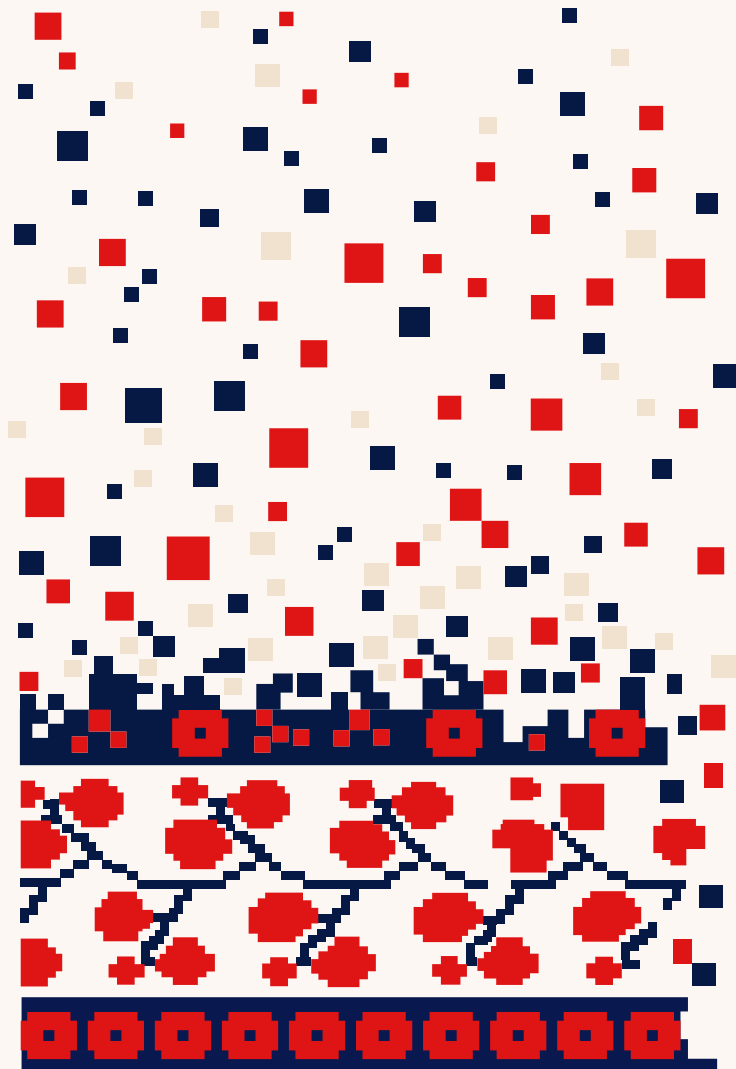

PRAKSE, POLITIKE I TRANSFORMACIJE BAŠTINE ĐAKOVO

GODIŠNJI SKUP HRVATSKOG ETNOLOŠKOG DRUŠTVA

GODIŠNJI SKUP HRVATSKOG ETNOLOŠKOG DRUŠTVA

PRAKSE, POLITIKE I TRANSFORMACIJE BAŠTINE

24. - 26. SVIBNJA 2026., ĐAKOVO

Ovogodišnja tema godišnjeg skupa Hrvatskog etnološkog društva Prakse, politike i transformacije baštine posvećena je sveprisutnim procesima baštinizacije, utkanim u različite pore društva. Potaknuta je obilježavanjem važnih obljetnica, poput one grada domaćina – Đakovačkih vezova – ali i drugih „vršnjačkih“ manifestacija, kao što su Međunarodna smotra folklor Zagreb i Smotra narodne glazbe i plesa Istre. Te tri manifestacije obilježavaju 60 godina kontinuiteta, čime potvrđuju da procesi baštinizacije, u ovim slučajevima potaknuti scenskom prezentacijom folklor, neosporno imaju obilježja dugog trajanja. Tome osobito pridonosi činjenica da ni same nisu nastale u zrakopraznom prostoru, već su rezultat određenih povijesnih i situacijskih konteksta i ciljeva. Proces baštinizacije nisu usmjereni isključivo na folklor, nego zahvaćaju i različite druge aspekte svakodnevice – one koje percipiramo kao tradicijske, kao i one suvremenije, koje ne doživljavamo nužno kroz takvu prizmu. To uključuje, primjerice, prehranu, glazbu i ples (svih razdoblja), vještine, obrte (npr. filigran, vez, kukičanje, pletenje – danas često kao oblik rekreacije) te zanimanja na izdisaju (npr. rudari, pralje, dojilje), ali i relativno recentnije, svakodnevne i netipične prakse kojih se danas prisjećamo s nostalgijom (npr. dječje igre). Upravo uključivanje različitih „novijih“ praksi u procese baštinizacije ukazuje na kontinuitet procesa proizvodnje baštine. Dugotrajnost brojnih manifestacija i festivala, među kojima su i Vinkovačke jeseni, Brodsko kolo i Šokačko sijelo, ali i kontinuirano pojavljivanje novih (poput, primjerice, klapskih smotri, manifestacija kao što su Stara jela z Dugog sela, Bučijada, renesansnih festivala, glazbenih festivala posvećenih, primjerice, rockabilly glazbi ili sl.), upućuje na žilavost i otpornost kulture u procesu njezina postajanja baštinom, kao i na njezinu iznimnu sposobnost transformacije. Kao stručnjaci – etnolozi, kulturni antropolozi, folkloristi, etnomuzikolozi i etnokoreolozi – aktivno sudjelujemo u svim tim procesima, katkad ih i potičući. Naš „stručni po-

gled“ ponekad usmjerava procese baštinizacije u određenom smjeru, stoga je ovaj skup poticaj promišljanju takvih praksi, sa svim njihovim kompleksnostima i mogućim stranputicama. „Analitički pogled“, uključujući i onaj laički, utkan u procese baštinizacije, ne prestaje djelovati te se uvijek zaustavlja na dosad neprimijećenim elementima kulture, ne zanemarujući pritom one već uočene. Ovogodišnji je skup stoga prigoda da kao stručnjaci propitamo učinke vlastitog djelovanja, svjesnog ili nesvjesnog, u procesima baštinizacije, našu – ponekad i medijatorsku – ulogu u tim procesima, kao i evaluaciju i valorizaciju takve uloge, ali i širu društvenu potrebu za proizvodnjom baštine kojoj svjedočimo. To pitanje nije novo ni dosad nepostavljeno, no kontinuitet takvih praksi, neovisno o tome jesu li potaknute od stručnjaka ili ne, zahtijeva nove odgovore na stara pitanja. Dodatno ga je aktualizirala UNESCO-ova Konvencija o zaštiti nematerijalne kulturne baštine iz 2003. godine. Ovaj je skup nova prilika da propitamo vlastitu ulogu i početne pozicije u tim zahtjevnim procesima – prilika da odgovore na pitanja koja nas muče u vezi s našom profesionalnom ulogom u procesima baštinizacije pronađemo/ponudimo kroz vlastita istraživačka iskustva, ili pak da se inspiriramo iskustvima kolega i kolegica koji se nalaze u sličnim profesionalnim izazovima.

Programski odbor

TEME SKUPA

POVIJEST I SUVREMENOST SMOTRI

- Kulturne politike, trendovi i smotre
- Folklorizacija, institucionalizacija tradicije i kulturne politike
- Uloga etnologa, kulturnih djelatnika i institucija u oblikovanju smotri
- Arhivska istraživanja: vizualna i tekstualna građa o festivalima

BAŠTINA, FESTIVALI I TURIZAM

- Zajednice nositelja i dobre prakse očuvanja baštine
- Festivalizacija u kontekstu globalnih trendova baštinizacije i kulturnih politika
- Sudionici i publika: iskustva, percepcije i motivacije
- Kulturni turizam i brendiranje baštine: pripovjedačko i doživljajno predstavljanje (*storytelling*)

IZAZOVI OČUVANJA MATERIJALNE/NEMATERIJALNE KULTURE

- Muzeji, arhivi, konzervatori i njihova uloga u očuvanju i predstavljanju baštine
- Baština i digitalne platforme: nove tehnologije i mediji u predstavljanju
- Digitalni mediji i novi oblici zajedništva u procesima stvaranja baštine
- Novi interpretatori baštine: sugovornništvo ili prijetnja?
- Baština izvan uobičajenog reprezentacijskog okvira (npr. industrijska, urbana, migrantska, suvremena umjetnička baština...)

PROGRAMSKI ODBOR

Katarina Bušić, Etnografski muzej, Zagreb

Ivana Dević, Muzej Đakovštine, Đakovo

Katarina Dimšić, Muzej Slavonije, Osijek

Jasmina Jurković Petras, Gradski muzej Virovitica

Tanja Kocković Zaborski, Etnografski muzej, Zagreb

Olga Orlić, Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb

Tvrtko Zebec, Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb

ORGANIZACIJSKI ODBOR

Marina Božić, Muzej Đakovštine, Đakovo

Ivana Dević, Muzej Đakovštine, Đakovo

Katarina Dimšić, Muzej Slavonije, Osijek

Marija Gačić, Heritage Chaser j.d.o.o.

Jasmina Jurković Petras, Gradski muzej Virovitica

Organizator: Hrvatsko etnološko društvo
Suorganizator: Muzej Đakovštine, Đakovo

Godišnji skup financijski podržavaju: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih Republike Hrvatske, Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske, Muzej Đakovštine, Grad Đakovo, Turistička zajednica Grada Đakova, Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb, Etnografski muzej, Zagreb.

POPIS SUDIONIKA:

Tena Babić Sesar

Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti
Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u
Osijeku
tenababicesesar@gmail.com

Lidija Bajuk

Institut za etnologiju i folkloristiku,
Zagreb
lidija@ief.hr

Tomislav Barhanović

Muzej Sinjske alke, Sinj
tomislav.barhanovic@gmail.com

Danijela Birt Katić

Odjel za etnologiju i antropologiju,
Sveučilište u Zadru
dbirt@unizd.hr

Iris Biškupić Bašić

Etnografski muzej, Zagreb
irisbb@emz.hr

Marina Blagaić

Institut za etnologiju i folkloristiku,
Zagreb
marina@ief.hr

Venija Bobnjarić-Vučković

Hrvatski restauratorski zavod Zagreb,
Restauratorski odjel Ludbreg
vvuckovic@hrz.hr

Ivan Buljan

OŠ „Šestine“, Zagreb
ibuljan1@gmail.com

Katarina Bušić

Etnografski muzej, Zagreb
kbusic@emz.hr

Naila Ceribašić

Institut za etnologiju i folkloristiku,
Zagreb
naila@ief.hr

Joško Čaleta

Institut za etnologiju i folkloristiku,
Zagreb
josko@ief.hr

Valentina Dačnik

Hrvatski sabor kulture, Zagreb
valentinadacnik@gmail.com

Ivana Dević

Muzej Đakovštine, Đakovo
idevic@muzej-djakovstine.hr

Katarina Dimšić

Muzej Slavonije, Osijek
katarina.dimsic@mso.hr

Matija Dronjić

Etnografski muzej, Zagreb
matija@emz.hr

Dora Dunatov

Institut za etnologiju i folkloristiku,
Zagreb
ddunatov@ief.hr

Maja Ergović

Muzej Turopolja, Velika Gorica
mergovic@muzej-turopolja.hr

Josip Forjan

KUC Travno – Centar za tradicijsku
kulturnu baštinu, Zagreb
josipfor@gmail.com

Marija Gačić

Heritage Chaser j.d.o.o., Strizivojna
heritagechaser@gmail.com

Ljubica Gligorević

Nezavisna istraživačica
ljubicagligorevic235@gmail.com

Ksenija Gluvaković

Nezavisna istraživačica
kgluvakovic@gmail.com

Tanja Halužan

Institut za etnologiju i folkloristiku,
Zagreb
tanja@ief.hr

Marta Huber

Gradski muzej Županja, Županja
marta@muzej-zupanja.hr

Emina Hodžić

doktorandica Odsjeka za etnologiju i
kulturnu antropologiju, Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu
e.hodzic.zg@gmail.com

Jasna Hoffmann

Javna ustanova Pleternica, Pleternica
muzej@becarac.hr

Jasmina Jurković Petras

Gradski muzej Virovitica, Virovitica
jasmina.kustosgmvt@gmail.com

Janja Juzbašić

Gradski muzej Županja, Županja
janja@muzej-zupanja.hr

Martina Kelava

Zajednica kulturno-umjetničkih
djelatnosti
Vukovarsko-srijemske županije, Vinkovci
martinakelava7@gmail.com

Tanja Kocković Zaborski

Etnografski muzej, Zagreb
tkzaborski@emz.hr

Danijela Križanec Beganović

Etnografski muzej, Zagreb
dkrizanec@emz.hr

Ivana Kurtović Budja

Institut za hrvatski jezik, Zagreb
ikurtov@ihjj.hr

Sanja Lončar

Odsjek za etnologiju i kulturnu
antropologiju
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
sloncar@m.ffzg.hr

Maria Florencia Luchetti

Institut za istraživanje migracija, Zagreb
maria.luchetti@imin.hr

Suzana Marjanić

Institutu za etnologiju i folkloristiku,
Zagreb
suzana@ief.hr

Dubravka Matoković

Gradski muzej Požega, Požega
dubravkam@gmp.hr

Duga Mavrinac

Etnografski muzej Istre – Museo
etnografico dell'Istria, Pazin
duga@emi.hr

Marija Mesarić

Muzej grada Koprivnice, Koprivnica
etnoantropo@muzej-koprivnica.hr

Ivana Mihajlic

KUC Travno – Centar za tradicijsku
kulturnu baštinu, Zagreb
imihajlic@gmail.com

Irena Miholić

Institut za etnologiju i folkloristiku,
Zagreb
irena@ief.hr

Darko Mrkonjić

Društvo za interpretaciju baštine u
turizmu istočne Hrvatske, Osijek i Društvo
za tradicijski ribolov u Kopačkom ritu,
Bilje-Kopačevo
mrkonjicdarko@gmail.com

Iva Niemčić

Institut za etnologiju i folkloristiku,
Zagreb
iva@ief.hr

Tamara Nikolić Đerić

Nezavisna kustosica i istraživačica u polju
kulture i kulturne baštine
tnikolicdjeric@gmail.com

Nikolina Novaković

Gradski muzej Vinkovci, Vinkovci
nikolina@muzejvk.hr

Ivona Orlić

Etnografski muzej Istre – Museo
etnografico dell'Istria, Pazin
ivona@emi.hr

Olga Orlić

Institut za etnologiju i folkloristiku,
Zagreb
olga@ief.hr

Ana Perinić Lewis

Institut za istraživanje migracija, Zagreb
ana.perinic.lewis@imin.hr

Tihana Petrović Leš

Odsjek za etnologiju i kulturnu
antropologiju,
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
tples@ffzg.hr

Dubravka Petrović Štefanac

Institut za istraživanje migracija, Zagreb
dubravka.petrovic.stefanac@imin.hr

Bojana Poljaković Popović

KUC Travno – Centar za tradicijsku
kulturnu baštinu, Zagreb
bojanapoljakovic@gmail.com

Marija Raguz Vinković

Medicinski fakultet Osijek,
Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u
Osijeku
marija.raguz@mefos.hr

Marijeta Rajković Iveta

Odsjek za etnologiju i kulturnu
antropologiju,
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
mrajkovi@ffzg.unizg.hr

Sani Sardelić

Gradski muzej Korčula, Korčula
sani.curator27@gmail.com

Anamarija Sućec

Nacionalno sveučilište Rosario, Argentina
anamarija.sucec@gmail.com

Vlasta Šabić

Muzejska savjetnica u mirovini
sabicvlasta@gmail.com

Ivana Šarić Žic

Pomorski i povijesni muzej Hrvatskog
primorja Rijeka
ivana@ppmhp.hr

Filip Škiljan

Institut za istraživanje migracija, Zagreb
filip.skiljan@imin.hr

Krunoslav Šokac

Odjel za narodne plesove
Škola za klasični balet, Zagreb
kruno.sokac@gmail.com

Ivana Štokov

Institut za etnologiju i folkloristiku,
Zagreb
stokov@ief.hr

Noel Šuran

Etnografski muzej Istre – Museo
etnografico dell'Istria, Pazin
noel@emi.hr

Ida Uzunić

OŠ „Vladimir Nazor“, Komletinci
uzunicida@gmail.com

Matej Vinarić

OŠ Ivan Goran Kovačić“ Đakovo
matejblack.vinari@gmail.com

Aleksandra Vlatković

Etnografski muzej, Zagreb
avlatkovic@emz.hr

Tvrtko Zebec

Institut za etnologiju i folkloristiku,
Zagreb
zebec@ief.hr

Maja Žebčević Matić

Gradski muzej Požega, Požega
maja@gmp.hr

PROGRAM

24. SVIBNJA 2026. (NEDJELJA)

- 11:00 Praćenje ophoda ljelja (Gorjani)
- 14:00 – 14:30 Registracija sudionika (Dvorana Kuće susreta Đakovačko-osječke nadbiskupije, Strossmayerov trg 5, Đakovo)
- 14:30 – 15:00 Svečano otvorenje skupa
- 15:00 – 16:30 Sesija 1 / moderatorica: Ivana Radovani Podrug
Naila Ceribašić: Bilješke iz povijesti evaluacije baštinskih prijedloga a UNESCO-ove popise i Registar
Tamara Nikolić Đerić: UNESCO-ov Registar dobrih praksi očuvanja nematerijalne kulturne baštine kao mogući model za valorizaciju suvremenih baštinskih procesa: povodom 10. obljetnice prvog hrvatskog upisa u Registar
Danijela Birt Katić: Između nositelja, prakse i institucija: Bjelovarska budnica u transformaciji
Jasmina Jurković Petras: *Vezovi* kao platforma baštinskih praksi i kulturnih dobara: primjer zaštite tradicije uzgoja hrvatskog ovčara
- 16:30 – 16:45 Stanka za kavu
- 16:45 – 18:15 Sesija 2 / moderatorica: Duga Mavrinac
Krunoslav Šokac: Prakse, politike i transformacije baštine na primjeru pokladnih običaja baranjskih Šokaca
Katarina Dimšić: Kulturna intimnost i transformacija baštine: pokladno jahanje između kontinuiteta i konstrukcije tradicije
Ivana Kurtović Budja: Dvadeset godina čuvanja mjesnih govora kao nematerijalnog kulturnog dobra Republike Hrvatske
Ida Uzunić: Između obreda i performansa: revalorizacija kompletnačkih Filipovčica kroz prizmu arhivskih izvora i somatskog iskustva
- 18:15 – 18:30 Stanka za kavu
- 18:30 – 19:00 Poster sesija:
Venija Bobnjarić-Vučković: Vezovi i motivika na liturgijskom ruhu iz Tekstiloteke Hrvatskog restauratorskog zavoda
Darko Mrkonjić: Festivali krivotvorene tradicije
Olga Orlić i Ivana Štokov: „I onda su došli trajekti...“: transformacija pomorskih tradicija otoka Šolte
Suzana Marjanić: Liga za boj protiv turizma kao aspekt baštinizacije ili *Baz(en)ilika*

25. SVIBNJA 2026. (PONEDJELJAK)

- 9:00 – 11:00 Panel / moderator panela: Tvrtko Zebec
Otpornost i održivost baštine – uz 60. obljetnicu Međunarodne smotre folkloru Zagreb
Ivana Mihajlic: Od festivalske priredbe do cjelogodišnjeg programa: transformacija Međunarodne smotre folkloru Zagreb
Josip Forjan: Uloga Centra za tradicijsku kulturnu baštinu u profiliranju narodnih nošnji u folklornom kontekstu, primjeri dobrih i loših praksi
Bojana Poljaković Popović: Tradicijske tekstilne radionice: prakse, izazovi, promišljanja
Tvrtko Zebec: Između 50. i 60. Međunarodne smotre folkloru u Zagrebu

Marija Gačić: Transformacije narodnih nošnji na primjeru njihovih suvremenih javnih uporaba u istočnoj Slavoniji
Ivana Dević: Konstrukcija i interpretacija najboljeg: problematika vrednovanja i biranja *najboljeg* nošenog narodnog ruha na Đakovačkim vezovima
- 11:00 – 11:15 Stanka za kavu
- 11:15 – 13:15 Sesija 3 / moderatorica: Jasmina Jurković Petras
Martina Kelava: Šezdeset godina Vinkovačkih jeseni: između očuvanja tradicije i suvremenih izazova
Ljubica Gligorević: Kontinuitet trajanja priredbi/manifestacija uz suradnje etnologa
Sani Sardelić: Festival viteških igara Korčula: izazovi prilagodbe
Matej Vinarić: Smotra folkloru u Slavonskom Brodu kroz prošlost i danas: odrazi političkog i društvenog konteksta
Ivona Orlić i Noel Šuran: Jedna smotra, dva pogleda: na primjeru Smotre narodne glazbe i plesa Istre
Valentina Dačnik: Smotre folkloru kao zrcala kulturnih politika i identiteta: budućnost u održivosti i/ili potrebama
- 13:15 – 14:15 Stanka za ručak
- 14:15 – 16:15 Sesija 4 / moderatorica: Marija Mesarić
Ksenija Gluvaković: Između tradicije i atrakcije: tko oblikuje baštinu u Cvelferiji?
Nikolina Novaković: Od običaja do manifestacije: Vinkovačke jeseni u kontekstu suvremenih baštinskih politika
Marija Raguž Vinković: Od prototipa do stereotipa: konceptualizacija baštine kroz prizmu kognitivne teorije

Matija Dronjić i Tihana Petrović Leš: Povodom 30. Međunarodnog festivala čipke u Lepoglavi: istraživačka iskustva
Tena Babić Sesar: Od *žučkica* i *krilova* do *mekančica* i *aljina*: etnolinguistički pristup očuvanju baštine
Maja Ergović: Suradnja ili paralelna interpretacija? Muzeji i kulturno-umjetnička društva u očuvanju tradicijske baštine

16:15 – 16:30	Stanka za kavu
16:30 – 17:50	Sesija 5 / moderatorica: Ivana Dević Katarina Bušić: Baština na mreži: Šokačko sijelo od tradicije do digitalnih medija Maja Žebčević Matić: Klub čitatelja vlastite prošlosti: primjer dobre prakse Tomislav Barhanović: Materijalno, nematerijalno i virtualno: novi konteksti baštinizacije na primjeru Sinjske alke Janja Juzbašić: Izazovi predstavljanja etnografske građe na digitalnim platformama: primjeri Gradskog muzeja Županja
18:00 – 19:30	Razgledavanje Katedrale sv. Petra
20:00	Konferencijska večera

26. SVIBNJA 2026. (UTORAK)

9:00 – 11:00	Sesija 5 / moderatorica: Tanja Kocković Zaborski Marija Mesarić: Etnolog muzealac kao sudionik procesa baštinizacije: od istraživanja do prezentacije umijeća izrade tradicijskog naki-ta Podravine Ivana Šarić Žic: Odjeci izložbe <i>Boćanje i boćarsko prigovaranje</i> Iris Biškupić Bašić: Nematerijalna kulturna baština između tradicije i tržišta: izazovi očuvanja zaštićenih tradicijskih obrta i vještina Dubravka Matoković: Iskustva (i izazovi) u očuvanju i predstavljanju tradicijskog ruha požeškoga kraja Marta Huber: Interpretacija kulturne baštine kao model jačanja identiteta lokalne zajednice: primjeri muzejske prakse u Županji Aleksandra Vlatković: Mreža muzejskih povjerenika Etnografskog muzeja
11:00 – 11:15	Stanka za kavu
11:15 – 12:15	Panel / moderatorica panela: Irena Miholić Interpretacija baštine: tko, kako i zašto? Diskutantica: Jasna Hoffmann Lidija Bajuk: Dileme i problemi u radu na budućem Interpretacijskom centru Palača međimurske popevke

Katarina Bušić: Muzeji i novi prostori interpretacije: komplementarnost i/ili konkurencija?

Marija Gačić: Uloga etnologa u procesu nastanka interpretacijskog centra: primjer Muzeja bečarca

Irena Miholić: Što je interpretacijski centar bez tehnologije?

12:15 – 13:15 Stanka za ručak

13:15 – 15:15 Sesija 6 / moderatorica: Olga Orlić

Iva Niemčić i Marina Blagaić: Transnacionalna infrastruktura baštine: folklorni amaterizam na otocima Olibu i Susku

Dora Dunatov i Tanja Halužan: Tradicijski *crescendo*: propitkivanje učinaka procesa baštinizacije

Joško Čaleta i Ivan Buljan: „Novi interpretatori” crkvenog pučkog pjevanja i izazovi očuvanja nematerijalne kulturne baštine

Ivana Štokov: Iška fešta i običaj biranja Iškog kralja: lokalne prakse i procesi baštinizacije

Danijela Križanec Beganović: Izum Božića: od povijesne konstrukcije do suvremenih procesa baštinizacije

Sanja Lončar: Politike, prakse i iskustva financiranja tradicijske graditeljske baštine

15:15 – 15:30 Stanka za kavu

15:30 – 17:15 Sesija 7 / moderatorica: Danijela Birt Katić

Filip Škiljan i Dubravka Petrović Štefanac: Janjevo: od nastanka do nestanka

Vlasta Šabić: Primjeri očuvanja nematerijalne baštine u Češkoj i Slovačkoj

Marijeta Rajković Iveta: Izazovi, transformacije i heterogenost baštine Hrvata u Sloveniji

Maria Florencia Luchetti, Ana Perinić Lewis i Anamarija Sućec: Između nasljeđa, prekida i izbora: transformacije nematerijalne baštine među potomcima Hrvata u Argentini

Emina Hodžić: Na rubu zaborava: transformacije i nositelji osmanske baštine u suvremenoj Hrvatskoj

17:30 – 19:00 Razgledavanje Muzeja Đakovštine uz vodstvo i nastup KUD-a Tena Đakovo

19:00 Zatvaranje skupa

**SAŽECI IZLAGANJA
I ŽIVOTOPISI IZLAGAČA**

Bilješke iz povijesti evaluacije baštinskih prijedloga za UNESCO-ove popise i Registar

Naila Ceribašić, Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb
naila@ief.hr

Promjene, pa i radikalne promjene, konstitutivne su za poimanje temporalnosti kao povijesti. Evaluacije nominacija za UNESCO-ove popise i Registar dobrih praksi time neprijeporno imaju svoju povijest. U izlaganju ću ocrtati promjene u koncepciji i operacionalizaciji rada stručnih tijela na razini Međuvladinog odbora za očuvanje nematerijalne kulturne baštine od početka njihova djelovanja 2009. godine do danas. Prvo razdoblje, do otprilike 2016. godine, može se označiti kao razdoblje vjere u kriterije i sve istančanije njihovo brušenje, da bi ga potom postupno zamijenilo načelo konzultacija, sporazumijevanja i dogovaranja. I simbolički i operativno, za prvo je razdoblje karakterističan razvoj tzv. *aide-mémoirea* kao ključnog pomagala predlagateljima nominacija, dok se potonje razdoblje najizrazitije očituje u mehanizmu tzv. dijaloškoga procesa, probno uvedenoga 2019. i potvrđenoga 2020. godine. Više je faktora, političkih i geopolitičkih, multilateralnih i unutarinstitucionalnih, pridonijelo takvom zaokretu, što ću također naznačiti, oslanjajući se pritom i na vlastito iskustvo sudjelovanja u radu evaluacijskoga tijela pri Međuvladinom odboru otprije desetak godina. Istodobno ću problematizirati *premostivost jaza* (jaz i ne/premostivost), osobnog i stručnog, u toj i takvim situacijama, što ću povezati i s drugim srodnim iskustvima i situacijama baštinske produkcije, festivalske i ine, u koje sam također bila uključena i istraživački i produkcijski.

Dr. sc. Naila Ceribašić znanstvena je savjetnica u trajnom izboru u Institutu za etnologiju i folkloristiku te naslovna redovita profesorica etnomuzikologije na Sveučilištu u Zagrebu. Njezina istraživanja i publikacije, približnim kronološkim slijedom, obuhvaćaju tradicijsku glazbu istočne Hrvatske, probleme etnomuzikološke glazbene analize, glazbu u kontekstu rata i političkih promjena, procese festivalizacije, rodne aspekte glazbovanja, glazbene izričaje manjinskih zajednica, teorije i metode u etnomuzikologiji, program nematerijalne kulturne baštine u jugoistočnoj Europi i svijetu te ranu diskografsku industriju. Najnovije opsežno izdanje kojem je suautorica i suurednica je monografija „Rana domaća diskografska industrija: Edison Bell Penkala, Elektroton i Jugoton“ (Zagreb – Ljubljana, 2025). Na međunarodnoj razini posebno je aktivna u International Council for Traditions of Music and Dance, u kojemu je bila i članica Izvršnog odbora (2011. – 2023.) te zastupnica ICTMD-a pri UNESCO-u (2012. – 2020.).

UNESCO-ov Registar dobrih praksi očuvanja nematerijalne kulturne baštine kao mogući model za valorizaciju suvremenih baštinskih procesa: povodom 10. obljetnice prvog hrvatskog upisa u Registar

Tamara Nikolić Đerić, Nezavisna kustosica i istraživačica u polju kulture i kulturne baštine

tnikolicdjeric@gmail.com

UNESCO-ov Registar dobrih praksi očuvanja nematerijalne kulturne baštine (dalje u tekstu UNESCO-ov Registar) predstavlja još uvijek nedovoljno iskorišten instrument Konvencije o zaštiti nematerijalne kulturne baštine (2003.), na čijoj se vidljivosti intenzivno radi proteklih godina. Za razliku od Reprezentativne liste, Registar stavlja naglasak na procese, pristupe i modele očuvanja koji se mogu prenositi i prilagođavati različitim kontekstima. Povodom desete obljetnice upisa Ekomuzeja „Kuća o batani“ u UNESCO-ov Registar, rad analizira utjecaj tog procesa na razvoj aktivnosti, pristupa i metodologija rada. Analiza se temelji na dva projekta koja trenutačno provodimo, a koji proizlaze iz međunarodnih suradnji, razmjene dobrih UNESCO-ovih praksi i responzivnosti baštinskih modela ukorijenjenih u zajednici. Projekt *Living Heritage Journeys* odgovara na izazove prekomjernog turizma promatrajući baštinu kao sustav odnosa između zajednice, prostora i prakse. Implementacijom projektnih aktivnosti iskristalizirala su se dva teorijska i metodološka problema - granice prihvatljive promjene (engl. *limits of acceptable change*) i koncept umještenosti (engl. *emplacement*) - koji nude okvir za razvoj mjera očuvanja usmjerenih na zaštitu povijesnih prostora i osnaženo djelovanje nositelja znanja. Projekt *Trans Maris* usmjeren je na prijenos znanja i smanjenje nezainteresiranosti mlađih generacija za zahtjevne vještine poput tradicijskog jedrenja. Mentorskim radom i praksom razvija se model dugotrajnog, iskustvenog i međugeneracijskog procesa koji polaznicima pruža jasnu perspektivu i mogućnost osobnog razvoja. U zaključku se UNESCO-ov Registar sagledava kao okvir za valorizaciju folklornih smotri, inspiriran primjerima iz samog Registra, poput Táncház metode ili Nacionalnog festivala bugarskog folklora u Koprivštici. Smotre se pritom ne sagledavaju isključivo kao scenske priredbe, nego kao društveni događaji koji afirmiraju zajednicu, jačaju društvenu koheziju i potiču prijenos znanja. U tom smislu određene smotre i festivali mogu se razumjeti kao odgovor na društvene promjene sredinom 20. stoljeća, pri čemu njihova vitalnost ne proizlazi iz „zamrzavanja“ praksi, nego upravo suprotno - iz njihove kontinuirane transformacije i prilagodbe u skladu s načelima Konvencije iz 2003. godine.

Dr. sc. Tamara Nikolić Đerić etnologinja je, kulturna antropologinja i indologinja. Od 2008. do 2023. godine radila je kao kustosica u Etnografskom muzeju Istre – Museo etnografico dell'Istria, gdje je realizirala više autorskih i skupnih izložbi, vodila dva EU projekta te pokrenula festival etnografskog filma ETNOFILM. Koautorica je i koordinatorica novog stalnog postava muzeja. Od 2014. godine surađuje s Ekomuzejom „Kuća o batani – Casa della batana“ kao stručno-programaska voditeljica. Koautorica je kandidature za UNESCO-ov Registar dobrih praksi očuvanja nematerijalne kulturne baštine, autorica novog stalnog postava, voditeljica EU projekata te brojnih izložbenih i edukativnih programa. Od 2017. godine surađuje s UNESCO-om kao facilitatorica za provedbu Konvencije iz 2003. godine. U tom svojstvu provodi radionice jačanja kapaciteta za baštinske stručnjake i članove lokalnih zajednica diljem Europe i središnje Azije, sudjeluje u istraživačkim i savjetodavnim aktivnostima te razvoju edukativnih i muzeoloških materijala za implementaciju Konvencije. Također je sudjelovala kao savjetnica u četiri nominacijska procesa, uključujući Registar dobrih praksi, Reprezentativnu listu i Listu elemenata kojima je potrebna hitna zaštita. U razdoblju od 2021. do 2025. bila je članica Upravnog odbora UNESCO-ova Foruma nevladinih organizacija, pri čemu je obnašala dužnost zamjenice predsjednice (2023.) i predsjednice (2025.). Trenutačno je zamjenica predsjednice Asocijacije pomorskih muzeja Mediterana (AMMM) za mandatno razdoblje 2025.–2027. Djeluje kao nezavisna kustosica i savjetnica s fokusom na muzeološku interpretaciju, stručno-programski razvoj interpretacijskih centara i drugih baštinskih organizacija, participativno upravljanje i jačanje uloge lokalnih zajednica u procesima odlučivanja te razvoj inovativnih modela očuvanja nematerijalne kulturne baštine temeljenih na interdisciplinarnim i intersektorskim principima. Autorica je više stručnih i znanstvenih radova te članica strukovnih organizacija (HED, HMD, ICOM, AMMM).

Između nositelja, prakse i institucija: Bjelovarska budnica u transformaciji

Danijela Birt Katić, Odjel za etnologiju i antropologiju, Sveučilište u Zadru
dbirt@unizd.hr

Polazim od svoje dvostruke pozicije u procesu baštinizacije Bjelovarske budnice: kao stručna suradnica u izradi mišljenja za upis ove nematerijalne kulturne prakse u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske te kao istraživačica koja

provodi etnografsko istraživanje. Takva pozicija omogućuje uvid u međudnos ekspertnog znanja, institucionalnih procedura i lokalnih značenja praksi koje se oko nje konstruiraju. Bjelovarska budnica danas označava običaj vožnje motorima unaprijed utvrđenom rutom u ranim jutarnjim satima uoči 1. svibnja, prvi put zabilježen 1921. godine. U upotrebi su i nazivi „moto budnica“ i „uranak“, što upućuje na pluralnost interpretacija i značenja koja se pridaju toj praksi. Njezina simbolika oblikuje se u diskurzivnim i performativnim praksama različitih skupina nositelja, od interpretacija koje naglašavaju dimenziju buđenja i pobune do onih koje je povezuju sa sezonskom obnovom i lokalnom tradicijom. Proces zaštite iniciran je „odozdo“, od strane članova Moto kluba, lokalne samouprave i kulturnih institucija. Izlaganje pristupa Bjelovarskoj budnici kao relacijskom i procesualnom fenomenu koji nastaje na sjecištu neformalnih praksi, narativa nositelja i institucionalne zaštite. Baštinizacija se pritom promatra kao oblik kulturne produkcije koji uključuje selekciju i legitimaciju određenih verzija prošlosti, pri čemu stručni diskursi i lokalna znanja ulaze u dinamičan odnos. Cilj izlaganja jest pokazati kako proces zaštite i promocije transformira Bjelovarsku budnicu te preoblikuje odnose između nositelja, prakse i institucija. Time se mijenjaju i načini na koje sudionici razumiju vlastitu praksu i identificiraju se s njom. Rad ukazuje da baštinizacija ne odražava prošlost, nego artikulira suvremene društvene potrebe, pri čemu budnica postaje prostor pregovaranja značenja, odnosa moći i pripadnosti.

Dr. sc. Danijela Birt Katić docentica je na Odjelu za etnologiju i antropologiju Sveučilišta u Zadru. Predaje obvezne i izborne kolegije na preddiplomskom i diplomskom studiju, a trenutno je voditeljica smjera etnologija i antropologija na doktorskom studiju „Humanističke znanosti“. Vodi studente na terenska istraživanja, uključujući projekte poput „Pazi što jedeš – laboratorij“, istraživanje Bjelovarske budnice i popis etnografskih predmeta, na lokacijama poput Hvara, Velikog Grđevca i Bjelovara, pružajući im praktično iskustvo kroz mentorski pristup. Istraživački se bavi temama u području antropologije obitelji i obrazovanja te digitalnom antropologijom. Sudjeluje u međunarodnim i institucionalnim projektima Sveučilišta u Zadru, trenutačno je suradnica na projektima „Hibridna baština: artikulacije sedimentacija i erozije religijskih krajolika“ (HiBa, 2025–2029), koji razvija multimodalnu digitalnu platformu za diseminaciju istraživanja, i „IceLink: Biokovske jame ledenice – indikatori klimatskih i kulturoloških promjena“ (2025–2029), koji interdisciplinarno povezuje geološke, klimatološke i geografske analize perenijalnog leda s arheološkim, osteološkim, antropološkim i etnološkim podacima o zajednicama u arealu planine. Pridonosi akademskoj zajednici kao urednica časopisa „Etnološka tribina“, gostujuća urednica posebnog izdanja časopisa „Etnologia Balkanica“ o migracijama te recenzentica radova u domaćim i međunarodnim časopisima. Članica je nekoliko profesionalnih udruženja, uključujući Hrvatsko etnološko društvo (čija je potpredsjednica od 2025.) te InASEA, EASE i EASA.

Vezovi kao platforma baštinskih praksi i kulturnih dobara: primjer zaštite tradicije uzgoja hrvatskog ovčara

Jasmina Jurković Petras, Gradski muzej Virovitica

jasmina.kustosgmt@gmail.com

U prosincu 2025. godine „Tradicija uzgoja i suživota s hrvatskim ovčarom“ proglašena je kulturnim dobrom Republike Hrvatske. Inicijativa za zaštitu potekla je iz Matičnog kluba „Hrvatski ovčar“ iz Đakova. Klub se, osim uzgojem autohtone hrvatske pasmine i kinološkim radom, od 1992. godine aktivno bavi i prezentacijom suživota Slavonaca s hrvatskim ovčarima na Đakovačkim vezovima. Poziv i poticaj nositelja baštine na validaciju od tradicije do kulturnog dobra za mene je bio, i kao Đakovčanku i kao etnologinju koja već dva desetljeća ne živi u rodnom gradu, svojevrsni „aha“ trenutak. Godinama pratim *Vezove* te mi slike *Šokaca s bujtarima* nisu novina, nego podrazumijevani dio središnje prezentacije baštine u nedjeljnom mimohodu *Vezova*, baš kao i zlatovez, ljelje, šokačko kolo, bečarac i lipicanci. Za razliku od navedenih praksi i umijeća, odnosno kulturnih dobara, ovaj su put nositelji sami prepoznali elemente baštine i zatražili pomoć struke. Moja „insajdersko-outsajderska“ pozicija omogućila mi je ulogu sukreatorice u oblikovanju jedne višestoljetne tradicijske nematerijalne prakse u institucionalno priznato kulturno dobro. Taj teret odgovornosti prema zajednici i aktivno sudjelovanje u procesu baštinizacije donio je i radosti i pritiske, kao i stručne dileme. Iz pozicije etnologinje promatrat će se smotra Đakovačkih vezova koja (p)ostaje platforma za generiranje tradicijskih praksi kojima se dodaju novi institucionalni predznaci, sa željom da ih zajednica i dalje njeguje, proizvodi, prihvaća i promovira. Razmatrat će se i vlastita istraživačka odgovornost kojom zajednici omogućujemo legitimaciju baštine kojom se oblikuje identitet zajednice.

Jasmina Jurković Petras zaposlena je u Gradskome muzeju Virovitica kao kustosica etnologinja. Bavi se zavičajnim temama godišnjih i životnih običaja, interkulturalnim dijalogom i manjinama u virovitičkom kraju te identitetom i starosjediocima Virovitice – Mikešima. Zbirke obogaćuje materijalnom i nematerijalnom građom, a posebno radi na sustavnoj muzejskoj edukaciji i pedagoškim sadržajima etnološke tematike usmjerenima na predškolsku i školsku djecu te ranjive skupine društva. Uz autorske izložbe u matičnoj ustanovi, etnološke teme Virovitice i okolice predstavlja kroz odabrane cjeline u nagrađivanom stalnom postavu „Drveno doba“ (2019.) Gradskog muzeja Virovitica. U 2023. godini stekla je zvanje muzejske savjetnice, a od 2024. mentorica je za stjecanje zvanja u muzejskoj struci iz područja etnologije. Od 2018. glavna je urednica „Revije Đakovačkih vezova“, časopisa koji od osnutka prati folklornu manifestaciju Đakovačkih vezova.

Prakse, politike i transformacije baštine na primjeru pokladnih običaja baranjskih Šokaca

Krunoslav Šokac, Škola za klasični balet, Zagreb, Odjel za narodne plesove
kruno.sokac@gmail.com

U svjetlu proglašenja „Pokladnog običaja baranjske buše, poklade, fašange“ kulturnim dobrom Republike Hrvatske u siječnju 2026. godine, namjera je dodatno ukazati na transformacije i promjene uočene posljednjih desetljeća, a koje su osobito vidljive u Baranjskom Petrovom Selu. U kontekstu suvremenih praksi, politika i transformacija baštine buše u Baranjskom Petrovom Selu možemo promatrati u dva vremenska razdoblja – do i nakon Domovinskog rata, odnosno mirne reintegracije hrvatskog Podunavlja. Promjene običaja i pokladnih kulturnih praksi, duboko ukorijenjenih među baranjskim Šokcima kao snažan i važan simbol zavičajnog i lokalnog identiteta, odnose se na sam ophod i njegove sudionike, veću otvorenost široj javnosti, opremu i opremanje „strašnih buša“ te organizaciju pokladnih događanja koja su danas, uz presudno sudjelovanje i doprinos pojedinaca i lokalne zajednice, u velikoj mjeri u domeni Udruge Petaračke buše, osnovane 2007. godine. Značajnu promjenu u odnosu na razdoblje prije Domovinskog rata predstavlja i uključivanje Turističke zajednice Baranje te, posljedično, promocija fragmenata običaja izvan Baranje u turističke i promotivne svrhe te svojevrsna festivalizacija kroz nastupe kulturno-umjetničkih društava u nedjelju, prvog dana „velikih buša“, na pozornici Društvenog doma u Baranjskom Petrovom Selu.

***Krunoslav Šokac** diplomirao je etnologiju i povijest na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Od 1997. zaposlen je u Ansamblu LADO kao plesač-pjevač solist. Od 2016. do 2017. bio je umjetnički direktor FA Linđo – Javne ustanove u kulturi Grada Dubrovnika. Od 2017. zaposlen je u Školi za klasični balet – Odjel za narodne plesove. Od 2020. do 2024. obnašao je dužnost umjetničkog voditelja Ansambla narodnih plesova i pjesama Hrvatske LADO. Član je Hrvatskoga etnološkog društva, Hrvatskog društva profesionalnih baletnih umjetnika i Matice hrvatske te stručni suradnik Hrvatskog sabora kulture. Voditelj je i suradnik brojnih amaterskih folklornih skupina. Bavi se sakupljačkim radom i terenskim istraživanjem tradicijske materijalne i duhovne baštine, osobito na području rodne Baranje, Slavonije, Bačke i Srijema. Za udrugu Pasioniska baština osmislio četiri koncerta kojima je zagrebačkoj publici predstavljeno crkveno pučko pjevanje Hrvata u Podunavlju. Nosač zvuka Ansambla LADO „O, Isuse daj mi suze – korizmeni napjevi Slavonije, Bara-*

nje, Srijema i Bačke“; čiji je autor, osvojio je 2013. diskografsku nagradu Porin za najbolji album duhovne glazbe. Urednik je izdanja i idejni začetnik nosača zvuka „Veliko je sad veselje – hrvatske uskrсне pučke popijevke“, za koji je LADO 2021. osvojio Porin za najbolji album folklorne glazbe. Autor je više stručnih radova, kao i brojnih koreografija, od kojih se posebno ističu one u izvedbi LADA: „Ej, sviraj Pavo – pjesme i plesovi Baranje“, „Bizovačkim sokacima – pjesme i plesovi iz Bizovca“, „Turanjsko kolo – pjesme i plesovi Turnja n.m.“, „Plemenitim putima – popijevke i drmeš iz Turopolja“ i „Di reknemo da se sastanemo – pjesme i plesovi vinkovačkog i županjskog kraja“.

Kulturna intimnost i transformacija baštine: pokladno jahanje između kontinuiteta i konstrukcije tradicije

Katarina Dimšić, Muzej Slavonije, Osijek

katarina.dimsic@mso.hr

U okviru analize transformacije baštine uspoređuju se varijante običaja pokladnog jahanja – onog koji je svojim povijesnim kontekstom vezan uz Vojnu krajinu, ima kontinuitet izvođenja i određeni legitimitet na prostoru na kojem se izvodi (Sikirevci u Brodskom Posavlju), te pokladno jahanje u mjestima osječke okolice, gdje toga običaja nije bilo do početka 2000-ih (Čepin, Tenja, Ivanovac). Istraživanje promatra ove varijante običaja te potrebu za izmještanjem i stvaranjem nove tradicije kroz prizmu “kulturne intimnosti” britanskog antropologa Michaela Herzfelda (1997). Kulturnu intimnost definira kao napetost između predodžbi koje zahtijeva jezgra i onoga što se u konačnici realizira na njezinim marginama. Njezina je važnost u samoprocjenjivanju zajednice, pri čemu je čest alat autostereotipizacija – prihvaćanje stereotipnih karakteristika koje je kreirao Drugi te njihovo korištenje kao sredstva jačanja veza unutar skupine, jer se prepoznaju kao vlastite i zajedničke. Veliku ulogu pritom ima i nostalgija: idealiziranje proteklih vremena u odgovarajućem kontekstu može rezultirati stvaranjem tradicija ondje gdje ih prije nije bilo. Ljubav prema konjima naizgled je razlog uvođenja pokladnog jahanja u mjesta koja su predgrađa najvećeg slavonskog grada, koji nema vlastitu “folklornu” tradiciju, već je multikulturno i primarno urbano središte, za razliku od nekih drugih slavonskih gradova koji desetljećima imaju kontinuitet folklorističkih istraživanja i dokumentiranja. Potreba za ovakvim prezentiranjem identiteta javlja se u kasnijem poslijeratnom razdoblju (u Čepinu je pokladno jahanje prvi put organizirano 2003. godine, nakon čega slijede Tenja 2006. i Ivanovac 2007.) te je do danas stasala u ravnopravan običaj onim varijantama koje se smatraju autohtonima (Brodsko Posavlje, Županjska Posavina),

kako kod publike, tako i kod nositelja obiju varijanti. Ovakav pogled na tradiciju otvara pitanje segmenata retradicionalizacije – dodavanja novih značenja i novih interpretacija običajima, što je već uočeno u etnološkim i antropološkim istraživanjima, no postavlja se pitanje može li se na isti način promatrati i uključivanje novih lokaliteta u postojeće običaje.

***Katarina Dimšić** završila je diplomski studij etnologije i kulturne antropologije te muzeologije i upravljanja baštinom. Suradivala na brojnim projektima kulturnih institucija i udruga vezanima uz digitalizaciju rukopisne i baštinske građe, zapišivače i sakupljače te kulturno-umjetnički amaterizam. Organizirala je skupove, festivale, izložbe i druga događanja. Trenutno je zaposlena kao kustosica u Etnografskom odjelu Muzeja Slavonije u Osijeku.*

Dvadeset godina čuvanja mjesnih govora kao nematerijalnog kulturnog dobra Republike Hrvatske

Ivana Kurtović Budja, Institut za hrvatski jezik, Zagreb
ikurtov@ihjj.hr

Rad se bavi ulogom UNESCO-ove Konvencije o očuvanju i zaštiti nematerijalne kulturne baštine (2003.) u poticanju aktivnosti očuvanja mjesnih govora u Republici Hrvatskoj. Nakon ratifikacije Konvencije 2006. godine uočen je pojačan angažman lokalnih zajednica u zaštiti nematerijalne baštine. Iako Konvencija ne prepoznaje mjesne govore kao zasebnu kategoriju nematerijalne kulturne baštine, Republika Hrvatska od 2007. godine upisuje jezična kulturna dobra u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske. Cilj rada jest kritički analizirati učinke takve prakse te ispitati doprinos Konvencije institucionalizaciji zaštite jezičnih fenomena. Rad polazi od pitanja u kojoj je mjeri uključivanje mjesnih govora u sustav zaštite kulturnih dobara doprinijelo njihovoj revitalizaciji i vidljivosti. Metodološki se oslanja na analizu relevantnih dokumenata i primjere dobre prakse iz različitih lokalnih sredina. Rezultati upućuju na važnost sinergije institucionalnih mehanizama i inicijativa lokalnih zajednica u očuvanju jezične raznolikosti.

***Dr. sc. Ivana Kurtović Budja** diplomirala je (1997.) radom „Kliški mjesni govor“; magistrirala (2003.) radom „Fonološki opis mjesnih govora čakavskih mjesta koja gravitiraju Zadru, Šibeniku i Splitu“ te doktorirala (2009.) radom „Govori*

Makarskoga primorja – fonologija i morfologija“ na Sveučilištu u Zagrebu. Viša je znanstvena suradnica u Institutu za hrvatski jezik i voditeljica je Odjela za dijalektologiju. U Institutu za hrvatski jezik radi od 1998. godine, kada je započela istraživački rad na projektu „Hrvatski jezični atlas“ pod vodstvom dr. sc. Mije Lončarića. Voditeljica je projekta „Govori Makarskoga primorja – dijakronija i sinkronija“, u okviru kojega je sa suradnicima pokrenula opsežna istraživanja makarskoprimorskih, zabiokovskih i srednjodalmatinskih otočnih govora na prostoru Novoga Zelanda. Hrvatska dijalektologija, osobito južnočakavski kopneni i dalmatinski novoštokavski govori, predmet su njezina užega znanstvenog interesa, a proučava i odnose hrvatskoga standardnog jezika i narječja. Voditeljica je projekta “ZaGovor – Repozitorij zaštićenih govora u Registru kulturnih dobara Republike Hrvatske“ (2024. – 2028.), koji financira NPOO – Next Generation EU, te projekta „Dalmatinski govori u Novome Zelandu: digitalizacija, obrada i analiza zvučne građe H. P. Stoffela“ (2025. – 2026.), koji financira Ministarstvo kulture i medija. Autorica je upitnika i istraživačica na projektu „Hrvatski zvučni atlas“ (voditelj: prof. dr. sc. Velimir Piškorec). Uredila je sedam dijalektalnih rječnika (kaštelanski, blatski, žminjski, okruški, vrgadinski, lovinački i turopoljski), a trenutačno radi na bolskom i jelšanskom. Surađuje s lokalnim zajednicama, osobito školama, u jačanju svijesti o važnosti očuvanja lokalnoga govora. Autorica je knjige „Govori Makarskoga primorja“ (2023), suautorica knjige „Prinosi iz hrvatske dijalektne fonologije“ (2010) te suurednica, s dr. sc. Josipom Lasićem, zbornika „Tebe ću čekat ja... iz (is)pisane ostavštine novozelandskih Hrvata“ (2025). Surađivala je s više od 150 savjeta u emisiji „Govorimo hrvatski“ Hrvatskoga radija te u različitim emisijama HRT-a s temama iz dijalektologije i zaštite nematerijalne kulturne baštine. Članica je Stručnog povjerenstva nadležnog za utvrđivanje statusa nematerijalnih kulturnih dobara Republike Hrvatske.

Između obreda i performansa: revalorizacija komletinačkih Filipovčica kroz prizmu arhivskih izvora i somatskog iskustva

Ida Uzunić, OŠ „Vladimir Nazor“, Komletinci
uzunicida@gmail.com

Izlaganje će se baviti prikazom Filipovčica, specifičnog proljetnog ophoda koji predstavlja ključni element nematerijalne kulturne baštine mjesta Komletinci. Iako je običaj prepoznat i designiran kao „zaštićeno nematerijalno kulturno dobro“ Republike Hrvatske, postojeća literatura o njemu fragmentarna je i često

međusobno kontradiktorna. Cilj je izlaganja, kroz komparativnu analizu povijesnih i arhivskih izvora – od ranih etnografskih zapisa Josipa Lovretića, preko kazivanja izvornih sudionica ophoda, do zapostavljenog terenskog istraživanja američkog antropologa Franka A. Dubinskasa – rekonstruirati složenu evoluciju vizualnih i društvenih funkcija običaja. Metodološki okvir izlaganja integrira analizu dostupne građe s autoetnografskim pristupom, oslanjajući se na osobna sjećanja izlagačice koja je sudjelovala u običaju. Izlaganje problematizira tenziju između izvornog ritualnog procesa i suvremene scenske folklorizacije. U tom se kontekstu analizira i tjelesna dimenzija tradicije: od somatskog iskustva sputanosti i fizičkog napora pri autentičnom spremanju narodne oprave do suvremenih transformacija scenske izvedbe. U izlaganju se argumentira da nedovoljno inzistiranje na izvornosti scenske izvedbe ophoda Filipovčica zapostavlja izvorni tjelesni doživljaj, a time i samu autentičnost ophoda. To dovodi do zanemarivanja elemenata koji bi mogli i trebali biti dijelom scenske izvedbe, čime se polivalentnost običaja reducira na puki performatizam. Sintezom heterogenih izvora izlaganje nudi novu revalorizaciju Filipovčica kao polivalentnog fenomena koji povezuje povijesnu zbilju lokalne zajednice s izazovima suvremene institucionalne zaštite i medijske reprezentacije.

Ida Uzunić diplomirala je 2017. godine na Filozofskom fakultetu u Osijeku, stekavši zvanje magistre edukacije hrvatskoga jezika i književnosti te engleskoga jezika i književnosti, s temom iz područja hrvatskog realizma. Njezin znanstveni interes razvija se već tijekom studija, kada objavljuje radove s fokusom na hrvatski realizam te sudjeluje na studentskim simpozijima s temama iz američke književnosti. Od 2021. godine polaznica je poslijediplomskoga sveučilišnog studija Književnost i kulturni identitet na Filozofskom fakultetu u Osijeku. U doktorskom istraživanju bavi se korpusom proze o Domovinskom ratu, s posebnim naglaskom na modalitete i funkciju humora u autobiografskim zapisima. Uz primarno područje istraživanja aktivno se bavi proučavanjem zavičajne baštine. Kroz rad na arhivskoj građi te usmenim i pisanim izvorima istražuje kulturnu povijest Komletinaca, osobito tradicijski običaj Filipovčice. Zaposlena je kao nastavnica engleskoga jezika u Osnovnoj školi „Vladimir Nazor“ u Komletincima. Profesionalni angažman nadopunjuje koordinacijom Erasmus+ projekata te djelovanjem u području zaštite radničkih prava kao povjerenica sindikata Preporod.

POSTER SESIJA:

Vezovi i motivika na liturgijskom ruhu iz Tekstiloteke Hrvatskog restauratorskog zavoda

Venija Bobnjarić-Vučković , Hrvatski restauratorski zavod,
Restauratorski odjel Ludbreg
vvuckovic@hrz.hr

U Hrvatskom restauratorskom zavodu u Ludbregu od 2011. godine nalazi se jedinstvena zbirka tekstila u Hrvatskoj, koja čuva predmete povijesnog liturgijskog tekstila. Ti su predmeti, nakon što su izašli iz uporabe, često bili pohranjeni u neprimjerenim uvjetima, što je uzrokovalo razna mehanička i fotokemijska oštećenja. Predmeti iz zbirke datiraju se u razdoblje od 18. do 20. stoljeća te su izrađeni od rijetkih i vrijednih povijesnih tkanina. Mnogi su ukrašeni različitim tehnikama veza raznobojnim tekstilnim i/ili metalnim nitima te drugim elementima. Zastupljene su tehnike ručnog vezenja poput goblenskoga veza, veza po pismu ili brojanju, slikanja iglom, reljefnog zlatoveza te sviloveza. Prisutna je i tehnika tamburiranja, koja se često primjenjivala za ukrašavanje liturgijskih kompleta u 19. stoljeću. Vezenjem su izvedeni raznovrsni motivi, pri čemu prevladavaju cvjetni, koji nose određenu liturgijsku simboliku, ali su prisutni i brojni drugi kršćanski simboli. Svojom ljepotom i preciznošću izvedbe ističu se vrlo bogato i slikovito izvedeni medaljoni na križićima leđnog križa misnica. Posebno mjesto zauzimaju prikazi rassetog Krista, Djevice Marije te Srca Isusova ili Marijina, izvedeni zahtjevnom tehnikom slikanja iglom na vrlo finoj svilenj tkanini. Autori koji su izrađivali i vezenjem ukrašavali liturgijski tekstil većinom su nepoznati. Dio predmeta nabavljan je u manufakturama na području srednje Europe. No izradom liturgijskog tekstila, kao i njegovim ukrašavanjem raznim tehnikama vezenja i čipkanja, bavile su se i ženske redovničke zajednice u Hrvatskoj te žene u okviru župnih vjerskih zajednica. Bogatstvo vezilačkih tehnika i motiva zastupljenih na liturgijskom tekstilu rezultat je srednjoeuropskih utjecaja, ali i duboke ukorijenjenosti vještine ručnog rada u tradiciju tekstilnog rukotvorstva hrvatskog naroda, što se može prepoznati i u motivima i u primijenjenim tehnikama.

Venija Bobnjarić-Vučković diplomirana je povjesničarka umjetnosti i etnologinja. Od 1994. zaposlena u Restauratorskom centru Hrvatskog restauratorskom zavodu u Ludbregu u zvanju konzervatorice savjetnice. Od 2003. godine voditeljica je niza projekata konzervatorsko-restauratorskih radova na liturgijskom tekstilu u novoosnovanom Odsjeku za povijesni tekstil. Od 2010. zadužena je za pregled stanja povijesnog tekstila na terenu te za prikupljanje i pohranu ugroženog tekstila u novoformiranoj Tekstiloteci u Restauratorskom centru. Bavi se i preventivnom konzervacijom povijesnog liturgijskog tekstila in situ. Objavila je više stručnih radova o konzervatorsko-restauratorskim radovima i tehnikama tekstilnog rukotvorstva u hrvatskim i stranim stručnim publikacijama. Dobitnica je godišnje nagrade Grada Ludbrega za doprinos očuvanju i promidžbi kulturne baštine ludbreškog kraja (2014.). Kao dio tima dobitnica je i državne nagrade Ministarstva kulture RH „Vicko Andrić“ za provedene konzervatorsko-restauratorske radove na grobnom tekstilu iz kripte katedrale sv. Terezije Avilske u Požegi (2014.).

Festivali krivotvorene tradicije

Darko Mrkonjić

Društvo za interpretaciju baštine u turizmu istočne Hrvatske, Osijek i

Društvo za tradicijski ribolov u Kopačkom ritu, Bilje-Kopačevo

mrkonjicdarko@gmail.com

Tema izlaganja obuhvaća pitanja festivalizacije, (ne)kulturnih politika, brendiranja (ne)baštine i (ne)kulturnog turizma. Pritom je potrebno kategorijalno i ontološki razjasniti pojmove kulture i kulturnog. Oni se danas lijepo na sve „zahvaljujući“ postmodernom (paralogijskom i tautološkom) načelu prema kojem je kultura ono što stručnjaci za kulturu odrede kao takvo. Stoga „kulturni turizam“ danas može značiti svašta. Kultura je, međutim, u antropološkom i ontološkom smislu ono što održava zajednicu – ekonomiju (*oikos nomos* – domaćinstvo), te je preciznije govoriti o održivom turizmu (koji je time i kulturni), dok se kao najjasniji pojam nameće „odgovorni turizam“ - kojim se nastoji izbjeći (bilo kakav) utjecaj na odredište. Primjer onoga što se danas podmeće kao kulturno-turistička manifestacija je Tarda fest, festival (tobožnje) otomanske baštine u Baranji, koji je, iz pozadine lokalnih turističkih zajednica, zapravo pokrenula Turska razvojna agencija. Naime, od 2011. godine na području istočne Hrvatske uočljivo je povećano zanimanje za osmansko razdoblje, što se vremenski podudara s prikazivanjem iznimno popularnih sapunica o Sulejmanu I. To je stvorilo privid

postojanja (neprekinute) osmanske tradicije, te se o njoj počinje govoriti kao o potencijalu za razvoj kulturnog turizma. U stvarnosti, nakon odlaska Osmanlija, uz stanovništvo nestaju i materijalni tragovi, pa danas na istoku Hrvatske postoji tek neznatan broj građevina iz osmanskog razdoblja, dok je u kontekstu „tradicije“ odlučujuće to da nema kulturnog kontinuiteta. Iako je lokalno stanovništvo tijekom festivala izlagalo i nudilo brojna jela koja se povezuju s osmanskom baštinom, recentna istraživanja pokazala su da ih je na to potaknula turistička zajednica te da su u velikoj mjeri recepte preuzimali s interneta, odnosno da oni ne pripadaju lokalnoj tradiciji. Pravu svrhu festivala otkrivaju i naslovi pojedinih tematskih događanja, poput „U posjeti sam Turskoj – gdje ići, što vidjeti?“ ili radionica za izradu turskih suvenira i slično. To jasno upućuje na to da se ne radi o promociji lokalnog turizma, nego o promociji Turske kao destinacije. Takav oblik promotivne aktivnosti nije sam po sebi nelegitiman, ali postaje problematičan kada se sufinancira javnim sredstvima lokalnih proračuna, u okviru kulturno-razvojnih politika.

Darko Mrkonjić po zvanju je diplomirani kulturolog, magistar kulturalnog menadžmenta i magistar medijske kulture, sa završenom psihološko-pedagoško i metodičko-didaktičkom izobrazbom te izobrazbom za voditelja EU projekata. Kao student Pravnog fakulteta bio je kulturni aktivist i delegat SIZ-a kulture općine Osijek u mandatu 1978. – 1982. godine, na dužnosti člana povjerenstva za muzejsko-galerijsku djelatnost. Turizmom se bavi od 1986. godine, kada na Pedagoškom fakultetu u Osijeku polaže ispit za stručnog turističkog vodiča. Aktivno je surađivao s Turističkim društvom Osijeka na kreiranju edukativno-turističkih programa. Od 1990. do 2012. godine vodio je tvrtku za promet i turizam. Na Kineziološkom fakultetu u Zagrebu 2003. godine apsolvira studij za sportskog trenera, a 2007. godine na Ekonomskom fakultetu u Osijeku polaže stručni ispit za voditelja poslovnice putničke agencije. Kao suradnik Turističke zajednice Grada Osijeka, 2006. godine osniva strukovno udruženje turističkih vodiča, a 2010. pokreće osnivanje Zajednice kulturnog turizma pri Hrvatskoj gospodarskoj komori, Županijskoj komori Osijek, kao i više neprofitnih organizacija u oblasti turizma i kulture u istočnoj Hrvatskoj. Od 2006. godine vodi brojne kulturno-turističke projekte i edukativne programe za djelatnike u turizmu u suradnji Ministarstvom turizma, lokalnim samoupravama, turističkim zajednicama, kulturnim i obrazovnim institucijama te znanstvenicima. U mandatu 2009. - 2013. bio je dopredsjednik Zajednice društava turističkih vodiča Hrvatske, a od 2011. godine koordinira društva istočne Hrvatske. Sudionik je i izlagač na brojnim domaćim i međunarodnim znanstvenim skupovima te autor i suautor više desetaka znanstvenih radova iz područja kulturnog i održivog turizma, analize medija, etnologije, antropologije, kulturalnih studija, lingvistike, informatologije, urbanog menadžmenta i dr.

„I onda su došli trajekti...“: transformacija pomorskih tradicija otoka Šolte

Olga Orlić, Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb
olga@ief.hr

Ivana Štokov, Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb
stokov@ief.hr

U nastavku istraživanja života pomoraca i članova njihovih obitelji, ovoga puta na otoku Šolti, nastojale smo produbiti razumijevanje razlike između tzv. starih i novih pomoraca. Takva podjela ne upućuje samo na razlike u radnim uvjetima i karijernim putanjama nego i na različite načine konstrukcije identiteta, odnosno na oblike pomorskog habitusa oblikovanog dugotrajnim iskustvom života i rada na moru. U potrazi za sugovornicima čije su pomorske karijere obilježene dugotrajnijom cikličkom izmjenom razdoblja provedenih na moru i na kopnu, na brodovima duge plovidbe, iskristalizirao se još jedan oblik identiteta pomoraca - onaj vezan uz kratku obalnu plovidbu, izražen poduzetnički etos i kraća razdoblja boravka na moru. Dio sugovornika sa Šolte, prema vlastitim riječima „rođen na brodu“, od najranije se dobi uključivao u radne prakse, započinjući često kao „mali od kužine“. Takav oblik utjelovljenog znanja i situiranog učenja predstavljao je važan rasadnik različitih pomorskih karijera. Pomorci kratke obalne plovidbe s otoka Šolte najčešće su nasljeđivali brod ili udio u njemu te nastavljali obiteljske poslove - pomorsku trgovinu i prijevoz robe prema obližnjim tržištima - čime su sudjelovali u održavanju lokalnih ekonomskih mreža. U njihovim narativima pomorstvo se pojavljuje kao obiteljski posao i oblik lokalnog poduzetništva važan za ekonomski opstanak obitelji, zajednice i otoka. Pomorska trgovina u lokalnim rukama pritom predstavlja i materijalnu osnovu egzistencije i element nematerijalne kulturne baštine te kolektivnog pamćenja. Iskustva ove skupine uključuju i naracije o ekonomskoj i društvenoj tranziciji te transformaciji brodova iz transportnih u turističke svrhe. Nekadašnju pomorsku trgovinu postupno je zamijenio turizam, pri čemu brod ostaje ključno sredstvo rada te simbol kontinuiteta obiteljske i lokalne baštine. Starija generacija postupno napušta aktivnu plovidbu, ali i dalje iskazuje snažnu brigu o sudbini brodova. U tom se kontekstu brod pojavljuje kao materijalni nositelj identiteta i objekt afektivne vezanosti. Cilj je ovoga rada analizirati transformacije pomorsko-trgovinskih praksi na otoku Šolti pod utjecajem modernizacijskih procesa te istražiti na koji se način one upisuju u kolektivno pamćenje i lokalne identitetske narative.

Dr. sc. Olga Orlić viša je znanstvena suradnica u Institutu za etnologiju i folkloristiku. Od 2001. do 2006. godine radila je kao kustosica u Etnografskom muzeju Istre/Museo Etnografico dell'Istria, a od 2006. do 2024. godine u Institutu za antropologiju. Surađivala je na nekoliko nacionalnih i međunarodnih znanstvenih i

stručnih projekata, COST akciji te je vodila dva nacionalna programa popularizacije antropologije i kulturne antropologije. Od 2020. do 2024. godine vodila je istraživački projekt HRZZ-a „Solidarna ekonomija u Hrvatskoj: antropološka perspektiva“ (SOLIDARan), od 2023. do 2024. godine, zajedno s dr. sc. Petrom Simoničem, hrvatsko-slovenski bilateralni projekt “Utjecaj globalnih nesigurnosti na jačanje pokreta za prehrambeni suverenitet u Hrvatskoj i Sloveniji” (SLOHRanA). Od 1. lipnja 2025. godine vodi projekt „Boosting Local Urban Markets in the Mediterranean“ (BLU-MI_Med), koji financira PRIMA inicijativa. Autorica je više znanstvenih i stručnih članaka te knjige o antropologiji solidarnosti u Hrvatskoj na primjeru poljoprivrede potpomognute zajednicom. Članica je uredničkog odbora časopisa “Etnološka istraživanja” te predsjednica Hrvatskog etnološkog društva u drugom mandatu. Dobitnica je Godišnje nagrade Hrvatskog etnološkog društva „Milovan Gavazzi“ za najbolju etnografsku izložbu u 2004. godini („Tkalci u Istri”).

Dr. sc. Ivana Štokov diplomirala je 2014. godine etnologiju i geografiju (nastavnički smjer) na Sveučilištu u Zadru, gdje je 2020. godine i doktorirala etnologiju i antropologiju obranivši disertaciju „Primjena novog teorijsko-metodološkog pristupa u etnokartografskim istraživanjima“. Od 2015. do 2020. godine bila je zaposlena na Sveučilištu u Zadru kao doktorandica na projektu HRZZ-a „Općeslavenski lingvistički atlas (OLA) i Europski lingvistički atlas (ALE)“, a od 2021. do 2023. sudjelovala je u projektu „Politike zapisivanja etnografske građe 1897.–1954. Učitelji kao stvaraoci etnografskog znanja“. Iskustvo u nastavi stekla je kao učiteljica geografije u osnovnim školama (2021. – 2022.). Od 2024. godine zaposlena je kao viša asistentica u Institutu za etnologiju i folkloristiku u Zagrebu te sudjeluje u radu nacionalne koordinacije DARIAH-HR. Njezini znanstveni interesi uključuju digitalnu humanistiku, antropologiju prostora i mjesta, otočne studije, kritičku kartografiju te urbanu antropologiju.

Liga za boj protiv turizma kao aspekt baštinizacije ili Baz(en)ilika

Suzana Marjanić, Institutu za etnologiju i folkloristiku, Zagreb
suzana@ief.hr

Izlaganje tematizira multimedijalne koncepte borbe protiv masovnog turizma koje je u svome izražaju kasnih osamdesetih počeo primjenjivati Franci Blašković, a koje je 2025. godine preuzeo kolektiv Šikuti Machine. Taj je prijenos tematizirao Matko Plovanić dvoplakatom koji povezuje bazen kao simbol nove okupacije istarskog sela s kravama koje više nemaju lokve kao nekada. Dvostruki dada-punk plakat bio je postavljen i u Flaciusovoj ulici u Puli, među uobičajenim reklamama za pršute i tartufe, kao i u Savičenti na garaži Darka Pekice (usp. Orlić

2025). Na prvom stoji natpis „Liga za boj protiv turizma – Gori Ussi Šikuti!“, dok drugi prikazuje krave koje piju vodu iz bazena u obliku istarskih bazilika – motiv preuzet s naslovnice albuma *Baz(en)ilika* pulskoga benda Gori Ussi Winnetou. Naime, Franci Blašković Ligu je predao Marku Brecelju, a nakon njegove smrti Liga je ponovno uskrsnula upravo kroz dizajn Matka Plovanića. Navedene glazbene plakate i izvedbene koncepte autorica će povezati s glazbenim otporom iznimne kritičarke društva Ane Paške. Naslovno određenje nastoji obuhvatiti sljedeću temu i aktere: Liga za boj protiv turizma – od Francija Blaškovića preko grupe Šikuti Machine do Ane Paške, kao i akciju koju na Braču provodi Ivica Jakšić Čokrić Puko vezanu uz raseljavanje plaže Zlatni rat. Ivica Jakšić Čokrić Puko & Multimedijalna, putujuća, artistska skupina za mentalnu higijenu, fizikalnu terapiju i brzu prehranu „Šušur“ Bol proveli su akciju *Premještanje plaže Zlatni rat na sigurno mjesto, izvan dometa birokratskih struktura* (2002. – 2003.), koja se sastojala od triju dijelova. Tom su prilikom pozvali stanovnike Bola i Brača da u što većem broju dođu na Zlatni rat s kantama i lopaticama, pri čemu je njih oko petsto formiralo živi lanac od plaže do središta mjesta (usp. Marjanić 2014).

Dr. sc. Suzana Marjanić, znanstvena savjetnica, zaposlena je u Institutu za etnologiju i folkloristiku u Zagrebu, gdje ostvaruje interese za teorije mita i rituala, kulturnu i kritičku animalistiku, izvedbene studije i krležologiju. Objavila je sedam autorskih knjiga i suuredila četrnaest zbornika radova. Autorske knjige su: „Glasovi Davnih dana: transgresije svjetova u Krležinim zapisima 1914–1921/22.“ (2005), „Kronotop hrvatskoga performansa: od Travelera do danas“ (2014), „Topoi hrvatskoga performansa: lokalna vizura“ (2017), „Cetera animantia: od etnozoo-logije do zooetike“ (2022), „Mitovi i re/konstrukcije: tragom Nodilove ‘stare vjere’ Srba i Hrvata“ (2022), „Umjetnost performansa i kinizam: izvedbena linija otpora“ (2022) i „Zooživoti: antrozoologija i kritika kapitalocena“ (2024).

Panel: Otpornost i održivost baštine – uz 60. obljetnicu Međunarodne smotre folkloru Zagreb

Otpornost i održivost baštine: uz 60. obljetnicu Međunarodne smotre folkloru Zagreb

Veće obljetnice smotri folkloru, poput šezdesete Međunarodne u Zagrebu, ali i Đakovačkih vezova, Vinkovačkih jeseni, Smotre narodne glazbe i plesa Istre, uskoro Šokačkoga sijela u Županji i niza drugih, prigoda su za ponovna promišljanja o njihovu značenju u suvremenosti, o njihovoj ulozi u očuvanju osjećaja identiteta naših manjih, lokalnih zajednica i njihove kulture koja čini ukupnost nacionalne, ali i o načinima predstavljanja te kulture. Ubrzo po prihvaćanju UNESCO-ove Konvencije o zaštiti nematerijalne kulturne baštine (2003.), već gotovo dvadeset godina, govori se o održivom razvoju i potrebi održivosti lokalnih kultura radi očuvanja kulturne raznolikosti. U tom kontekstu smo i prije deset godina na skupu HED-a, koji je ujedno bio i 7. znanstveni seminar u čast Branimiru Brataniću, govorili o baštini i festivalima. Tada je kolegica Ceribašić u panelu okupila kolegice koje su govorile o festivalima, baštini i održivosti tradicijske glazbe na istarskim primjerima, ističući da „održivost osim ekonomske dimenzije podrazumijeva i brigu za opće dobro, očuvanje prirodnog okoliša te osiguranje mira i sigurnosti“. Svjedoci smo, nažalost, da se sve češće i svakodnevno suočavamo upravo s pitanjima mira i sigurnosti u globalnome smislu, no to nas dodatno potiče na nova promišljanja o uvjetima u kojima organiziramo smotre folkloru ili festivale u širemu smislu. To uključuje promišljanja o njihovom smislu i ulozi te načinima i mehanizmima promicanja tradicijske glazbe, plesa, običaja, nošnji i svega što i danas u struci nazivamo tradicijskom kulturom, iako zbog njezine dinamičnosti i promjenljivosti imamo sustručnjaka koji taj pojam ne preferiraju. Odgovore ćemo, nadamo se, ponuditi s primjerima koje ćemo prikazati iz različitih perspektiva koje se međusobno prožimaju jer im je granice nemoguće odijeliti – organizacijske, stručne i umjetničke. Međunarodnu smotru folkloru Zagreb od 2019. godine organizira Centar za tradicijsku kulturnu baštinu pri KUC-u Travno, pa smo se u panelu okupili radi prikaza sinergijskog djelovanja u popularizaciji tradicijske kulture.

Moderator panela: Tvrtko Zebec

U panelu sudjeluju: Ivana Mihajlic, Josip Forjan, Bojana Poljaković Popović,
Tvrtko Zebec

Od festivalske priredbe do cjelogodišnjeg programa: transformacija Međunarodne smotre folklor Zagreb

Ivana Mihajlic, KUC Travno – Centar za tradicijsku kulturnu baštinu, Zagreb
imihajlic@gmail.com

Otkad je organizaciju Međunarodne smotre folklor Zagreb preuzeo Kulturni centar Travno, festival je nastavio širiti svoje programe tijekom cijele godine. Smotra je iz nekadašnjeg kratkotrajnog ljetnog događanja prerasla u cjelogodišnji projekt uvođenjem preprograma i jesenskih sadržaja, čime je osigurana kontinuirana prisutnost tradicijske kulture u javnom prostoru te veća dostupnost različitim publikama. Poseban naglasak stavljen je na razvoj stručnih i edukativnih programa. Organiziraju se edukacije, seminari i radionice namijenjene folklorošima, voditeljima ansambala i glazbenicima, čime se sustavno podiže kvaliteta izvedbi i potiče prijenos znanja. Istodobno je ojačana suradnja s etnolozima, istraživačima i relevantnim institucijama, što programu daje dodatnu znanstvenu i interpretativnu dimenziju te omogućuje dublje razumijevanje folklor kao dijela kulturne baštine i među najširoom publikom. Program je obogaćen formatima poput plesnih radionica, izložbi i tematskih koncerata, ali i javnim predstavljanjima etnografskih projekata i izdanja. Time Smotra nadilazi klasični model scenskih nastupa i razvija se u interdisciplinarnu platformu koja povezuje različite oblike kulturnog izražavanja. Uključivanje kulinarskih i edukativnih prezentacija dodatno proširuje doživljaj tradicije, predstavljajući je kao cjelovit i živ kulturni sustav. Važna promjena odnosi se i na odnos s publikom, koja više nije samo pasivni promatrač, već aktivni sudionik kroz radionice, interaktivne sadržaje i edukativne programe. Smotra pritom nastavlja njegovati postignutu razinu profesionalizacije, prateći očekivanja suvremene publike i prilagođavajući se novim društvenim i kulturnim uvjetima. Sveukupno, Smotra je evoluirala u dinamični program koji objedinjuje izvedbu, edukaciju, istraživanje i aktivno sudjelovanje publike.

Uloga Centra za tradicijsku kulturnu baštinu u profiliranju narodnih nošnji u folklornom kontekstu, primjeri dobrih i loših praksi

Josip Forjan, KUC Travno – Centar za tradicijsku kulturnu baštinu, Zagreb

josipfor@gmail.com

U izlaganju će se predstaviti različiti oblici suvremene i folklorne primjene narodnih nošnji, razvoj kostimografije na hrvatskoj folklornoj sceni te utjecaj Centra za tradicijsku kulturnu baštinu i uloga kulturno-umjetničkih društava u profiliranju narodnih nošnji u folklornom kontekstu, uz primjere dobrih i loših praksi. Polazeći od definicije narodne nošnje, njezinih zaštitnih, odjevnih, estetskih i ostalih funkcija u prošlosti, razmatraju se različiti oblici njezine suvremene primjene te promjene u samom pojmu i funkciji nošnje. Analiziraju se transformacije koje nastaju kada nošnja postane element folkloru, odnosno folklorni kostim – odjeća prilagođena scenskoj izvedbi. Te su promjene ponajprije uvjetovane estetskom funkcijom na sceni, kontekstom izvedbe te drugim sastavnicama folklornog umjetničkog djela, poput plesa, glazbe i koreografije. Tzv. „zagrebačka folklorna škola“ posvećivala je osobitu pažnju nošnji, stvarajući niz umjetničkih djela u kojima ona ima istaknutu ulogu. Prateći razvoj kostimografije, uočava se da je nošnja u početnoj fazi imala ponajprije ulogu plesnog rekvizita, pri čemu su se za folklorne izvedbe birali starinski, autarkični tipovi nošnji. Oni su postupno postajali paradigme – reprezentativni tipovi karakteristični za pojedine regije, često zanemarujući raznolikost tradicijskog odijevanja na terenu. Takav se odabir opravdavao njihovom autentičnošću, sceničnošću i estetskim vrijednostima. Od osamdesetih godina 20. stoljeća kreativni autori počinju intenzivnije koristiti likovne vrijednosti tekstila za stvaranje scenskih slika i dojmova, pri čemu nošnja postaje ravnopravna sastavnica folklornih točaka. Začetnici tzv. „likovnog pristupa“ pomiču težište s plesa i glazbe prema vizualnosti. Važan doprinos afirmaciji likovne sastavnice i različitih varijanata nošnji u folklornom amaterizmu dala je Posudionica i radionica narodnih nošnji, danas Centar za tradicijsku kulturnu baštinu, kroz svoju sakupljačku politiku. Zbirka, koja danas broji oko 40.000 predmeta s 328 lokaliteta, obogaćena je raznovrsnim varijantama nošnji, uključujući i recentnije primjere, a dodatno se valorizira kroz koncerte i seminare posvećene folklornoj primjeni nošnji. U razvoju folklornog amaterizma uočavaju se negativne (kopiranje, unificiranost, iskrivljavanje pravila tradicijskog odijevanja) i pozitivne prakse (autentičnost, viševarijantnost, generacijski prijenos znanja).

Tradicijske tekstilne radionice: prakse, izazovi, promišljanja

Bojana Poljaković Popović, KUC Travno – Centar za tradicijsku kulturnu baštinu, Zagreb
bojanapoljakovic@gmail.com

Na primjeru četiriju programa Centra za tradicijsku kulturnu baštinu iz Zagreba razmotrit će se pristupi organizaciji i ciljevi radionica usmjerenih na tradicijske tekstilne tehnike i vještine. Posebna će se pozornost posvetiti promjenama u funkciji i značenju ovakvih radionica u suvremenom društvenom kontekstu. Zbog specifičnosti svojega djelovanja Centar kontinuirano surađuje s brojnim vanjskim suradnicima koji posjeduju znanja o različitim tradicijskim tekstilnim tehnikama nužnima za izradu i ukrašavanje narodnih nošnji. Riječ je ponajprije o ženama treće životne dobi koje su navedene vještine usvojile u okviru svakodnevnih praksi tradicijskog načina života. Njihovo postupno povlačenje iz aktivnog rada predstavlja izazov za održivost i kontinuitet kvalitetne djelatnosti Centra, s obzirom na to da je riječ o nositeljicama ključnih znanja nematerijalne kulturne baštine. Istodobno, zamjetan je porast interesa za tradicijske tekstilne radionice među pojedincima koji prethodno nisu bili u doticaju s tradicijskom kulturom. Za dio sudionika radionice predstavljaju oblik kreativne razonode ili prostor osobnog izražavanja kroz novi medij, dok Centar u njima prepoznaje potencijalne buduće suradnike i nositelje znanja. U tom smislu svaka realizirana radionica ostvaruje dvostruku funkciju. S jedne strane omogućuje prijenos znanja i vještina te doprinosi očuvanju i revitalizaciji nematerijalne kulturne baštine, uz istodobno promicanje vrijednosti tekstilnog rukotvorstva. S druge strane, radionice sudjeluju u oblikovanju nove publike zainteresirane za programe tradicijske kulture te u stvaranju baze potencijalnih suradnika koji mogu stečena znanja primjenjivati u izradi novih primjeraka narodnih nošnji. Uspješnost programa može se stoga pratiti i kroz individualna iskustva sudionika: svaki pojedinac koji usvoji određenu tehniku i razvije afinitet prema njoj potvrđuje relevantnost i održivost ovakvih oblika prijenosa znanja u suvremenom kontekstu.

Između 50. i 60. Međunarodne smotre folkloru u Zagrebu

Tvrtko Zebec, Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb
zebec@ief.hr

Dugoročnije djelovanje u organizacijskom, stručnom i umjetničkom radu svakako predstavlja i prigodu i potrebu za svojevrsnom rekapitulacijom i pogledom unatrag – što je učinjeno, na koji način, može li se bolje i kako dalje. Odabir tema

može se smatrati dijelom stručnog i umjetničkog rada, baš kao i sastavljanje programa, izbor sudionika, koncerata, izložbi te drugih oblika predstavljanja tradicijske ili etnografske baštine u okviru folklornoga programa smotre. Organizacija smotre, međutim, zahtjeva mnogo šire i dublje poznavanje uvjeta u kojima se ona održava, od prostornih do tehničkih i financijskih, a pritom treba stalno imati na umu potrebe i očekivanja, s jedne strane izvođača i sudionika, a s druge strane publike, korisnika, onih snažnije i trajno zainteresiranih baš kao i onih s površnijim interesom, prolaznika, mladih i djece, koje je potrebno dodatno zainteresirati te privući i postupno oblikovati kao novu publiku. Zahvaljujući mojoj prethodnici, umjetničkoj ravnateljici Smotre tijekom gotovo četvrt stoljeća, Zorici Vitez, Međunarodna smotra folklor proglašena je jednim od šest nacionalnih festivala, upravo zbog svoje stručne utemeljenosti te sustavnog promišljanja o načinima prezentacije, programima i prilagodbi suvremenim uvjetima, kao i interesima publike i šire javnosti. Iako je žanrovski često marginalizirana i na rubu, u što me uvjerila i lanjska proslava Hrvatskoga Kraljevstva, intelektualne elite upravo su tradicijsku kulturu od doba romantizma birale kao simbol nacionalnoga identiteta. Čini se da se danas, nakon tisućljetnoga nastojanja (+100), u vlastitoj nacionalnoj državi više ne moramo bojati zatiranja identiteta izvana, ali je zato nužno promišljati o potrebi održavanja nacionalne samosvijesti, sustavnim i argumentiranim predstavljanjem svojih tradicija u dijalogu s drugima, od lokalne do globalne razine. U tom smislu, promišljanja o festivalskim prezentacijskim i edukativnim djelovanjima uvijek su i refleksija na stručna pitanja vremena u kojem živimo.

Ivana Mihajlic viša je stručna suradnica za programe Međunarodne smotre folklor Zagreb u Centru za tradicijsku kulturnu baštinu, podružnici Kulturnog centra Travno. U Centru koordinira i organizira sve programe u sklopu MSF-a Zagreb te sudjeluje u realizaciji različitih seminara, koncerata, izložbi i drugih kulturnih događanja. Autorica je samostalne izložbe i teksta „Lasi si je počesala“ (2017) u Gradskom muzeju Križevci o tradicijskim oglavljima Križevačkog prigorja. Autorica je znanstvenog teksta „Porod i novorođenče na području zapadne Bilogore sredinom 20. stoljeća“ (2017) i stručnog teksta „Porod i običaji vezani uz porod kod Hrvata Bunjevaca s područja Bačke“ (2014). Suautorica je etnografskih izložbi „Na putu do mora“ o nošnjama i rukotvorstvu uz povijesne ceste Karolinu, Lujzijanu i Jozefinu (2019.) i „A la turka“ (2022.) – orijentalni utjecaji u hrvatskim narodnim nošnjama, kao i međunarodnih izložbi u Kamniku u sklopu Dneva narodnih noš „Zakladi hrvaške oblačilne dediščine“ (2018.) i „Skok čez mejo“ (2019.). Organizirala je niz seminara o primjeni i očuvanju narodnih nošnji (2018. - 2024.), sudjelovala u realizaciji izložbi i manifestacija te je suautorica više koncerata: „Ruho moje vrijednije od zlata“ (2018.), „Koracima baštine“ (2019.), „Mi idemo, ljeljo“ (2018.), „Hajd idemo na široku cestu“ (2019.), „Tri četvrt stoljeća – 75 godina Posudionice i radionice narodnih nošnji“ (2023.) i „Izašla je sjajna zvijezda“ (2025.). Dobitnica je

nagrade „Franjo Marković“ Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu za izniman angažman u terenskom etnološkom istraživanju u Subotici, Somboru i okolnim naseljima s manjinskim hrvatskim stanovništvom u Vojvodini.

Bojana Poljaković Popović nakon završetka studija etnologije i kulturne antropologije te portugalskog jezika i književnosti na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu zaposlena je kao viša stručna suradnica za kulturne i edukativne programe Centra za tradicijsku kulturnu baštinu pri Kulturnom centru Travno. Kao kulturna djelatnica osmišljava i provodi različite programe predstavljanja i očuvanja tradicijske kulturne baštine, s naglaskom na tradicijsko odijevanje i tekstilno rukotvorstvo. Autorica je izložbe „Narodne nošnje kroz objektiv Toše Dabca“, postavljene dvanaest puta u tri države od 2017. godine. Suautorica je više izložbi Centra („Obnovljena baština Cvelferije“ (2017.), „Rizničari narodnog ruha“ (2018.), „Na putu do mora – tradicijsko ruho uz Karolinu i Lujzijanu“ (2019.), „Obnavljamo baštinu – retrospektiva“ (2023.), „Sva lica perlica – prošlost, sadašnjost i budućnost tradicijskog nakita“ (2025.)) te stručna suradnica na izložbi „Slike od slame i božićnjaci bačkih Hrvata Bunjevaca“ (Etnografski muzej, 2014.). Autorica je koncerta tradicijskih lascivnih napjeva „Da sam znala što sad znam“ (2025.). Uz istraživanje narodnih nošnji i tekstilnog rukotvorstva, bavi se i baštinom Hrvata Bunjevaca.

Josip Forjan diplomirao je na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Radio je kao stručni suradnik za folklornu djelatnost u Zajednici kulturno-umjetničkih društava Zagreba, voditelj Posudionice i radionice narodnih nošnji te ravnatelj Kulturnog centra Travno. Od 2024. godine voditelj je Centra za tradicijsku kulturnu baštinu. U svom radu razvija i unaprjeđuje djelatnost Centra primjenjujući etnološka, muzeološka i folkloristička znanja. Bavi se istraživanjem, rekonstrukcijom i restauracijom narodnih nošnji te njihovom folklornom primjenom. Bio je predavač na Hrvatskoj školi folkloru HMI, voditelj radionice „Hrvatska etnoriznica“ i autor revije „Obnavljamo baštinu“. Autor je brojnih izložbi i stručnih i znanstvenih radova o tradicijskom odijevanju i tekstilnom rukotvorstvu. Za zasluge u kulturi odlikovan je državnim ordenom. Od Hrvatskog etnološkog društva dobio je posebno priznanje za stručni rad na rekonstrukciji i obnovi tradicijske kulturne baštine poplavljenih sela županijske Posavine. Od predsjednice Republike Hrvatske dobio je priznanje za afirmaciju hrvatske tradicijske baštine u svijetu.

Dr. sc. Tvrtko Zebec, etnolog i etnokoreolog, zaposlen je u Institutu za etnologiju i folkloristiku u Zagrebu od 1990. godine. Od 2018. djeluje kao znanstveni savjetnik u trajnom izboru, a od 2024. nosi naslov redovitog profesora u trajnom izboru. Bio je ravnatelj Instituta (2011. – 2015.) te pomoćnik ravnateljice (2019. - 2025.). Autor je dvojezične knjige „Krčki tanci – plesno-etnološka studija. Tanac Dances on the Island of Krk – Dance Ethnology Study“ (2005), nagrađene nagradom „Milovan Gavazzi“ Hrvatskoga etnološkog društva (2005) za znanstveno-nastavni rad. Gostujući je predavač na Sveučilištima u Zagrebu, Zadru i Osijeku, na Muzičkoj akademiji Univerziteta u Sarajevu (BiH), te na međunarodnom MA studiju Erasmus+ Chore-

omundus. Predsjednik je Povjerenstva za nematerijalnu kulturnu baštinu pri Ministarstvu kulture i medija, a od 2016. umjetnički je ravnatelj Međunarodne smotre folkloru u Zagrebu. Od 2016. predsjedavajući je izdavačkoga savjeta etnokoreološke skupine Međunarodnoga vijeća za tradicije glazbe i plesa (Publication Committee Study Group on Ethnochoreology, International Council for Traditions of Music and Dance – ICTMD), a time i stalni član Odbora te Studijske skupine.

Transformacije narodnih nošnji na primjeru njihovih suvremenih javnih uporaba u istočnoj Slavoniji

Marija Gačić, Heritage Chaser j.d.o.o., Strizivojna
heritagechaser@gmail.com

Narodne nošnje važan su dio kulturne slike istočne Slavonije. Iako se u javnom diskursu često povezuju s prošlošću, narodne nošnje i danas imaju aktivnu ulogu u oblikovanju procesa transformacija baštine te ih je moguće (i potrebno) promatrati kao suvremenu kulturnu pojavu. Izlaganje se temelji na istraživanju javnih uporaba narodnih nošnji od 1990. do danas. Javne uporabe narodnih nošnji promatraju se u tri konteksta: scenskom, religijskom i političkom. Teorijski okvir tradicije u suvremenosti proširen je recentnim teorijama poput teorije afekta i fenomenologije. Istraživanjem se nastoji odgovoriti na pitanja: koji su načini i svrhe uporabe nošnji u javnim događanjima od devedesetih do danas; koji društveni akteri, s kojih pozicija i na koji način oblikuju suvremenu percepciju nošnji; kako se afektivnost narodne nošnje odražava u odabranim kontekstima javne uporabe te kako tjelesna iskustva i afektivni učinci nošnje djeluju na njezine aktualizacije danas? Analizom djelovanja aktera i njihovih pozicija u scenskom, religijskom i političkom kontekstu pokazuje se da oni djeluju iz različitih pozicija moći: kulturne institucije sa stručne pozicije, KUD-ovi s pozicije prakse i kontinuiteta, pojedinci i aktivisti kroz osobna iskustva i performanse, a politički akteri kroz simboličko prisvajanje narodne nošnje u vlastiti odjevni inventar. Afektivnost pritom igra važnu ulogu kao resurs, element umrežavanja i okvir za oblikovanje narativa. Učinci koje narodna nošnja proizvodi postaju ključni pokretači djelovanja u kreiranju identiteta, sustava vrijednosti i tjelesnih praksi. Istraživanje ukazuje na moć nošnje da mobilizira afekte ponosa, uzvišenosti, uvrijeđenosti, generacijskog kontinuiteta i druge. Primjeri političke uporabe ukazuju na autonomiju afekta, a autoetnografsko iskustvo potvrđuje generacijski prenošena otjelovljena znanja. Uvidom u tjelesne prakse i afektivnost rad otvara pristup proučavanju narodnih nošnji koji se udaljava od isključivog fokusa na identitet te usmjerava

na iskustvene, otjelovljene i afektivne aspekte javnih uporaba narodnih nošnji. Narodna nošnja pritom postaje i subjekt i objekt društvene konstrukcije te živa praksa 21. stoljeća.

Dr. sc. Marija Gačić, etnologinja, više od petnaest godina djeluje u području kulture i kulturne baštine Slavonije. Diplomirala je 2010. godine na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, nakon čega započinje rad u Međunarodnom centru za usluge u kulturi – Posudionici i radionici narodnih nošnji (danas Centar za tradicijsku kulturnu baštinu) u Zagrebu, gdje sudjeluje u realizaciji brojnih kulturnih i edukativnih programa te razvija suradnju s folklornim amaterima diljem Hrvatske. Od 2016. godine zaposlena je kao kustosica u Muzeju Đakovštine, gdje polaže stručni ispit te sudjeluje u obradi i registraciji muzejskih zbirki i realizaciji izložbi. Od 2019. godine djeluje u privatnom sektoru kao kreativna direktorica u Enzita grupaciji, a 2021. pokreće obrt Heritage Chaser, koji 2024. prerasta u tvrtku Heritage Chaser j.d.o.o., platformu za primijenjenu etnologiju. Od 2017. godine sudjeluje u organizaciji Đakovačkih vezova kao producentica dodatnih programa, a producentica je i festivala Bećarfest. Aktivno se bavi istraživanjem, interpretacijom i promocijom bećarca kao UNESCO-ove nematerijalne kulturne baštine. Autorica je znanstvenih i stručnih radova te publikacija iz područja kulturne baštine i folklor. U travnju 2026. godine obranila je doktorsku disertaciju „Javne uporabe narodnih nošnji u istočnoj Slavoniji od 1990. do danas“ na Odsjeku za etnologiju i kulturnu antropologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Živi i djeluje na području Slavonije. Njezin uži stručni i znanstveni interes obuhvaća nematerijalnu kulturnu baštinu, antropologiju tekstila, interpretaciju baštine te suvremene prakse narodnih nošnji.

Konstrukcija i interpretacija najboljeg: problematika vrednovanja i biranja najboljeg nošenog narodnog ruha na Đakovačkim vezovima

Ivana Dević, Muzej Đakovštine, Đakovo
idevic@muzej-djakovstine.hr

Izlaganje se fokusira na načine vrednovanja i biranja „najljepšeg“ ili „najboljeg“ narodnog ruha u kontekstu suvremenih folklornih manifestacija, s posebnim naglaskom na praksu izbora na završnoj manifestaciji Đakovačkih vezova, koja se sastoji od revije i predstavljanja natjecatelja u narodnim nošnjama na pozornici. Polazeći od pretpostavke da kriteriji ocjenjivanja nisu neutralni, univerzalni ni striktno zadani, nego društveno i kulturno konstruirani uz određeni stupanj subjektivnosti, nastoji se analizirati kako se oblikuju standardi i kriteriji po kojima

se bira i nagrađuje „autentično“, „lijepo“, „reprezentativno“ i sl. u tradicijskom odijevanju. U fokusu su različite perspektive uključenih sudionika: natjecatelji koji ulažu vrijeme, znanje i emocije u prezentaciju; osobe koje ih pripremaju i odijevaju; stručni žiri (često sastavljen od etnologa) koji nastoji kritički vrednovati i rangirati; te publika čije reakcije i preferencije nerijetko odstupaju od stručnih procjena i ne suzdržavaju se od iznošenja vlastitog mišljenja. Propitivat će se uloga i/ili zasluga etnologa na ovakvim izborima, promjene i prilagodbe tradicije kako bi odgovarale prepozicijama natjecanja, natjecateljski aspekti prezentacije baštine te održivost, odnosno budućnost ovakvih izbora. Cilj izlaganja je pridonijeti i potaknuti raspravu o načinima na koje se tradicija interpretira i javno prezentira u suvremenom kontekstu te o ulozi koju u tome imaju ili bi trebali imati etnolozi.

Ivana Dević, mag. ethno. et anthrop. et mag. paed., završila je studij pedagogije te etnologije i antropologije na Sveučilištu u Zadru. Od 2019. godine zaposlena u Muzeju Đakovštine u Đakovu kao kustosica etnografske zbirke.

Šezdeset godina Vinkovačkih jeseni: između očuvanja tradicije i suvremenih izazova

Martina Kelava, Zajednica kulturno-umjetničkih djelatnosti

Vukovarsko-srijemske županije, Vinkovci

martinakelava7@gmail.com

U šest desetljeća održavanja Vinkovačke jeseni razvile su se od lokalne smotre u jednu od najznačajnijih manifestacija hrvatske tradicijske kulture. Pokretanje Vinkovačkih jeseni, kao i brojnih drugih folklornih smotri u Hrvatskoj, odvijalo se u razdoblju intenzivnih društveno-ekonomskih promjena, kada se u organiziranju takvih manifestacija prepoznala mogućnost očuvanja lokalnog identiteta i načina života koji su se u novim okolnostima ubrzano mijenjali. Folklorni sadržaji u izvedbi folklornih skupina prisutni su u programu manifestacije od prve godine održavanja te čine njezinu temeljnu okosnicu. Na toj su se osnovi postupno razvijali i nadograđivali različiti programski sadržaji, oblikovani u skladu s prijedlozima organizacijskog odbora i sudionika te povratnim reakcijama posjetitelja. U kontekstu suvremenih promišljanja baštinizacije, Vinkovačke jeseni predstavljaju primjer kako se određeni kulturni elementi prepoznaju i oblikuju kao kulturna baština djelovanjem lokalne, regionalne i nacionalne zajednice, institucija i kulturnih politika, potvrđujući da je baština dinamičan i živ proces koji se neprestano razvija i prilagođava društvenim okolnostima, ostajući pritom važ-

na sastavnica identiteta. Izlaganje će se usmjeriti na stanje kulturno-umjetničkog amaterizma na području Vukovarsko-srijemske županije, s posebnim naglaskom na održane 60. Vinkovačke jeseni te na izazove s kojima se etnologinja susreće kao članica organizacijskog odbora ove manifestacije i kao predsjednica udruge Zajednice kulturno-umjetničkih djelatnosti Vukovarsko-srijemske županije, koja je jedan od organizatora manifestacije. Analizom tih izazova nastojat će se ukazati na složen odnos između očuvanja tradicije i njezine prilagodbe suvremenim kulturnim i društvenim kontekstima.

Dr. sc. Martina Kelava završila je preddiplomski i diplomski studij etnologije i kulturne antropologije te češkog jezika i književnosti na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Doktorsku disertaciju pod naslovom „Obnova i razvoj aktivnosti Gradskog muzeja Vukovar 1991. – 2015.“ obranila je 2020. godine na Doktorskoj školi Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku. Tijekom studija i nakon njegova završetka volontirala je u Etnografskom muzeju u Zagrebu te u Muzeju Slavonije u Osijeku. Od rujna 2013. do srpnja 2014. godine radila je kao stručna suradnica za EU fondove u Lokalnoj akcijskoj grupi Srijem u Lovasu. Od veljače 2015. do veljače 2016. godine bila je polaznica stručnog osposobljavanja za rad bez zasnivanja radnog odnosa na mjestu kustosa etnologa u Gradskom muzeju Vukovar. U ožujku 2016. godine imenovana je privremenom ravnateljicom Muzeja Cvelferije – u osnivanju u Drenovcima, a od veljače 2017. godine obnaša dužnost ravnateljice te ustanove. Uz ravnateljske poslove radila je kao i kustosica do svibnja 2024. godine, kada prelazi na radno mjesto više savjetnice u Upravnom odjelu za turizam i kulturu Vukovarsko-srijemske županije. Od ožujka 2025. godine volonterski obnaša dužnost predsjednice Zajednice kulturno-umjetničkih djelatnosti Vukovarsko-srijemske županije. Autorica je i koautorica stručnih radova iz područja etnologije i kulturne antropologije. U svom muzejskom i izvanmuzejskom djelovanju usmjerena je na istraživanje, dokumentiranje i očuvanje tradicijske kulture Slavonije i Srijema.

Kontinuitet trajanja priredbi/manifestacija uz suradnje etnologa

Ljubica Gligorević, Nezavisna istraživačica
ljubicagligorevic235@gmail.com

Brojne slavonsko-srijemske priredbe i manifestacije u gradovima i selima imaju dugogodišnju tradiciju, a kontinuirano nastaju i nove koje ih prate. U središtu pozornosti nalazi se scenska tradicijska materijalna i nematerijalna baština, njezina promidžba, njegovanje među svim naraštajima i produljenje u budućnost.

Od samih početaka, u organizaciju sada već 60. Vinkovačkih jeseni bile su uključene etnologinje Jelka Radauš Ribarić i Zdenka Lechner, koja je sudjelovala i u prvim godinama prestižne priredbe Mladost i ljepota Slavonije, održane u Starim Mikanovcima, a koja se ove godine održava u kontinuitetu već 59. put. Stručni etnološki angažman s vremenom su nastavili i drugi etnolozi, uključujući se u organizaciju manifestacija koje su naknadno osnivane: Zimsko spremanje u Antinu, *Šokačka kraljica* u Tordincima, 40 plus, revija narodnih nošnji treće životne dobi u Nuštru i druge. Priredbe koje se razmatraju povezuje i natjecateljska komponenta u izboru najuspješnije predstavljenih KUD-ova i sudionika u narodnim nošnjama u različitim kategorijama. Postavlja se pitanje je li takva natjecateljska dimenzija, prije svega izbor najuspješnijih sudionika u različitim inačicama tradicijskoga ruha, etnološki dvojbena, prihvatljiva ili upitna. Uz iznimno njegovanje materijalne i nematerijalne kulturne baštine, prakse i transformacije kroz koje se prolazi, sudjelovanjem, promišljanjem i iskustvom dolazi se različitim zaključaka. Za kvalitetan etnološki suradnički rad na priredbama tradicijskog profila važno je poznavanje terena, razumijevanje brojnih tradicijskih očitovanja, kvalitetna suradnja na terenu, ali i na samim događanjima, uz međusobno poštovanje i uvažavanje. Uz današnje temeljno njegovanje tradicijske baštine i kulture u vlastitim sredinama i obiteljima, sudjelovanjem na priredbama i manifestacijama sudionici prenose znanja i iskustva stečena u obiteljima kroz različite oblike javnog predstavljanja publici, drugim sudionicima, etnologima i svim nazočnima. U tom kontekstu mediji i društvene mreže imaju značajnu ulogu. Različiti novonastali pisani zapisi, fotografska i videodokumentacija postaju nova kulturnoantropološka svjedočanstva pojedinaca i institucija te aktualna terenska građa za buduća istraživanja.

Mr. sc. Ljubica Gligorević dugogodišnja je kustosica etnologinja i muzejska savjetnica u Gradskom muzeju Vinkovci. Istraživala je i obrađivala sve oblike i očitovanja tradicijskoga života i kulture područja istočne Hrvatske. Ustrojila je Etnološki odjel s bogatim i raritetnim fondusom predmeta te fotografsku, fonografsku i drugu sekundarnu dokumentaciju. Autorica (i koautorica) je više od 60 etnoloških izložbi sa ili bez kataloga, multimedijalnog etnološkog postava „Etnologija Vinkovaca i okolice“ na površini od 700 m², u kojem je upriličeno 158 kulturoloških događanja. Napisala je više od dvije stotine stručnih i znanstvenih radova, više od 150 stručno-popularnih članaka te nekoliko knjiga. Autorica je 50 arhiviranih tjednih jednosatnih radijskih emisija „Iz tradicijskog života“ te 50 tjednih emisija vezanih uz dječji tradicijsko/suvremeni svijet (Radio Vinkovci, 1993. – 1994.), kao i 99 tjednih jednosatnih televizijskih emisija s etnološko-muzeološkom podlogom „Gori lampa“ (Vinkovačka televizija, 2006. - 2009.). Za svoj rad dobitnica je triju nagrada za životno djelo te više drugih pojedinačnih nagrada i priznanja. Angažirana je na brojnim stručnim i znanstvenim projektima.

Festival viteških igara Korčula: izazovi prilagodbe

Sani Sardelić, Gradski muzej Korčula, Korčula

sani.curator27@gmail.com

Festival viteških igara Korčula nezaobilazna je atrakcija otočne turističke ponude. Riječ je o festivalskoj prezentaciji moreške i kumpanija, zaštićenih nematerijalnih kulturnih dobara Republike Hrvatske, upisanih u Registar (broj zaštite: moreška Z-3235, kumpanije Z-4228). Prve festivalske godine sežu u kraj 1990-ih, u doba kada je hrvatska, pa tako i korčulanska turistička scena bila snažno obilježena ponovnim buđenjem inscenirane prezentacije nematerijalne kulture. O povezanosti scenskog prezentiranja ove plesne baštine i turizma kao dominantne ekonomske grane zorno govori činjenica da je osnivač Festivala viteških igara Korčula sama Turistička zajednica grada Korčule, odnosno njezino tadašnje vodstvo, koje je imalo viziju i jasna očekivanja usmjerena na podizanje međunarodne i nacionalne vidljivosti i atraktivnosti otoka Korčule kao turističke destinacije. Festival je prolazio kroz različite metamorfoze, prilagođavajući se brojnim okolnostima i zadanostima, ali je, unatoč višegodišnjim prekidima, uspio međusobno zbližiti i osnažiti društva. Štoviše, izravno je utjecao na obnovu pojedinih društava. Zanimljivo je zabilježiti kako je jedan od doprinosa Festivala ublažavanje napetosti između „gradske moreške“ i „seoskih kumpanija“, koja se i dalje može očitati u otočnom mentalitetu. Glasovi nositelja i izvođača s terena ukazuju na važnost osjećaja pripadnosti zajedničkom identitetu, koji je Festival osnažio, ali i na probleme s kojima se susreću u organizaciji i pripremama. Dodatno, arhivska istraživanja u pismohranama društava ukazuju kako pokušaji organiziranja plesova s mačevima na otoku Korčuli u vidu smotri sežu u znatno ranija razdoblja, odnosno u sredinu 20. stoljeća, te korespondiraju s onodobnim procesima baštinizacije na širem prostoru, u vrijeme kada se tek naslućuje nestanak primarnog konteksta ove jedinstvene plesne baštine.

Sani Sardelić kustosica je i viša kustosica pedagoginja Gradskog muzeja Korčula. U Gradskom muzeju Korčula zaposlena je od 2005. godine kao voditeljica Memorijalne zbirke Petra Šegedina, Pomorske, Etnografske i Prirodoslovne zbirke te stručne muzejske knjižnice, kao i muzejska pedagoginja. U Centru za obrazovanje u umjetnosti i kulturi u Splitu stekla je zvanje suradnice u javnim medijima te je diplomirala komparativnu književnost i filozofiju na Filozofskome fakultetu u Zagrebu. Teatrološke kolegije slušala kod akademika prof. Borisa Senkera. Doktorandica je na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Splitu, modul: MIKS – Mediteranska interdisciplinarna kulturološka istraživanja. Tema njezine doktorske disertacije je „Kumpanije na otoku Korčuli – trajanje i promjene“. Dobitnica je kolektivne godišnje nagrade Grada Korčule za promicanje kulture i umjetnosti. Autorica je i kustosica više izložbi priređenih u Gradskom muzeju Korčula te na gostovanjima. Suautorica

je muzeološke koncepcije novog stalnog postava Gradskog muzeja Korčula, koji je obranila pred Hrvatskim muzejskim vijećem u ožujku 2019., kao i suautorica izvedbene koncepcije i interpretacije Marko Polo Centra u Korčuli, otvorenoga za javnost u srpnju 2023. Tijekom 2022. sudjelovala je u izradi WINTER MED „Stručne studije integralne zaštite i revitalizacije povijesnih naselja u krajolicima otoka Korčule i Mljeta“, u sklopu Programa INTERREG MEDITERAN 2014 – 2020 Regionalne agencije DUNEA, s naglaskom na identifikaciju kulturno-povijesnih cjelina, graditeljskog nasljeđa te krajolika u kojem su naselja na tim otocima smještena. Projektni tim – Ask atelier d.o.o. i Institut za povijest umjetnosti – Centar Cvito Fisković, Split, za elaborat integralne zaštite i revitalizacije povijesnih naselja u krajolicima otoka Korčule i Mljeta u Dubrovačko-neretvanskoj županiji, dobio je godišnju nagradu Komore arhitekata 2023. za planiranje prostora. Autorica je teksta obrazloženja Odluke o zaštiti kulturnog dobra Vela setemana u Korčuli, upisanom 2025. u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske (Z-7918). Autorica je i urednica knjige „Mediterranska prehrana – Korčula“, u nakladi Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske (2025.).

Smotra folkloru u Slavonskom Brodu kroz prošlost i danas: odrazi političkog i društvenog konteksta

Matej Vinarić, OŠ „Ivan Goran Kovačić“, Đakovo

matejblack.vinari@gmail.com

Smotra folkloru Brodsko kolo smatra se najstarijom smotrom izvornog folkloru u Republici Hrvatskoj. Smotra svoj početak veže uz 1963. godinu, a u početku se održavala kao jednodnevna ili dvodnevna priredba u Donjim Andrijevcima i Trnjanima, u organizaciji različitih političkih organizacija. Od 1971. godine smotra se kontinuirano održava u Slavonskom Brodu pod nazivima: Smotra folkloru Posavine, Smotra folkloru, Općinska smotra folkloru, Smotra folkloru Općine Brod. Naziv Brodsko kolo koristi se od 1991. godine, kada je organizacija povjerena Folkloru ansamblu Broda. Brodsko kolo od devedesetih godina organizira i dodatne programe na prostoru Brodsko-posavske županije, čime smotra postaje cjelogodišnja. Danas organizira središnje programe uglavnom tijekom lipnja u Slavonskom Brodu te suorganizira dvije smotre: Sikirevačka poredovnica (u Siki-revcima) i „Mili Bože svi pjevaju lipo“ (u Cerniku). Rad propituje odnos politike, društva i ideologije na primjeru navedene smotre folkloru u razdoblju od 1963.

do danas. Organizacija smotre bila je uvjetovana ideologijom te političkim i društvenim prilikama u različitim fazama izgradnje socijalizma u SFRJ. Na navedene je prilike uvelike utjecao i ekonomski sustav. Jak nacionalni naboj devedesetih godina također je utjecao na programsko oblikovanje smotre. Utjecaj svih navedenih čimbenika vidljiv je u nekoliko elemenata: organizaciji smotre, kontinuitetu organiziranja od prve smotre do danas, programima koji se izvode te broju amaterskih kulturno-umjetničkih društava. U radu se propituju kontinuiteti i promjene odnosa politike i društva prema folkloru u razdoblju socijalizma u odnosu na prethodna razdoblja. Također se analiziraju društveni i politički čimbenici koji utječu na organizaciju smotre od 1991. godine do danas. Poseban naglasak stavlja se na odnos folklornih društava prema Brodskom kolu.

Matej Vinarić diplomirao je 2019. godine radom „Smotra folklor ‘Brodsko kolo’ od 1963. do 1991.: odrazi političkog i društvenog konteksta“ na integriranom studiju povijesti i geografije na Filozofskom fakultetu i Prirodoslovno matematičkom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Danas je zaposlen u OŠ „Ivan Goran Kovačić“ u Đakovu kao učitelj geografije. Glazbeni je i folklorni voditelj u više folklornih društava: KUD „Tomislav“ Donji Andrijevcima, MVS „Sinovi atara“ Zagreb, MVS „Veseli Šokci“ Sl. Brod, KUD „Kupina“ Kupine. Radom u tim folklornim i vokalnim skupinama oblikuje različite scenske adaptacije tradicijske kulturne baštine. Od 2022. redoviti je predavač na Seminaru folklor Panonske zone u Vinkovcima (Povijest hrvatske etnologije, Osnove folkloristike, Tradicijska kultura Brodskog Posavlja, Scenska prilagodba folklor). Član je organizacijskog odbora Dječjeg festivala folklor Vinkovci, suradnik Međunarodne smotre folklor Zagreb i Pasijske baštine. Producent je i član programskog odbora Državne smotre svirača na tamburi samici „Oj samice drvo javorovo, ko te sviro nikad ne bolovo“. Idejni je začetnik i pokretač Dječjeg folklornog kampa Folklorijada, koji se od 2019. godine kontinuirano održava u Donjim Andrijevcima. Autor je više folklornih koncerata i koncerata crkvenih pučkih pjesama te voditelj Centra za edukaciju, istraživanje i dokumentiranje tradicijske baštine pri KUD-u „Tomislav“ Donji Andrijevcima (od 2024.). Surađivao na različitim projektima, seminarima i edukacijama u zemlji i inozemstvu. Trenutno vodi dva istraživačka projekta: „Folklorni amaterizam Brodskog Posavlja: stanje i perspektive“ te „Koliko košta kultura? Analiza materijalnih sredstava za rad folklornih društava“. Autor je nekoliko znanstvenih, stručnih i stručno-popularnih članaka.

Jedna smotra, dva pogleda: na primjeru Smotre narodne glazbe i plesa Istre

Ivona Orlić, Etnografski muzej Istre – Museo etnografico dell'Istria, Pazin
ivona@emi.hr

Noel Šuran, Etnografski muzej Istre – Museo etnografico dell'Istria, Pazin
noel@emi.hr

Smotra narodne glazbe i plesa Istre, koja 2026. godine obilježava 60. obljetnicu, izvrstan je primjer manifestacije koja se može promišljati u okviru ovogodišnje teme skupa Hrvatskog etnološkog društva. Kao jedna od triju „vršnjačkih“ manifestacija (uz Đakovačke vezove i Međunarodnu smotru folkloru Zagreb) koje istodobno slave šest desetljeća kontinuiteta, Smotra potvrđuje da procesi baštinizacije, potaknuti scenskom prezentacijom folkloru, imaju obilježja dugog trajanja. Smotra nije nastala u zrakopraznom prostoru, već je rezultat određenih povijesnih i situacijskih konteksta te ciljeva – od političkih (dokazivanje pripadnosti) do kulturno-identitetskih (očuvanje i obnova glazbene baštine). U njezinu su razvoju ključnu ulogu imali amateri i stručnjaci: etnolozi, muzikolozi i folkloristi koji su kroz Odbor Smotre, snimanja i bilježenje građe aktivno usmjeravali procese baštinizacije. Smotra otvara pitanja o ulozi stručnjaka u tim procesima (njihovu medijatorskom djelovanju, selekciji reprezentativnih oblika i evaluaciji), o političkim dimenzijama takvih manifestacija kroz povijest te o načinima na koje se tradicionalne prakse transformiraju, institucionaliziraju i nastavljaju živjeti u novim kontekstima – od lokalnih smotri do središnje manifestacije koja već šest desetljeća okuplja izvođače, publiku i stručnjake u zajedničkom (pro) izvođenju baštine. Izlaganje je zamišljeno kao predstavljanje dviju stručnih struja – dvaju etnologa koji promatraju istu smotru, ali uočavaju različite aspekte i nude različite interpretacije. Jednom je bitna nošnja, drugom nije. Postavljaju brojna pitanja: što je izvorno, a što nije? Što se može izvoditi, a što se ne smije? Jedna perspektiva teži i zagovara purističku koncepciju (promociju i evaluaciju samo „izvornih“, najstarijih, najtipičnijih oblika tradicijskog glazbovanja u Istri), dok druga naginje otvorenoj, dinamičkoj koncepciji. I dok oni kritički, stručno, pa čak i znanstveno promišljaju, sudionici Smotre „plešu po svoje“.

***Dr. sc. Ivona Orlić** etnologinja je koja od 2006. godine radi kao kustosica u Etnografskom muzeju Istre – Museo etnografico dell' Istria u Pazinu, a od 2021. godine obnaša dužnost ravnateljice. Dugogodišnja je članica je prosudbene komisije Smotre narodne glazbe i plesa Istre. Voli plesati.*

***Dr. sc. Noel Šuran** istarski je tradicijski glazbenik, multimedijalni umjetnik i etnolog specijaliziran za istraživanje tradicijskih običaja, posebice različitih oblika*

tradicijskog glazbovanja u Istri. Njegov je rad usmjeren na njegovanje nematerijalne kulture, osobito u kontekstu suvremenih izazova. Zaposlen je u Etnografskom muzeju Istre – Museo etnografico dell'Istria u Pazinu, u Centru za nematerijalnu kulturu Istre (Centro per la cultura immateriale dell'Istria del Museo Etnografico dell'Istria). Član je Hrvatskog etnološkog društva, Hrvatskog društva skladatelja, Hrvatskog društva likovnih umjetnika Istre i KUD-a „Šikuti Machinae“.

Smotre folklor kao zrcala kulturnih politika i identiteta: budućnost u održivosti i/ili potrebama

Valentina Dačnik, Hrvatski sabor kulture, Zagreb

valentinadacnik@gmail.com

Smotre folklor već gotovo jedno stoljeće predstavljaju ključni model javne prezentacije tradicijske kulture te važna mjesta isticanja baštine. Od početaka 1920-ih godina nastajale su u specifičnom društvenom i političkom kontekstu, reflektirajući promjene u poimanju tradicije, identiteta i kulture. U suvremenosti, obilježenoj procesima baštinizacije, kulturnim politikama i diskursima održivosti, smotre su i dalje relevantni, ali istodobno i zahtjevni prostori za stručno djelovanje. Polazim od istraživačkog okvira u kojem promatram završni dio hijerarhije smotri folklornih amatera koje u Hrvatskome saboru kulture (HSK) organiziramo kao Susret hrvatskih folklornih ansambala i izvornih skupina, mjesto predstavljanja i poticanja održivosti tradicijske kulture, te općenito propitujem ulogu smotri folklor. Može li se govoriti o održivosti smotre ili o održivosti tradicijske kulturne baštine zahvaljujući smotrama? Jesu li smotre održive zbog trajne želje nositelja (KUD-ova) da se stalno potvrđuju i iznova predstavljaju na smotrama? Imaju li oni potrebu nastupati kako bi sebi i/ili drugima pokazivali svoj kulturni identitet ili kako bi putovali i družili se te time jačali međusobnu povezanost? Ili ih na nastupe na smotrama motivira potreba za sustavnim financiranjem društva, koje je uvjetovano takvim nastupima? Ili su sve to razlozi zbog kojih se smotre održavaju, zadovoljavajući pritom osnovni osjećaj ugone zbog korisno provedenoga vremena i društvenoga angažmana. Posebnu ulogu u sustavu održavanja smotri ima i niz stručnjaka koji često djeluju kao medijatori između nositelja baštine, organizatora i publike te usmjeravaju selekciju i valorizaciju kulturnih predložaka, zrcaleći tako aktualne kulturne politike i identitetske strategije lokalnih zajednica. Kao stručna suradnica za plesnu kulturu pri HSK-u i organizatorica predmetnog Susreta, promišljam kako s jedne strane uvažiti preporuke struke, a s druge strane nastojim razumjeti nositelje i njihova očekivanja od smotri. U izlaganju ću propitati učinke vlastitog, kao i stručnog djelovanja ko-

lega na primjeru Susreta, s nastojanjem da kritička refleksija ponudi odgovore o budućnosti folklornih smotri kao održivih kulturnih praksi.

Valentina Dačnik diplomirana je etnologinja i profesorica povijesti umjetnosti s dugogodišnjim iskustvom u području kulturno-umjetničkog amaterizma, tradicijske kulture i plesne umjetnosti. Od 2008. godine zaposlena je u Hrvatskom saboru kulture na radnom mjestu stručne suradnice za plesnu kulturu, gdje sudjeluje u planiranju, organizaciji i provedbi programa iz područja folkloru i plesa te koordinira stručne i organizacijske aktivnosti na nacionalnoj razini. U svom radu priprema projekte, izvješća i programe, surađuje s vanjskim stručnjacima, organizira seminare, manifestacije i susrete te pruža stručnu podršku folklornim i plesnim skupinama. Također sudjeluje u međunarodnim projektima i uređuje edicije posvećene narodnim nošnjama i plesovima. Diplomirala je na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, a doktorandica je na poslijediplomskom studiju etnologije i antropologije na Sveučilištu u Zadru. Sudjeluje u radu stručnih i kulturnih organizacija te je uključena u međunarodnu mrežu Amateo, kao i u rad kulturno-umjetničkih društava. Članica je Hrvatskog etnološkog društva. Dugogodišnje iskustvo ima i kao aktivna sudionica folklornog amaterizma, što joj omogućuje povezivanje teorijskog znanja i praktičnog rada u području nematerijalne kulturne baštine. Sudjelovala je u izradi kulturnih strategija, evaluaciji projekata i organizaciji stručnih skupova, seminara i konferencija. Autorica je više stručnih i znanstvenih radova te izlaganja posvećenih folkloru, kulturnim politikama, nematerijalnoj baštini i ulozi kulturno-umjetničkog amaterizma u suvremenom društvu.

Između tradicije i atrakcije: tko oblikuje baštinu u Cvelferiji?

Ksenija Gluvaković, nezavisna istraživačica
kgluvakovic@gmail.com

Izlaganje propituje ulogu etnologa i kulturnih djelatnika u procesima baštinizacije na primjeru manifestacije Raspjevana Cvelferija koja ove godine obilježava 30 godina održavanja. Cvelferija je naziv za područje na istoku Republike Hrvatske koje obuhvaća devet sela: Gunju, Drenovce, Posavske Podgajce, Rajevo Selo, Đuriće, Račinovce, Vrbanju, Soljane i Strošince. Manifestaciju organiziraju tri općine Cvelferije – Drenovci, Gunja, Vrbanja i općina Elferije – Bošnjaci, u suradnji s lokalnim kulturno-umjetničkim društvima i udrugama. Polazeći od vlastitog dugogodišnjeg sudjelovanja kao članice KUD-a „Graničari“ iz Gunje (2007. – 2021.), iskustva sudjelovanja u organizaciji manifestacije te kasnijeg istraživačkog i promatračkog rada (2024. – 2025.), analiziran je način na koji se tradicijski plesovi,

pjesme i običaji oblikuju i prezentiraju u okviru lokalno organizirane smotre. Poseban naglasak stavljen je na odnos između lokalne zajednice, kulturno-umjetničkih društava i institucionalnih aktera u procesu oblikovanja manifestacije. Dugotrajnost manifestacije svjedoči o angažmanu lokalne zajednice i entuzijazmu pojedinaca koji je održavaju, no istodobno se otvara pitanje što se u takvom kontekstu predstavlja kao „izvorno“. Repertoar svih sela često se ujednačava, a plesne i glazbene varijante sve rjeđe proizlaze iz lokalnog istraživanja ili sjećanja, što dovodi do svojevrsne standardizacije izvedbe. Analiza pokazuje da manifestacija ima ulogu očuvanja identiteta i prijenosa tradicije „s koljena na koljeno“, ali istodobno doprinosi unaprjeđenju odijevanja narodnih nošnji, afirmaciji pjesništva i konjogojstva te razmjeni iskustava i povezivanju kulturno-umjetničkih društava diljem Hrvatske i šire. Iako Raspjevana Cvelferija predstavlja važan prostor očuvanja i javne prezentacije tradicije, organizacija se odvija bez uključivanja stručnjaka iz područja etnologije i kulturne antropologije. Time se otvara pitanje uloge struke u procesima baštinizacije, ali i granica između spontanosti lokalnih inicijativa i stručnog usmjeravanja kulturnih praksi. U tom kontekstu postavlja se ključno pitanje: tko zapravo oblikuje baštinu i prema kojim kriterijima? Izlaganje predlaže promišljanje uloge etnologa kao medijatora između lokalne zajednice, institucija i publike te otvara pitanje odnosa između lokalne inicijative, tržišnih logika i stručnog znanja u suvremenim procesima oblikovanja baštine.

Ksenija Gluvaković na Sveučilištu u Zadru diplomirala je dvopredmetni studij etnologije i antropologije te teološko-katehetski studij. Trenutno je studentica studija predškolskog odgoja te je zaposlena u dječjem vrtiću „Ivana Brlić Mažuranić“ u Biogradu na Moru. Tijekom studija sudjelovala je u više projekata usmjerenih na istraživanje i očuvanje tradicijske kulture. Bila je nositeljica projekta „Zapisi Študije – studentske obrade hrvatske tradicijske glazbene baštine“ te „Vinac sv. Ante – rad na zaštiti nematerijalne kulturne baštine otoka Silbe“, pod vodstvom Katice Burić Ćenan. U sklopu tog rada sudjelovala je u realizaciji izložbe „Proljetni običaj na otoku Silbi – blagdan sv. Ante“, za koju je zajedno s kolegicama dobila nagradu „Milovan Gavazzi“ za izuzetan doprinos promicanju etnološke struke u kategoriji studentskog rada. Sudjelovala je i u projektu „Izrada Etnografske zbirke Kulturnog centra Mato Lovrak u Velikom Grđevcu“, koji je rezultirao uvođenjem zbirke u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske, pod vodstvom Danijele Birt Katić. U diplomskom radu bavila se analizom uloge i značaja tradicijskih plesova i pjesama na području Cvelferije, s naglaskom na manifestaciju Raspjevana Cvelferija, pri čemu je otvorila niz pitanja vezanih uz suvremene procese baštinizacije te ulogu etnologa i struke u oblikovanju folklornih manifestacija.

Od običaja do manifestacije: Vinkovačke jeseni u kontekstu suvremenih baštinskih politika

Nikolina Novaković, Gradski muzej Vinkovci, Vinkovci
nikolina@muzejvk.hr

Polazeći od tematskog okvira skupa o praksama, politikama i transformacijama baštine, rad analizira Vinkovačke jeseni kao primjer dugotrajnog procesa baštinizacije u lokalnom, regionalnom i nacionalnom kontekstu. Smotra se promatra kao dinamičan kulturni fenomen koji potvrđuje kako baština nije statična, već rezultat kontinuirane selekcije, reinterpretacije i institucionalizacije. Analiza obuhvaća transformaciju smotre iz lokalnih običajnih praksi u organizirani kulturni događaj te njezinu ulogu u oblikovanju identiteta, pri čemu se Vinkovci afirmiraju kao važno središte reprezentacije tradicijske kulture. Posebna se pažnja posvećuje odnosu između zajednica nositelja, stručnjaka i publike, kao i procesima pregovaranja autentičnosti i značenja. Naglasak je i na promjenama kroz vrijeme: uvođenju novih programskih formata, većoj profesionalizaciji te razvoju participativnih i edukativnih sadržaja. Primjer takvih praksi je i program Dvorište ideja, popratna manifestacija za djecu u organizaciji Gradskog muzeja Vinkovci, koji kroz radionice i interaktivne sadržaje potiče aktivno sudjelovanje najmlađih u procesu stvaranja i razumijevanja baštine. Time se smotra širi izvan okvira scenske folklorne prezentacije te uključuje nove publike i interpretacijske modele. Rad se temelji na arhivskim materijalima i muzejskoj građi te analizi suvremenih interpretacijskih praksi, uključujući digitalne medije i kulturni turizam, koji dodatno oblikuju percepciju grada Vinkovaca. Zaključno, Vinkovačke jeseni interpretiraju se kao prostor aktivne proizvodnje baštine, u kojem se prepliću tradicija, suvremeni pristupi i kulturne politike, potvrđujući ulogu smotri kao ključnih mjesta oblikovanja identiteta.

Nikolina Novaković diplomirala je etnologiju i kulturnu antropologiju i talijanistiku (jezikoslovno-kulturološki smjer) 2023. godine na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Tijekom studija objavila je nekoliko članaka u studentskim časopisima, izlagala na konferencijama te nakon završetka studija objavila i koautorski izvorni znanstveni rad u časopisu „Narodna umjetnost“ nastao prema diplomskom radu na temu „COVID-19 i ljudska patnja: etnografija liječenja i umiranja“. Kao studentica radila je na projektu „eKultura – digitalizacija kulturne baštine“ u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici. Nakon diplomiranja radila je kao kustosica pripravnica u Etnografskom muzeju Dubrovačkih muzeja te položila stručni ispit za zvanje kustosa 2025. godine. Trenutno radi kao kustosica i voditeljica Etnološkog odjela Gradskog muzeja Vinkovci.

Od prototipa do stereotipa: konceptualizacija baštine kroz prizmu kognitivne teorije

Marija Raguž Vinković

Medicinski fakultet Osijek, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

marija.raguz@mefos.hr

Kognitivna teorija razvila je teoriju prototipa, prema kojoj se ljudski sustav konceptualizacije okoline temelji na najboljim primjerima kategorije – prototipima. Prototip je član kategorije kojega se ljudi prvoga sjete na spomen kategorije, uz to posjeduje najveći broj obilježja koja dijele članovi te kategorije i dr. Promatrajući baštinu kao kategoriju predstavljenu na smotrama, možemo analizirati način na koji je ona konceptualizirana koristeći se teorijom prototipa. Postavlja se pitanje postoje li prototipi u fenomenima povezanim s baštinom. Ako sudionici smotri konceptualiziraju nositelje tradicijske kulture, čiju baštinu prenose i čuvaju, kroz prototipe, onda se to odražava na njihovu scenskom predstavljanju na smotrama. Tada govorimo o prototipima ponašanja, odijevanja, govora itd., koji uvjetuju predstavljanje baštine. U Slavoniji ženske sudionice smotri bivaju prepoznate kao Šokice zbog načina na koji su odjevene, kako govore i kako se ponašaju. One često utjelovljuju percepciju šokačke kulture kao blještave, razigrane, vesele, razuzdane i sl. I ponašanje bečara dijeli iste osobine – bečari se na smotrama predstavljaju kao veseli i pustopašni mladići, što je u jednom konkretnom slučaju dovelo i do sudske presude za bečara koji je pjevao bečarac policajki. Takav način predstavljanja i ponašanja na smotrama moguće je objasniti teorijom prototipa, ali prototip se može pretvoriti u stereotip ako se kulturni modeli svedu isključivo na prototipe, što dovodi do kanoniziranja odijevanja, glazbe, pa i govora i ponašanja. Teorija prototipa može ponuditi objašnjenje zašto su konkretni oblici očuvaniji od drugih te može poslužiti kao početna točka za proučavanje percepcije određene kulturne zajednice.

Dr. sc. Marija Raguž Vinković diplomirala je hrvatski jezik i književnost i etnologiju na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, a doktorirala na Poslijediplomskom studiju Jezikoslovlje Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Osijeku 2017. godine s temom „Sjeveroistočni rubni govori posavskoga poddijalekta slavonskoga dijalekta“. Od 2009. godine zaposlena je u Zavodu za biološku antropologiju Medicinskog fakulteta u Osijeku, gdje predaje kolegije Povijest medicine, Povijest i bolest, Hrvatska tradicijska medicina, Uvod u medicinsku antropologiju i Bolest i kultura. Područja istraživanja su joj temeljne medicinske znanosti i interdisciplinarne humanističke znanosti.

Povodom 30. Međunarodnog festivala čipke u Lepoglavi: istraživačka iskustva

Matija Dronjić, Etnografski muzej, Zagreb
matija@emz.hr

Tihana Petrović Leš
Odsjek za etnologiju i kulturnu antropologiju, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
tples@ffzg.hr

Ove godine obilježavaju se mnoge obljetnice različitih manifestacija koje prezentiraju i slave nematerijalnu baštinu. Jedna od njih je i Međunarodni festival čipke u Lepoglavi. Taj festival jedan je od važnijih faktora očuvanja kulturne nematerijalne baštine čovječanstva u Hrvatskoj. Uz međunarodnu dimenziju, festival ima i značajnu ulogu u nacionalnom kontekstu: godišnje okuplja sve domaće čipkarske lokalitete i udruge, a utjecao je i na osnivanje sličnih novih događanja u Hrvatskoj te Bosni i Hercegovini. U izlaganju će autori, pokretači i dugogodišnji stručni suradnici ove manifestacije, propitivati vlastitu ulogu i početne pozicije u procesu nastanka festivala, kao i ulogu i iskustva u procesu njegova oblikovanja. Također će predstaviti znanstvene i praktične rezultate i dosege. Uputit će i na probleme i dileme s kojima su se suočavali kroz svoj rad tijekom više od dva desetljeća u zajednici i za zajednicu. Izlaganje će biti usmjereno na prikaz prezentacije čipkarstva te odraz kulturnih politika na suvremeno čipkarstvo (festivalizacija, zaštita, ekomuzej i udruga ekomuzeja, lokalna zajednica i udruge čipkarica).

Matija Dronjić diplomirao je arheologiju i etnologiju na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu 2011. godine. Od 2012. godine zaposlen je u Etnografskom muzeju na radnom mjestu kustosa (od 2020. godine viši kustos) te obnaša dužnost voditelja Zbirke audiovizualne opreme, Zbirke razglednica i čestitki, kao i Audiovizualnih fondova. Aktivno sudjeluje u brojnim domaćim i međunarodnim istraživačkim, izložbenim i projektnim aktivnostima, primarno vezanima uz očuvanje nematerijalne kulturne baštine. Autor je više od trideset stručnih radova, knjiga, izložbenih kataloga i drugih publikacija. Povremeni je predavač, bivši član Upravnog odbora Hrvatskog etnološkog društva te aktivni član Upravnog odbora ICOM-a Hrvatska i ICOM-ove regionalne alijanse za JI Europu (ICOM SEE). Profesionalni interes usmjerio je primarno na odnos tradicije i suvremenosti u okviru različitih pojava (prozni oblici usmene književnosti, vjerovanja, životni i godišnji običaji, identiteti manjinskih zajednica i dr.). Aktivno se bavi problematikom nematerijalne kulturne baštine u kontekstu prostora, kulturnih politika i uloge lokalne zajednice u procesima transfera tradicijskih znanja i umijeća, kao i digitalizacijom i interpretacijom etnografske baštine. Također se bavi razvojem novih tehnologija kao alata za omogućavanje dostupnosti muzejske građe i dokumentacije najširem krugu korisnika.

Prof. dr. Tihana Petrović Leš redovita je profesorica u trajnom izboru na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Na istom fakultetu diplomirala je etnologiju i arheologiju (1987.), magistrirala (1992.) te doktorirala iz područja etnologije (1997.). Na Odsjeku za etnologiju i kulturnu antropologiju zaposlena je od 1989. godine kao nastavnica na preddiplomskom, diplomskom i doktorskom studiju. Uspješna je mentorica studentima na diplomskoj i poslijediplomskoj razini. Koautorica je programa studija i doktorskoga studija etnologije i kulturne antropologije. Na Odsjeku je obavljala upravljačke dužnosti (zamjenica pročelnika, pročelnica te zamjenica i voditeljica poslijediplomskoga doktorskog studija etnologije). Voditeljica je i članica različitih fakultetskih povjerenstava. Objavila je sedamdesetak znanstvenih članaka te uredila dvadesetak zbornika radova. Sudjeluje na domaćim i inozemnim znanstvenim skupovima, od kojih je neke i (su)organizirala. Bila je voditeljica dvaju znanstveno-istraživačkih projekata, a na desetak je bila suradnica. Područja njezina istraživačkoga i znanstvenoga rada uključuju povijest hrvatske etnologije, odijevanje, nematerijalnu baštinu i kućnu industriju na području Hrvatske. Autorica je triju znanstvenih knjiga: „Lepoglavsko čipkarstvo“ (2008), „Znanost i svjetonazor: etnologija i prosvjetna politika Banovine Hrvatske 1939. – 1941.“ u koautorstvu sa Suzanom Leček (2010) te „Mjesta sjećanja: Sv. Rok i Lovinac“ (2022). Članica je Hrvatskoga etnološkog društva, u kojem je obavljala dužnost tajnice (1994. – 1997.) i predsjednice (2015. – 2019.). Članica je uredništva časopisa „Etnološka tribina“, „Studia ethnologica Croatica“ i „Memorabilika“. Dobitnica je dviju nagrada „Milovan Gavazzi“ Hrvatskoga etnološkog društva u kategoriji znanstveno-nastavnog rada te nekoliko priznanja i nagrada Filozofskoga fakulteta. Godine 2010. osnovala je i organizirala rad mješovitoga pjevačkog zbora Filozofskoga fakulteta Concordia discors. Članica je Odjela za povijest umjetnosti, arheologiju, etnologiju i arhitekturu Matice hrvatske. Stručna je suradnica, koscenaristica i savjetnica u nizu dokumentarnih filmova i serijala u proizvodnji HRT-a, od kojih je desetak nastalo u suradnji s redateljima Petrom Kreljom i Vlatkom Vorkapić.

Od žučkica i krilova do mekančica i aljina: etnolingvistički pristup očuvanju baštine

Tena Babić Sesar, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti
Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
tenababicesesar@gmail.com

Etnolingvistički pristup istraživanju i očuvanju jezične i kulturne baštine, odnosno povezanosti lingvistike i etnologije u proučavanju i očuvanju (ne)materijalne baštine, oprimirat će se odabranim elementima iz tradicijske kulture Šokaca, ponajprije onima povezanim s odjećom i odijevanjem te s češljanjem i ogavljanjem.

Polazeći od primjera lokalnih leksičkih posebnosti (*žućkica, štrupandla, pantlika, kukma, nec, uvrte, kapara*), s naglaskom na slavonski dijalekt, razmotrit će se način na koji jezik, odnosno dijalekt odražava tradiciju, identitet i svakodnevni život zajednice Šokaca. Posebna će se pozornost posvetiti važnosti dokumentiranja, interpretacije i revitalizacije dijalektnih oblika u suvremenom društvenom i obrazovnom kontekstu s ciljem očuvanja elemenata tradicijske kulture. Budući da jezik nije samo sustav znakova nego i nositelj kulturnih značenja, on predstavlja vrijedan izvor za razumijevanje tradicijske kulture i identiteta. Etnolingvistički pristup, koji objedinjuje jezičnu analizu i etnološku interpretaciju, nameće se stoga kao ključno polazište u istraživanju povijesti, kulture i tradicije određene zajednice. S obzirom na neraskidivu vezu jezika i kulture, na primjerima govora slavonskoga dijalekta pokazat će se kako leksičke, semantičke i frazeološke posebnosti odražavaju tradicionalni način života, društvene odnose i kulturne obrasce te zašto su njihovo dokumentiranje i interpretacija važni za očuvanje baštine u suvremenom kontekstu. Naglasak je pritom ne samo na očuvanosti (jezičnih) elemenata nego i na vezi jezika i kulture, odnosno načinima na koje se u govornika slavonskoga dijalekta oslikava stvarnost, tj. doživljaj svijeta. Nesumnjivo je da se očuvanjem jezika čuva kultura te da vrijedi obratno – čuvajući kulturu, čuvaju se jezične, dijalektološke posebnosti slavonskoga dijalekta. No otvorenim ostaje čuva li se i prepoznaje danas više predmet ili njegov naziv.

Tena Babić Sesar diplomirala je 2009. na Filozofskom fakultetu u Osijeku stekavši akademski naziv profesorice hrvatskoga jezika i književnosti i diplomirane knjižničarke. Bila je zaposlena kao znanstvena novakinja na Odsjeku za hrvatski jezik i književnost Filozofskoga fakulteta u Osijeku (2011. – 2017.), gdje je, među ostalim, sudjelovala u realizaciji kolegija (vježbe i seminari) iz hrvatske jezične povijesti i hrvatske dijalektologije. Sudjelovala je u pripremi, oblikovanju i izvođenju popularizacijskih aktivnosti, također je sudjelovala u organizaciji i provedbi terenske nastave. Tijekom 2014. realizirala je studijsko putovanje u austrijsko Gradišće u okviru programa Erasmus (stručno usavršavanje u Znanstvenom institutu Gradišćanskih Hrvatov). Bila je istraživačica na znanstvenoistraživačkom projektu „Slavonski dijalekt“. Od 2024. godine zaposlena je na Fakultetu za odgojne i obrazovne znanosti Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku. Suradnica je na projektu „Suvremeni pristupi zavičajnoj baštini Slavonije i Srijema: povijest, jezik, kultura i odgojno-obrazovni sustav“ – ZABAS (NPOO Next Generation EU). Sudjelovala je na više znanstvenih skupova te je autorica, samostalno i u suautorstvu, dvadesetak znanstvenih i stručnih te popularnih radova. Upisana je na Doktorski studij kroatologije pri Fakultetu hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu, na kojem je u veljači 2022. obranila temu doktorskoga rada. Članica je Matice hrvatske.

Suradnja ili paralelna interpretacija? Muzeji i kulturno-umjetnička društva u očuvanju tradicijske baštine

Maja Ergović, Muzej Turopolja, Velika Gorica
mergovic@muzej-turopolja.hr

Kulturno-umjetnička društva imaju važnu ulogu u očuvanju i javnoj prezentaciji tradicijske kulture u lokalnim zajednicama. Različitim aktivnostima – od folklornih izvedbi i rekonstrukcija tradicijskih nošnji do organizacije kulturnih manifestacija i lokalnih inicijativa očuvanja baštine - sudjeluju u oblikovanju suvremenih interpretacija materijalne i nematerijalne baštine. U tom smislu, kulturno-umjetnička društva sve se češće mogu promatrati kao važni akteri u procesima participativnog očuvanja baštine, odnosno kao “novi interpretatori baštine”, čije se djelovanje odvija izvan institucionalnih okvira muzejske struke, ali često u neposrednom doticaju s njom. U izlaganju se razmatra odnos između muzejskih institucija i kulturno-umjetničkih društava na primjeru djelovanja društava OSS Buševac i KUD „Novo Čiče“ te njihova angažmana u očuvanju tradicijske drvene arhitekture Turopolja. Posebna pozornost posvećuje se inicijativama tih društava u očuvanju tradicijskih drvenih čardaka, uključujući njihovo preseljenje i ponovno postavljanje u prostore u kojima društva djeluju. Primjer drvenih čardaka i prizemnica u Turopolju pokazuje kako lokalna zajednica, djelovanjem kroz kulturno-umjetnička društva, sudjeluje u procesima baštinizacije, dok muzejska institucija tim procesima pristupa kroz istraživačku, dokumentacijsku i interpretacijsku praksu. Analiza se djelomično temelji na terenskom istraživanju provedenom u okviru rada u Muzeju Turopolja te na iskustvu pripreme muzejske izložbe posvećene tradicijskoj drvenoj arhitekturi Turopolja. Rad propituje na koji način različiti akteri, muzejski stručnjaci i članovi kulturno-umjetničkih društava pristupaju interpretaciji i prezentaciji tog segmenta materijalne baštine te u kojoj se mjeri njihove interpretacije međusobno nadopunjuju, a u kojoj djeluju paralelno. Na primjeru drvene arhitekture Turopolja izlaganje promatra procese baštinizacije koji nastaju u interakciji stručnih institucija i lokalne zajednice te otvara raspravu o mogućnostima razvoja participativnih i partnerskih modela suradnje u interpretaciji i očuvanju tradicijske kulture.

***Maja Ergović** viša je kustosica dokumentaristica zaposlena u Muzeju Turopolja od 2016. godine. Diplomirala je etnologiju i informatologiju, smjer muzeologija. Karijeru u struci započela je 2006. godine volontirajući u Hrvatskom školskom muzeju, a od 2007. do 2011. radila je u Etnografskom muzeju u Zagrebu na poslovima preparatora i kustosa. Godine 2012. i 2015. radila je kao zamjena na poslovima kustosa u Muzeju Turopolja. U razdoblju 2014. – 2016. sudjelovala je u projektu „Dokumentiranje tradicijskog graditeljstva na području Velike Gorice“. Autorica je*

nekoliko izložbi i voditeljica projekta „Ruralno graditeljstvo na području Turopolja – 2022. – 2023.“, koji je rezultirao izložbom „Planjke – Vugli – Cifre. Dokumentiranje drvene arhitekture Turopolja – starija i novija građa u dijalogu“. Izložba je nagrađena godišnjim nagradama Hrvatskog muzejskog društva i Hrvatskog etnološkog društva.

Baština na mreži: Šokačko sijelo od tradicije do digitalnih medija

Katarina Bušić, Etnografski muzej, Zagreb

kbusic@emz.hr

U izlaganju se propituje uloga digitalnih medija i angažmana mladih u dokumentiranju, interpretaciji i promociji kulturne baštine na primjeru manifestacije Šokačko sijelo u Županji. Kulturna baština u suvremenim se teorijama sve češće promatra kao proces proizvodnje i interpretacije značenja, pri čemu se ističe važnost participativnih pristupa u kojima članovi zajednice aktivno sudjeluju u stvaranju i prenošenju znanja. Digitalne tehnologije i platforme dodatno proširuju takve participativne prakse, stvarajući nove prostore koji široj zajednici omogućuju uključivanje u interpretativne i kreativne procese. Digitalni sadržaji doprinose vidljivosti Šokačkog sijela i njegovoj promociji, posebno među mlađim generacijama: bilježi se značajan rast dosega i angažmana publike te se identificiraju najistaknutije objave. Različiti multimedijalni sadržaji, osobito razgovori sa sudionicima i publikom, osmišljeni u informativnom, intrigantnom i/ili šaljivom tonu, stvaraju dinamičke digitalne zapise koji dokumentiraju lokalne tradicije, jačaju kolektivni identitet i povezanost s kulturnom baštinom te istovremeno omogućuju široj zajednici sudjelovanje u kreiranju i interpretaciji sadržaja. Takvi sadržaji postaju mjesta za dijalog, refleksiju i suradnju. Šokačko sijelo tako više nije samo lokalni kulturni događaj nego i svojevrsan kolektivni digitalni narativ koji nadilazi prostor i vrijeme same manifestacije. Ovakvi primjeri potvrđuju shvaćanje kulturne baštine kao dinamične društvene prakse kroz koju zajednica kontinuirano proizvodi i reinterpreтира značenja, otvarajući ujedno pitanje potencijala takvih participativnih praksi u kontekstu suvremenih strategija komunikacije i promocije kulturne baštine.

Dr. sc. Katarina Bušić muzejska je savjetnica u Etnografskom muzeju u Zagrebu, gdje je zaposlena od 2004. godine. Diplomirala je povijest i etnologiju (2003.) i doktorirala na Odsjeku za etnologiju i kulturnu antropologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (2024.). Autorica je, koautorica i kustosica izložbi, autorica kataloga, znanstvenih, stručnih i popularnih članaka. Stručni i znanstveni interes

usmjerila je na tekstil i kulturu odijevanja, posebno narodne nošnje u društvenoj mijeni i scenskoj folklornoj primjeni te kulturni identitet Šokaca na širem panonskom prostoru. Članica je stručnih savjetodavnih tijela za područje kulturno-umjetničkog amaterizma, nematerijalnih kulturnih dobara i tradicijskih i/ili umjetničkih obrta pri Ministarstvu kulture i medija Republike Hrvatske, Gradu Zagrebu i Hrvatskoj obrtničkoj komori. Glavna je stručna koordinatorica programskog dijela za narodne nošnje na projektu Ministarstva kulture RH „Rekonstrukcija i obnova tradicijske kulturne baštine u dijelovima poplavljenih područja Cvelferije u Županijskoj Posavini“ (2015.); vanjska suradnica/istraživačica na projektu IEF-a „Tradicijaska kultura u digitalnom okružju: razvoj Referentnog centra za nematerijalnu kulturu“ (TKuDOR; 2021. – 2026.). Dobitnica je Godišnje nagrade HED-a „Milovan Gavazzi“ u kategoriji muzejskoga rada (2019.) i Posebnoga priznanja za stručni rad na području primijenjene etnologije te doprinos vidljivosti etnološke i kulturnoantropološke struke u Hrvatskoj i inozemstvu (2015.).

Klub čitatelja vlastite prošlosti: primjer dobre prakse

Maja Žebčević Matić, Gradski muzej Požega, Požega
maja@gmp.hr

Etnološki odjel Gradskoga muzeja Požega pokrenuo je 2020. godine projekt digitalizacije obiteljskih fotografija „Klub čitatelja vlastite prošlosti“, sa sviješću da privatni fondovi obiteljskih fotografija, nedostupni javnosti, čuvaju neosviještenu povijest obitelji u kontekstu prošlosti grada i kraja, koja se proteže kroz nekoliko naraštaja, nerijetko i čitavo stoljeće. Budući da terenska praksa potvrđuje sve češći trend uništavanja obiteljskih fotografija prigodom selidbe ili nasljeđivanja, kao i brzo gubljenje obiteljskih priča, odnosno metapodataka fotografija, fotografije se, unatoč često slabijoj, amaterskoj kvaliteti, pokazuju kao iznimno važan izvor za brojna interdisciplinarna istraživanja. Baza fotografija, koja trenutno broji više od 40.000 digitalnih presnimaka u 114 obiteljskih zbirki (zajedno s audiosnimkama intervju a članova obitelji u svrhu prikupljanja metapodataka), svakodnevno raste te pruža izniman izvor informacija i tragova za daljnja istraživanja brojnih područja prirodnih i društvenih aktivnosti, odnosa i običaja. Uz mrežnu stranicu projekta, količina i umrežavanje prikupljenih podataka temelj su i drugog oblika kolektivnog podsjećanja i preispitivanja u vidu redovitih susreta „Kluba čitatelja vlastite prošlosti“, na kojima se interpretira zadana tema uz pomoć dvjestotinjak odabranih fotografija. S obzirom na veliki interes javnosti, susreti se snimaju te se objavljuju na mrežnoj stranici projekta i YouTube kanalu Gradskoga muzeja Požega. Ovakav model donosi kvalitetnu interakciju između

etnologa i zainteresiranih sudionika na terenu diljem svijeta, umrežavanje raseljenih obitelji te poticanje cijele zajednice na stvaranje kolektivne memorije. Osobno sudjelovanje pojedinaca i njihovo dopuštenje za digitalizaciju obiteljskih fotografija, kao i prenošenje autorskog prava njihova korištenja na Muzej i njegove korisnike, rezultat su potaknute svijesti da je svaka obitelj važan nositelj prošlosti nekog kraja te ostvarenog cilja prepoznavanja i jačanja osobnoga i zajedničkog identiteta.

Maja Žebčević Matić diplomirana je etnologinja i muzejska savjetnica koja cijeli svoj muzejski radni vijek radi u Etnološkom odjelu Gradskog muzeja Požega. Područje njezina rada odnosi se na istraživanje požeških zavičajnika (Dragutina Lermana, Ive Čakalića i Friedricha Salomona Kraussa), kao i na dosad neistražene aspekte nematerijalne kulturne baštine (običaj Grgurevo) te pronalaženje inovativnih metoda njihove interpretacije i popularizacije. Autorica je brojnih izložbi i stručnih članaka te projekata, među kojima, uz „eMuzej“ i „Muzejsku briačnicu“, valja izdvojiti „Muzej u loncu“, projekt istraživanja, dokumentacije pripreme zaboravljenih jela Požege, Požeštine te istočne Hrvatske radi interpretacije načina života sela i grada kroz životne, godišnje i radne običaje, te projekt digitalizacije obiteljskih fotografija „Klub čitatelja vlastite prošlosti“, kojim okuplja cijelu zajednicu i brojne stručnjake u zajedničkom istraživanju i interpretaciji svakodnevnog života i običaja grada i sela Požege i Požeškog kraja od kraja 19. do početka 21. stoljeća. Autorica je monografija „Muzeji u loncu“ i „Grgurevo“. Dobitnica je više strukovnih i javnih nagrada i priznanja.

Materijalno, nematerijalno i virtualno: novi konteksti baštinizacije na primjeru Sinjske alke

Tomislav Barhanović, Muzej Sinjske alke, Sinj
tomislav.barhanovic@gmail.com

U suvremenim procesima baštinizacije muzeji više nisu isključivo čuvari materijalnih predmeta, već aktivni akteri u očuvanju, interpretaciji i medijaciji nematerijalnih kulturnih praksi. Na primjeru Muzeja Sinjske alke rad analizira izazove očuvanja i predstavljanja baštine koja obuhvaća i materijalne elemente (odoru, oružje, arhivsku građu) i nematerijalne dimenzije (ritual, izvedbu, kolektivno pamćenje i identitetske narative) Sinjske alke. Polazeći od institucionalne perspektive, izlaganje razmatra ulogu muzeja u procesima dokumentiranja, interpretacije i digitalne prezentacije, osobito u kontekstu suvremenih medijskih

tehnologija. Digitalne platforme i novi komunikacijski kanali omogućuju širenje publike i stvaranje novih oblika zajedništva, kao što se pokazalo i u slučaju Sinjske alke, oko koje se formirala *online* zajednica različitih dionika. Taj je proces istodobno otvorio pitanje kontrole narativa i pojave „novih interpretatora” baštine izvan institucionalnog okvira. U radu se propituje postoji li i na koji se način manifestira napetost između stručnog autoriteta i participativnih modela interpretacije koje je omogućila digitalna tehnologija, kao i odnos između tradicionalnih muzeoloških praksi i izvaninstitucionalnih digitalnih oblika reprezentiranja baštine. U tom se kontekstu dodatno razmatra može li se ritualna i izvedbena dimenzija alkarskog natjecanja adekvatno prenijeti u digitalno okruženje. Zaključno, izlaganje pokazuje da očuvanje materijalne i nematerijalne baštine danas podrazumijeva kontinuirano pregovaranje između institucija, zajednica i digitalnog prostora, pri čemu muzej više nije jedini interpretator baštine, a njegova uloga ključnog aktera postaje predmetom daljnjeg propitivanja.

Tomislav Barhanović, profesor povijesti i etnologije, diplomirao je na Filozofskom fakultetu u Zagrebu te radi kao kustos u Muzeju Sinjske alke. Njegov temeljni posao uključuje stručnu i znanstvenu obradu i sistematizaciju muzejskih zbirki, trajnu zaštitu muzejske građe, muzejske dokumentacije, njihovo interpretiranje i prezentiranje javnosti putem muzejskog postava. Kao stručni vodič kroz muzejski postav pruža informacije o muzejskim zbirkama i radu muzeja, surađuje s domaćim i stranim medijima, KUD-ovima te drugim djelatnicima u kulturi radi predstavljanja stalnog postava i rada Muzeja široj javnosti. Procjenjuje autentičnost predmeta te njihovu socijalnu i kulturnu vrijednost. U suradnji s preparatorima i restauratorima brine o održavanju i očuvanju muzejske zbirke te obavlja digitalizaciju, katalogizaciju i inventarizaciju muzejske građe. Također, svake godine sudjeluje u cjelokupnoj organizaciji Sinjske alke.

Izazovi predstavljanja etnografske građe na digitalnim platformama: primjeri Gradskog muzeja Županja

Janja Juzbašić, Gradski muzej Županja, Županja
janja@muzej-zupanja.hr

Razvojem tehnologije početkom 21. stoljeća muzeji su uvidjeli važnost ulaganja u interaktivne tehnologije. Stoga su posljednjih desetak godina, a neki muzeji i ranije, u suradnji s tehnološkim stručnjacima osmislili velik broj različitih aplikacija, QR kodova, ekrana osjetljivih na dodir, virtualne i proširene stvarnosti

te drugih tehnologija koje omogućuju lak i izravan prijenos informacija. Na taj su način muzeji, kao mjesto kulture i obrazovanja, odgovorili zahtjevima i očekivanjima suvremene publike. Budući da je županjska Posavina vrlo zanimljivo kulturološko područje u istočnom dijelu Republike Hrvatske, s nizom osobitosti, kustosi Gradskog muzeja Županja osmislili su nove digitalne sadržaje na temu kulturne baštine Županje i okolice, kako za stalni postav tako i za etnološki odjel. Prije nekoliko godina izrađeni su digitalni vodiči kroz stalni postav, potom su uvedeni QR kodovi, a nedavno su osmišljeni i novi virtualni sadržaji. Ponajprije to su zaslone osjetljivi na dodir na kojima se nalaze različite aplikacije, poput geolokatora, kviza, hololutke i sl., koje prema prvim reakcijama posjetitelja predstavljaju novo iskustvo. Prvi put omogućeno je i osobama s invaliditetom, poput osoba s oštećenjem vida ili sluha, aktivno upoznavanje predstavljenih dijelova baštine i kulture. Zaključno, stalni postav Muzeja u Županji, obogaćen digitalnom tehnologijom pod nazivom *Upoznajte etnografiju županjske Posavine*, omogućit će svim dobnim skupinama novo iskustvo u istraživanju muzeja te potaknuti dijeljenje iskustava putem društvenih platformi.

Mr. sc. Janja Juzbašić diplomirala je 1989. godine jednopredmetni studije etnologije na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, gdje je 2010. godine stekla i zvanje magistre znanosti iz etnologije i kulturne antropologije. Od 1989. zaposlena je u Gradskom muzeju Županja, gdje radi kao voditeljica Etnološkoga odjela, a od 2020. nosi zvanje muzejske savjetnice. U pojedinim razdobljima obnašala je i dužnost ravnateljice Muzeja. Autorica je stalnoga postava Etnološkoga odjela Gradskog muzeja Županja, otvorenoga 2002. godine. Sveobuhvatni katalog „Vodič kroz stalni postav“ rezultat je višegodišnjih etnoloških istraživanja. Jedna je od autorica stalnoga postava Etnološkoga odjela u Gradskom muzeju Vukovar. Godine 1997., 1998. i 2018. bila je glavna urednica „Glasnika slavonskih muzeja“. Autorica je više od dvadeset različitih etnoloških izložbi te suautorica izložbe „Slavonija, Baranja, Srijem – vrela europske civilizacije“. Stručni i znanstveni radovi objavljeni su joj u različitim etnološkim publikacijama i katalozima izložbi. Godine 2018. objavila je autorsku monografiju „Slavonski zlatovez“, a 2025. monografiju Gradskog muzeja Županje „Muzej o muzeju 1953. – 2023“. Jedna je od autorica i urednica monografije „40 godina Šokačkih sijela“ te „30 godina Konjogojske udruge ‘Stari graničar‘“. Dobitnica je specijalne nagrade Hrvatskog muzejskog društva za spašavanje baštine u poplavama te nagrade Hrvatskog etnološkog društva za 2017. godinu. Godine 2019. primila je niz zahvalnica, među kojima se ističe Zahvalnica Grada Županje 2019. za dugogodišnje vođenje Muzeja i čuvanje i promicanje muzejske baštine, kao i Zahvalnica Ratne škole „Ban Josip Jelačić“ Zagreb. Odlikovana je redom Danice hrvatske s likom Marka Marulića (2007.) za zasluge u Domovinskom ratu, a 2025. primila je priznanje Vukovarsko-srijemske županije te nagradu za životno djelo „Milovan Gavazzi“ Hrvatskog etnološkog društva.

Etnolog muzealac kao sudionik procesa baštinizacije: od istraživanja do prezentacije umijeća izrade tradicijskog nakita Podravine

Marija Mesarić, Muzej grada Koprivnice
etnoantropo@muzej-koprivnica.hr

UNESCO-ove konvencije o zaštiti svjetske i nematerijalne baštine utjecale su na ulogu etnologa i kulturnih antropologa, postavljajući ih u središte procesa očuvanja nematerijalne baštine. Iz pozicije etnologa muzealca ključna je inicijativa u prepoznavanju „praznina“ u muzejskim zbirkama i dokumentaciji. Upravo je ona polazišna točka kojom etnolog inicira procese istraživanja i vrednovanja očuvanja umijeća izrade i sačuvanih primjeraka tradicijskog nakita od kraja 19. stoljeća do danas, kao jednog od načina ukrašavanja tradicijske odjeće Podravine. Takav pristup pokazuje važnost etnološkog istraživanja kako bi se sačuvala raznovrsnost u tradicijskom odijevanju, ali i osigurala stručna i znanstvena utemeljenost nematerijalne baštine u suvremenom društvenom kontekstu. Suradnja Muzeja grada Koprivnice i DIF-a Koprivnički Ivanec na izradi nakita od staklenih perlica pokazuje kako muzejska struka pomaže nositeljima baštine da očuvaju umijeće izrade i primjene tradicijskog nakita, čime se pridonosi očuvanju raznovrsnosti i autentičnosti nematerijalne baštine na sceni.

***Marija Mesarić**, muzejska savjetnica i voditeljica etnografskih zbirki Muzeja grada Koprivnice, bavi se istraživanjem i suvremenom prezentacijom materijalne i nematerijalne baštine Podravine. Kroz različite teme interpretira obrte, vinogradarstvo, kulturu prehrane, vjerovanja i običaje te tekstilno rukotvorstvo, promišljajući o održivom suživotu čovjeka i okoliša. Autorica je brojnih izložbi (ciklusi „Stara umijeća i znanja“, „Posoblje“, „Kultura prehrane“, „Od hiže do hiže“, „Tibeti“) i edukativnih publikacija poput vježbenice „Mustre i crte“. Stručni doprinos dala je i realizaciji stalnog postava u sklopu EU projekta „Revitalize“ te priručniku o ivanečkom vezu. U izravnoj suradnji s nositeljima, umijeća izrade licitara, ivanečkog veza i tradicijskog nakita prenose se novim generacijama kroz kreativno-edukativne radionice. Aktivnostima u sklopu Tjedna cjeloživotnog učenja te stručnim istraživanjima aktivno se pridonosi očuvanju i suvremenoj popularizaciji nematerijalne baštine Podravine.*

Odjeci izložbe „Boćanje i boćarsko prigovaranje“

Ivana Šarić Žic, Pomorski i povijesni muzej Hrvatskog primorja Rijeka, Rijeka
ivana@ppmhp.hr

Izložba „Boćanje i boćarsko prigovaranje“ realizirana je 2022. godine u muzejskom eksterijeru, perivoju Pomorskog i povijesnog muzeja Hrvatskog primorja Rijeka, s obzirom na to da je boćanje aktivnost koja se tradicionalno odvija na otvorenom. Boćalište, u čakavskom dijalektu nazivano *jog*, *zjog* ili *đog*, čest je lokus mnogih manjih mjesta, ali i većih urbanih sredina. „Jog je zadnja oaza starog načina života“, tvrde pojedini sugovornici. Imajući u vidu specifičnost teme te činjenicu da ovu izložbu grade priče, a ne predmeti, provedeno je terensko istraživanje koje je, među ostalim istraživačkim temama, imalo za cilj prikupiti kazivanja o motivaciji za igranje boća. Taj modus interakcije između različitih društvenih skupina, na otvorenom i uz opušteno druženje, ocrtava romantičnu sliku Mediterana, odakle boćanje i vuče podrijetlo. Riječ je o nematerijalnoj baštini koju odlikuje malo artefakata, ali koja nosi izniman identitetski pečat. Boćanje se, kao i svi elementi baštine, mijenja. Premda već desetljećima i sportska disciplina u kojoj Hrvatska postiže iznimne rezultate, u fokusu je ove izložbe bilo ono „tradicionalno“, „starinsko“ boćanje. Kao naoko spontana zabava, koja se prakticirala uglavnom nedjeljom i blagdanima, boćanje predstavlja sukus uravnoteženoga načina života, opreku teškome fizičkom radu koji je obilježavao živote naših predaka. Po realizaciji izložbe, s muzeološkog aspekta, postavlja se niz pitanja: koji su realni dosezi jedne izložbe kad govorimo o zaštiti i revitalizaciji nematerijalne kulturne baštine? Je li već bilježenje tradicije koja nestaje pozitivan pomak i iskorak? Koja je uloga muzeja u transmisiji nematerijalnih aspekata kulturne baštine?

Mr. sc. Ivana Šarić Žic zaposlena je u Pomorskom i povijesnom muzeju Hrvatskog primorja Rijeka na radnom mjestu muzejske savjetnice u Etnografskom odjelu. Njezini istraživački interesi kreću se u domeni zaštite nematerijalnih kulturnih dobara te tradicionalne arhitekture i ekonomije.

Nematerijalna kulturna baština između tradicije i tržišta: izazovi očuvanja zaštićenih tradicijskih obrta i vještina

Iris Biškupić Bašić, Etnografski muzej, Zagreb
irisbb@emz.hr

Izlaganje u fokus stavlja suvremene izazove u očuvanju nematerijalne kulturne baštine na primjerima izrade drvenih dječjih igračaka, medicarskih i svjećarskih proizvoda te košaraštva na prostoru Hrvatske. Iako su uvršteni na nacionalne i/ili svjetske popise kulturnih dobara, ovi se naizgled različiti tradicijski obrti suočavaju sa sličnim problemima opstanka na suvremenom tržištu. Dugogodišnja etnografska istraživanja, suradnja s nositeljima vještina, obrada i prezentacija muzejske građe te sudjelovanje u stručnim savjetodavnim tijelima potaknuli su autoricu na analizu aktualnog stanja ovih obrta u odnosu na društveni kontekst, tržišne uvjete te institucionalnu, zakonodavnu i financijsku potporu. Cilj je rada ukazati na to da tradicijski obrti i vještine ne predstavljaju statične relikte prošlosti, već dinamične strukture koje zahtijevaju sustavnu zaštitu: od osiguravanja ekonomske održivosti nositelja do njihova umrežavanja s obrazovnim institucijama, kreativnim sektorom i lokalnom zajednicom radi očuvanja i prijenosa znanja.

***Dr. sc. Iris Biškupić Bašić** muzejska je savjetnica u Etnografskom muzeju u Zagrebu, diplomirana povjesničarka umjetnosti, etnologinja i bibliotekarka, doktorica znanosti iz polja etnologije i kulturne antropologije (Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu). Autorica je izložbi, knjiga, kataloga, znanstvenih, stručnih, popularnih članaka i scenarija. Tijekom godina područje rada i istraživanja usmjerila je na proučavanje etnografskih tema – dječjih igračaka, obrta, nematerijalne baštine te odnosa tradicije i suvremenosti. Članica je stručnih savjetodavnih tijela za područje muzejske djelatnosti, nematerijalnih kulturnih dobara i tradicijskih i/ili umjetničkih obrta. Dobitnica je Godišnje nagrade HED-a „Milovan Gavazzi“ u kategoriji muzejskog rada (2024.), (2018.), (2016.), a za Projekt „Svijet igračaka“ dodijeljeno joj je Posebno priznanje HMD-a (2013.). Za zasluge u kulturi odlikovana je Redom Danice hrvatske s likom Marka Marulića (1999.).*

Iskustva (i izazovi) u očuvanju i predstavljanju tradicijskog ruha požeškoga kraja

Dubravka Matoković, Gradski muzej Požega, Požega
dubravkam@gmp.hr

Višegodišnje kontinuirano praćenje scenskog odijevanja folklornih društava s područja Požeške kotline, kao i sudjelovanje u radu komisija na različitim izborima narodnih nošnji, rezultirali su sve učestalijim angažiranjem muzejskog stručnjaka – etnologa Gradskoga muzeja Požega. Najčešće se to odnosilo na savjetovanje pojedinih izvođača i skupina u poboljšavanju njihove prezentacije narodne nošnje na nastupima, ali i na sve učestalije zahtjeve društava i pojedinaca za stručnom pomoći te potrebu za rekonstrukcijom određenih dijelova nošnji. Upravo su originalni predmeti iz Zbirke narodnih nošnji i Zbirke oglavlja i nakita požeškoga muzeja, kao i povijesne fotografije, poslužili kao predložak za rekonstrukciju pojedinih dijelova tradicijskog ruha i nakita. Time su se otvorile mogućnosti za kompletiranje ruha i prikazivanje različitih inačica odijevanja i kićenja, uz odmak od često vrlo uniformiranog prikaza nošnje na sceni.

Dubravka Matoković, etnologinja i muzejska djelatnica, diplomirala je povijest i etnologiju na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Zaposlena je u Etnološkom odjelu Gradskog muzeja Požega kao muzejska savjetnica. Istražuje duhovnu, društvenu i materijalnu kulturu požeškoga kraja te prikuplja i obrađuje građu za Gradski muzej u Požegi. Rezultate istraživanja predstavlja i kroz objavljene stručne i popularne tekstove („Etnološka istraživanja“, „Glasnik slavonskih muzeja“, „Vjesnik Gradskog muzeja Požega“, „Požeški pučki kalendar“), te priručnik „Narodna nošnja Požeštine – Biškupci“ (2019). Autorica je izložbi i kataloga vezanih uz uskrсне i žetvene običaje, dječji svijet, tradicijski tekstil, posuđe i rukotvorstvo, žensko oglavlje i tradicijski nakit te koautorica nekoliko izložbi i stalnih postava muzeja. Suradnica je na projektima „Muzej u loncu“, „Ženske narodne nošnje“ i „Muške narodne nošnje Zapadne Slavonije – Požega, Pakrac, Novska, Nova Gradiška“. Koautorica je stalnog postava Gradskog muzeja Požega.

Interpretacija kulturne baštine kao model jačanja identiteta lokalne zajednice: primjeri muzejske prakse u Županji

Marta Huber, Gradski muzej Županja, Županja

marta@muzej-zupanja.hr

Rad razmatra interpretaciju kulturne baštine kao proces kroz koji se oblikuju značenja i identitet lokalne zajednice. U tom se smislu interpretacija ne promatra samo kao način predstavljanja baštine nego i kao aktivna praksa kojom se ona približava suvremenom društvu, pri čemu stručnjaci (muzejski djelatnici) imaju važnu ulogu posrednika između baštine i zajednice. Na primjeru prakse Gradskog muzeja Županja prikazuju se različiti načini interpretacije baštine, prilagođeni različitim skupinama i kontekstima, razvijeni kroz autorski rad na edukativnim i interpretacijskim sadržajima. Posebnost lokalnog konteksta ogleda se u ispreplitanju tradicijske baštine, povijesnih događaja i istaknutih pojedinaca, koji zajedno čine temelj suvremenog identiteta grada. Dječje muzejske publikacije (slikovnice i edukativni vodič kroz stalni postav) približavaju lokalnu povijest i tradiciju najmlađima kroz priču, ilustraciju i prepoznatljive likove, čime se potiče razvoj osjećaja pripadnosti od najranije dobi. Njihova dobra recepcija u lokalnoj zajednici potvrđuje važnost takvog pristupa u približavanju baštine djeci, ali i njegovu širu društvenu vrijednost. Istodobno, intervencije u javnom prostoru, poput oslikavanja murala s motivima tradicijske baštine i lokalnih povijesnih ličnosti, omogućuju da baština postane vidljiva i prisutna u svakodnevnom životu grada. Na taj način ona izlazi iz prostora muzeja i postaje dio suvremenog urbanog identiteta, dostupna svim generacijama. Takvi projekti pokazuju kako se lokalna baština može interpretirati i kroz suvremene vizualne forme, bez gubitka njezina značenja. Rad pokazuje kako i projekti manjeg opsega mogu imati dugotrajan učinak, osobito kada su kontinuirano prisutni u javnom i obrazovnom prostoru. Interpretacija kulturne baštine tako se potvrđuje kao važan alat u jačanju identiteta lokalne zajednice, kroz koji se baština čuva, ali i aktivno živi, reinterpretira i prenosi unutar zajednice, pridonoseći njezinoj prepoznatljivosti, posebnosti i kontinuitetu.

***Marta Huber** diplomirala je povijest, etnologiju i kulturnu antropologiju te bibliotekarstvo na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Zaposlena je u Gradskom muzeju Županja, gdje se bavi istraživanjem i interpretacijom lokalne povijesti i baštine, s posebnim naglaskom na njihovo približavanje djeci i mladima. Autorica je dječjih muzejskih publikacija „Priča o jednoj lopti“ (2022), „Golem sam tijelom, dušom sam jak – priča o najjačem čovjeku na svijetu“ (2025) te edukativnog vodiča kroz stalni postav muzeja za djecu i mlade „Idemo u Čardak“ (2025). U navedenim publikacijama na djeci blizak i pristupačan način interpretira teme iz lokalne povijesti,*

uključujući priču o dolasku prve nogometne lopte u Hrvatsku i život Marijana Matijevića. Autorica je i više izložbenih projekata, među kojima se ističu izložbe o trideset godina djelovanja rock-grupe Opća opasnost, o rijeci Savi te o djetinjstvu u Županji 1960-ih godina. Uz izložbeni rad, kontinuirano osmišljava i provodi edukativne i kreativne radionice za djecu i mlade, kroz koje povezuje lokalnu baštinu, tradiciju i muzejski sadržaj s dječjom znatiželjom i igrom.

Mreža muzejskih povjerenika Etnografskog muzeja

Aleksandra Vlatković, Etnografski muzej, Zagreb

avlatkovic@emz.hr

U kontekstu suvremenih muzeoloških nastojanja suradnje sa zajednicom i njezina uključivanja u baštinske procese, izlaganje tematizira koncept mreže muzejskih povjerenika kao rani oblik participativne muzejske prakse. Mreža muzejskih povjerenika na području Hrvatske uspostavljena je krajem 19. stoljeća, dok je u Etnografskom muzeju uspostavljena 1921. godine Naredbom o povjerenicima Etnografskog odjela Hrvatskog narodnog muzeja u Zagrebu, koju je donijelo Povjereništvo za prosvjetu i vjeru. Autorica u izlaganju predstavlja muzejske povjerenike Etnografskog muzeja i njihovu ulogu u oblikovanju muzejskih zbirki, s naglaskom na razdoblje 1920-ih godina, kada je njihovo djelovanje bilo najintenzivnije, nakon čega postupno slabi te nestaje sredinom 20. stoljeća. Ukazuje se i na nastojanja standardizacije postupaka bilježenja i prikupljanja podataka kroz „Naputak za povjerenike Etnografskog muzeja u Zagrebu“ (1922.), oslonjen na Radićevu „Osnovu za sabiranje i proučavanje građe o narodnom životu (1897.), kao i na korespondenciju sa suradnicima, što je dijelom oblikovalo temelje muzejske dokumentacije Etnografskog muzeja.

Mr. sc. Aleksandra Vlatković diplomirala je povijest umjetnosti i etnologiju 2003. godine na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, gdje je 2011. godine i magistrirala na Odsjeku za etnologiju i kulturnu antropologiju. Kao kustosica radila je u Etnografskom odjelu Muzeja Slavonije, Osijek od 2003. do 2006. godine te Muzejsko-memorijalnom centru Dražen Petrović do 2016. godine. U Etnografskom muzeju u Zagrebu zaposlena je od 2016. godine na radnom mjestu dokumentaristice u Odjelu zbirki i dokumentacije. Zvanje dokumentarista stekla je 2018. godine, a zvanje višeg kustosa dokumentarista 2020. godine. Kao kustosica radila je na obradi muzejske građe, pri čemu se kroz cijelo radno iskustvo ističe interes za muzejsku dokumentaciju. Kao dokumentaristica obavlja stručne poslove vođenja primarne, sekundarne i tercijarne muzejske dokumentacije. U radu se posebno bavi razvojem

i unapređenjem dokumentacijskih postupaka, standardizacijom i organizacijom dokumentacijskih podataka te njihovom primjenom u stručnom radu muzeja. Provođi istraživanja vezana uz povijest Etnografskog muzeja i razvoj sustava vođenja muzejske dokumentacije, a rezultate predstavlja kroz stručne tekstove, izložbe (kao koautorica) i stručna izlaganja te aktivno sudjeluje u razmjeni stručnih znanja i praksi unutar muzejske zajednice. Autorica je radova objavljenih u stručnim publikacijama u kojima se bavi muzejskom dokumentacijom i etnografskim temama istraživanim na području Baranje, Hrvatskog zagorja te okolice Senja (tradicijsko odijevanje, godišnji običaji).

Panel: Interpretacija baštine: tko, kako i zašto?

Svjedoci smo danas sve većeg broja različitih pristupa upravljanju baštinom i njezinoj prezentaciji. Sve se više naglašava važnost interpretacije baštine kao dinamičnog i višeslojnog procesa koji ne prenosi samo informacije o prošlosti nego i aktivno oblikuje značenja kroz odabir, kontekstualizaciju i tumačenje kulturnih dobara. U tom se procesu otvara niz pitanja: tko ima legitimitet interpretirati baštinu, čiji se glasovi uključuju ili isključuju te na koji način interpretacija utječe na (kolektivni) identitet i percepciju prostora. Sudionice panela svaka iz svojega kuta analiziraju i problematiziraju interpretacijske centre kao sve prisutnije modele prezentacije baštine. Problematizirat će terminološku i konceptualnu neujednačenost centara, uloge različitih aktera u procesu njihova stvaranja, propitati ulogu centara u lokalnoj zajednici te pokušati na temelju dosadašnjih iskustava analizirati njihovu održivost, odnosno putanje za napredak. U kratkim izlaganjima suradnice će predstaviti svoja iskustva i promišljanja, a u diskusiji, kojoj će se pridružiti i ravnateljica Muzeja bećarca, otvorit će se daljnja pitanja i ponuditi mogući odgovori. Panelom se želi ukazati na potrebu za jasnijim definiranjem interpretacijskih praksi, većom interdisciplinarnom suradnjom te uključivanjem stručnjaka iz humanističkih i društvenih znanosti u procese oblikovanja interpretacijskih sadržaja, s ciljem razvoja kritički utemeljenih i društveno relevantnih interpretacijskih modela.

Moderatorica panela: Irena Miholić

Diskutantica: Jasna Hoffmann

U panelu sudjeluju:
Lidija Bajuk
Katarina Bušić
Marija Gačić
Irena Miholić

Dileme i problemi u radu na budućem Interpretacijskom centru Palača međimurske popevke

Lidija Bajuk, Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb

lidija@ief.hr

Interpretacijski centar kao suvremeni muzejski koncept najprije se počeo primjenjivati u američkoj muzeografiji. Udruga Eko-centar Caput Insulae – Beli među prvima u Hrvatskoj zagovara program održivog turizma i demografske slike lokalne zajednice (od 2003.). Osam godina kasnije (2011.) španjolska znanstvenica Carolina Martin Piñol problematizira terminološko razgraničenje pojmova *muzej*, *informacijski centar* i *centar za posjetitelje*. Na temelju vlastitoga stručnog iskustva, o prednostima i manama informacijskih centara u Hrvatskoj nakon desetak godina (2022.) jezgrovito promišlja muzejska djelatnica Tea Perinčić. Na primjeru vlastitog iskustva u aktualnoj vanjskoj suradnji s projektnim nositeljima i partnerima na budućem Interpretacijskom centru u Donjoj Dubravi, radnog naziva *Palača međimurske popevke*, u izlaganju ću predstaviti vlastite dileme i izazove u tom radu.

Muzeji i novi prostori interpretacije: komplementarnost i/ili konkurencija?

Katarina Bušić, Etnografski muzej, Zagreb

kbusic@emz.hr

U izlaganju će se razmotriti odnos između „klasičnih“, institucionalnih muzeja i sve brojnijih interpretacijskih centara, kao i različitih privatnih inicijativa u interpretaciji baštine koje se u javnom prostoru predstavljaju kao muzeji, iako ponekad djeluju izvan institucionalnog okvira muzejske djelatnosti (i Zakona o muzejima) u Republici Hrvatskoj. Te se ustanove u javnosti često stavljaju u isti okvir, no među njima postoje značajne razlike u opsegu djelatnosti, organizacijskoj strukturi, veličini fundusa, razini interpretacije te načinu kreiranja i upravljanja izložbenim postavama. Otvara se stoga pitanje u kojoj su mjeri njihove ak-

tivnosti komplementarne i potencijalno suradničke, a u kojim segmentima mogu djelovati konkurentski. U tom kontekstu posebno će se razmotriti pristupi oblikovanju izložbenih postava, njihova (ne)promjenjivost, kao i uloga angažiranog kadra različitih profila u njihovoj koncepciji, realizaciji i komunikaciji – bilo da je riječ o muzejskim ili nezavisnim stručnjacima. Polazeći od tih razlika, naglasit će se širi kontekst suvremenih praksi muzealizacije baštine u kojem se susreću akumulirano muzejsko iskustvo i noviji modeli interpretacije. Cilj je otvoriti prostor za promišljanje o prednostima i izazovima različitih pristupa u suvremenom predstavljanju kulturne baštine.

Uloga etnologa u procesu nastanka interpretacijskog centra: primjer Muzeja bećarca

Marija Gačić, Heritage Chaser j.d.o.o., Strizivojna
heritagechaser@gmail.com

Uloga etnologa u procesu nastanka interpretacijskog centra može biti višestruka i kompleksna. Na primjeru Muzeja bećarca, iz perspektive stručne suradnice projekta, želim dati uvid u posredničku ulogu, ali i u razine odgovornosti koje su se nizale od rada na idejnom rješenju do realizacije i implementacije projekta. U panelu želim adresirati dvojbe s kojima sam se susretala u radu projektnog tima, načine na koje sam preispitivala vlastitu ulogu te razine odgovornosti koje su proizlazile iz ovjeravanja sadržaja, komunikacije s naručiteljem, izvođačem radova, nositeljima kulturnog dobra i drugim uključenim akterima. Muzej bećarca uspješno djeluje već tri godine. Iako nije formalno muzejska ustanova, riječ „muzej“ u nazivu ovjerava njegov sadržaj. Istovremeno, Muzej bećarca u mnogim aspektima ispunjava uvjete za status muzejske ustanove, ali ga formalno ne preuzima. On je zauzeo važno mjesto na kulturnoj sceni Hrvatske, a na njegov javni status ne utječe trenutna formalna neodređenost u odnosu na muzejsku struku. Ipak, određene dvojbe upućuju na potrebu za daljnjim posredovanjem te usmjeravanjem interpretacijskih centara prema jasnijem oblikovanju programa i sadržaja, kao i prema formalnoj klarifikaciji u odnosu na prešutno im nadređenu muzejsku struku.

Što je interpretacijski centar bez tehnologije?

Irena Miholić, Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb

irena@ief.hr

U izlaganju ću problematizirati ulogu suvremenih tehnologija na koje se interpretacijski centri uglavnom snažno oslanjaju. Interaktivni zaslone, multimedijalne instalacije i digitalne priče danas često čine temelj interpretacijskog iskustva, pri čemu se interakcija između posjetitelja i baštine posreduje gotovo isključivo putem tehnoloških sustava. Takav pristup, iako atraktivan i prilagođen suvremenim očekivanjima publike, otvara niz dugoročnih pitanja. S obzirom na brzinu zastarjavanja tehnologije, ali i njezinu tehničku i financijsku zahtjevnost održavanja, postavlja se pitanje održivosti takvih modela. Što se događa u trenutku kada tehnologija prestane funkcionirati – zbog tehničkih kvarova, nedostatka financijskih sredstava ili jednostavno zbog zastarjelosti sustava? U tom slučaju interpretacijski centar ostaje bez svojeg ključnog komunikacijskog alata, što dovodi u pitanje njegovu osnovnu funkciju. Uz to se otvara i pitanje kadrovske strukture, jer mnogi centri nisu zamišljeni kao mjesta s trajno zaposlenim stručnjacima, primjerice etnologima, etnomuzikolozima, muzealcima ili muzejskim pedagogima. Time se nameće ključno pitanje: što je interpretacijski centar bez tehnologije? Ako se taj tehnološki sloj ukloni, što ostaje? Uz problematiku tehnologije, u kratkim ću crtama propitati i vidljivost interpretacijskih centara u javnom prostoru i kulturnim politikama, njihovu prepoznatljivost među različitim publikama te predstaviti Registar interpretacijskih centara.

Dr. sc. Lidija Bajuk znanstvena je suradnica u Institutu za etnologiju i folkloristiku te naslovna docentica na Filozofskom fakultetu i Fakultetu hrvatskih studija u Zagrebu. Objavljuje stručne, znanstvene i umjetničke publikacije. Provela je brojna etnografska istraživanja te organizirala etnoradionice i etnoglazbena događanja. Gostovala je na sveučilištima u Zagrebu, Zadru, Waterloou, Beču, Varšavi, Poznanju i Bratislavi. Inicijatorica je, suorganizatorica i/ili suradnica nekoliko stručno-znanstvenih skupova, e-izložbe „O hrvatskoj tradicijskoj glazbi Međimurja i oko nje“, 48. Međunarodne smotre folkloru 2014. u Zagrebu i Veste feste – Festivala ženskoga tradicijskog glazbovanja u Vrpolju (Trilj). Sudjelovala je u procesima zaštite međimurske popevke na nacionalnoj i svjetskoj te ženskog kolendavanja na području župe Smokovljani u Dubrovačkom primorju na nacionalnoj razini. Scenaristica je obrazovnih emisija „Priča o žveglici“ i „Suncokret: ekologija duha, ekologija pamćenja“ (M. Jović), dokumentarnih filmova „Nagrišpane traverse“ i „Kartolina iz Krive kale“ (A. Rožića) te „Međimurska popevka / A Folk Song of Međimurje za UNESCO“. Pročelnica je Odjela za arheologiju i etnologiju Matice hrvatske, članica Hrvatskog društva skladatelja, Društva hrvatskih književnika, Hrvatskog etnološkog društva i P.E.N.-a. Dobitnica je 15 umjetničkih nagrada, među kojima su nagrada Porin (dva-

put), nagrada „Franjo Ksaver Kuhač“ HDS-a te nagrada „Milovan Gavazzi“ HED-a (dvaput). Odlikovana je Zlatnom plaketom Grada Čakovca te proglašena počasnom građankom Međimurske županije.

Dr. sc. Katarina Bušić muzejska je savjetnica u Etnografskom muzeju u Zagrebu, gdje je zaposlena od 2004. godine. Diplomirala je povijest i etnologiju (2003.) te doktorirala na Odsjeku za etnologiju i kulturnu antropologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (2024.). Autorica je, koautorica i kustosica izložbi, autorica kataloga, znanstvenih, stručnih i popularnih članaka. Stručni i znanstveni interes usmjerila je na tekstil i kulturu odijevanja, posebno narodne nošnje u društvenoj mijeni i scenskoj folklornoj primjeni te kulturni identitet Šokaca na širem panonskom prostoru. Članica je stručnih savjetodavnih tijela za područje kulturno-umjetničkog amaterizma, nematerijalnih kulturnih dobara i tradicijskih i/ili umjetničkih obrta pri Ministarstvu kulture i medija Republike Hrvatske, Gradu Zagrebu i Hrvatskoj obrtničkoj komori. Glavna je stručna koordinatorica programskog dijela za narodne nošnje na projektu Ministarstva kulture RH „Rekonstrukcija i obnova tradicijske kulturne baštine u dijelovima poplavljenih područja Cvelferije u Županjskoj Posavini“ (2015.); vanjska suradnica/istraživačica na projektu IEF-a „Tradicijska kultura u digitalnom okružju: razvoj Referentnog centra za nematerijalnu kulturu“ (TKuDOR; 2021. – 2026.). Dobitnica je Godišnje nagrade HED-a „Milovan Gavazzi“ u kategoriji muzejskoga rada (2019.) i Posebnoga priznanja za stručni rad na području primijenjene etnologije te doprinos vidljivosti etnološke i kulturnoantropološke struke u Hrvatskoj i inozemstvu (2015.).

Dr. sc. Marija Gačić, etnologinja, više od 15 godina djeluje u području kulture i kulturne baštine Slavonije. Diplomirala je 2010. godine na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, nakon čega započinje rad u Međunarodnom centru za usluge u kulturi – Posudionici i radionici narodnih nošnji (danas Centar za tradicijsku kulturnu baštinu) u Zagrebu, gdje sudjeluje u realizaciji brojnih kulturnih i edukativnih programa te razvija suradnju s folklornim amaterima diljem Hrvatske. Od 2016. godine zaposlena je kao kustosica u Muzej Đakovštine, gdje polaže stručni ispit te sudjeluje u obradi i registraciji muzejskih zbirki i realizaciji izložbi. Od 2019. godine djeluje u privatnom sektoru kao kreativna direktorica u Enzita grupaciji, a 2021. pokreće obrt Heritage Chaser, koji 2024. prerasta u tvrtku Heritage Chaser j.d.o.o., platformu za primijenjenu etnologiju. Od 2017. godine sudjeluje u organizaciji Đakovačkih vezova kao producentica dodatnih programa, a producentica je i festivala Bećarfest. Aktivno se bavi istraživanjem, interpretacijom i promocijom bećarca kao UNESCO-ove nematerijalne kulturne baštine. Autorica je znanstvenih i stručnih radova te publikacija iz područja kulturne baštine i folklor. U travnju 2026. godine obranila je doktorsku disertaciju „Javne uporabe narodnih nošnji u istočnoj Slavoniji od 1990. do danas“ na Odsjeku za etnologiju i kulturnu antropologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Živi i djeluje na području Slavonije.

Njezin uži stručni i znanstveni interes obuhvaća nematerijalnu kulturnu baštinu, antropologiju tekstila, interpretaciju baštine te suvremene prakse narodnih nošnji.

Dr. sc. Irena Miholić diplomirala je na Muzičkoj akademiji Sveučilišta u Zagrebu, magistrirala te doktorirala u polju etnologije i kulturne antropologije na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Od 2001. godine zaposlena je u Institutu za etnologiju i folkloristiku. Dobitnica je nekoliko godišnjih nagrada HED-a (2009. za popularizaciju struke i 2019. za zaštitu kulturne baštine). Predsjednica je Nacionalnog odbora ICTMD-a. Trenutno vodi projekt „Tradicijska kultura u digitalnom okruženju: razvoj Referentnog centra za nematerijalnu kulturu“ (TKuDOR; 2024. – 2027.) Njezini znanstvenoistraživački interesi obuhvaćaju hrvatsku tradicijsku i popularnu glazbu, tradicijska glazbala i sastave, tehnologiju u glazbi, nematerijalnu kulturu te digitalnu humanistiku.

Jasna Hoffmann ravnateljica je Javne ustanove Pleternica. Radila je kao voditeljica Odjela za EU projekte i poduzetništvo u Poduzetničkom centru Pleternica d.o.o. Javnoj ustanovi Pleternica pridružila se 2019. godine kao koordinatorica projekta Interpretacijskog centra Muzej bećarca. Od lipnja 2021. obnaša dužnost ravnateljice Javne ustanove Pleternica, koja upravlja gradskim kulturnim i turističkim inicijativama, uključujući Interpretacijski centar Terra Panonica za prirodnu baštinu i Interpretacijski centar Muzej bećarca za kulturnu baštinu. Snažno je posvećena promicanju i unapređenju rada ustanove i njezinih interpretacijskih centara, što je rezultiralo brojnim priznanjima na nacionalnoj i europskoj razini. Posebno se ističe nagrada Muzeju bećarca – Godišnja hrvatska turistička nagrada za 2023. godinu u kategoriji kulturnog turizma. Tijekom protekle godine, pod njezinom koordinacijom, nastala je putujuća izložba pod nazivom „Fenomen u dva stiha – bećarac“ te je objavljena publikacija „Knjiga bećarca – zbirka deseteračkih dvostihova iz Muzeja bećarca“. Redovito sudjeluje na konferencijama o prirodnoj i kulturnoj baštini kao predavačica i organizatorica. Članica je Upravnog vijeća Turističke zajednice Grada Pleternice te sudjeluje u radu udruga posvećenih promicanju i očuvanju kulturne baštine pleterničkog kraja.

Transnacionalna infrastruktura baštine: folklorni amaterizam na otocima Olibu i Susku

Marina Blagaić, Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb
marina@ief.hr

Iva Niemčić, Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb
iva@ief.hr

Izlaganje se temelji na dvjema studijama slučaja: proslavi Dana otkupa Oliba na otoku Olibu i Dana iseljenika na otoku Susku, kao primjerima suvremenih procesa baštinizacije u malim otočnim zajednicama obilježenima dugotrajnom i brojnom emigracijom. Iako na oba otoka danas živi tek nekoliko stotina stanovnika, te manifestacije predstavljaju ključne trenutke godišnjeg okupljanja zajednice, u kojima folklorni amaterizam ima središnju društvenu i simboličku ulogu. Lokalne otočne zajednice nastupaju zajedno s plesačima i glazbenicima iz iseljenništva, ponajprije iz Sjedinjenih Američkih Država, a iseljenništvo često osigurava i financijska sredstva za organizaciju događanja. Time se proces proizvodnje baštine pokazuje kao transnacionalan i suradnički: baština se ne reproducira isključivo na mjestu podrijetla, nego nastaje u dinamičnom odnosu otoka i iseljenništva. Posebno je indikativan primjer Oliba, gdje se izvedba olipskoga tanca uz živu glazbu ponekad odgađa do dolaska svirača iz emigracije, čime se kontinuitet lokalne glazbene prakse oslanja na mobilnost i povratak. Interpretacija nas je dovela do zaključaka da folklorni amaterizam u tim kontekstima nadilazi razinu scenske prezentacije te funkcionira kao društvena infrastruktura koja povezuje raseljenu zajednicu, osnažuje pripadanje i omogućuje simboličku "privremenu repopulaciju" otoka. U skladu s temom skupa, rad propituje tko su sve nositelji baštine u takvim procesima te kako stručni i analitički pogledi sudjeluju u njihovoj valorizaciji, osobito u svjetlu suvremenih diskursa nematerijalne kulturne baštine.

***Dr. sc. Marina Blagaić** etnologinja je i kulturna antropologinja zaposlena u Institutu za etnologiju i folkloristiku u Zagrebu. Doktorirala je na temelju višegodišnjeg etnografskog istraživanja otoka Šolte, a njezina su istraživačka područja otočni studiji, migracije, antropologija budućnosti s naglaskom na odnos zajednice prema okolišu te otočne baštine, posebice izrazi pučkih pobožnosti. Suraduje s lokalnim zajednicama terenski istražujući, postavljajući izložbe i provodeći javne programe kojima približava znanstvena saznanja široj publici. Autorica je znanstvenih i stručnih radova i izlaganja te sudjeluje u radu međunarodnih istraživačkih mreža i strukovnih udruga. Predsjednica je udruge Anatomija otoka – centar za istraživanje i razvoj, gdje povezuje znanost, umjetnost i praksu u promišljanju budućnosti otoka.*

Dr. sc. Iva Niemčić viša je znanstvena suradnica i ravnateljica Instituta za etnologiju i folkloristiku u Zagrebu u drugome mandatu (2019. – 2023.; 2023. – 2027.). Godine 2007. doktorskom disertacijom „Ples i rod“ stječe zvanje doktorice znanosti etnologije i kulturne antropologije na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Rezultate istraživanja objavljuje, izlaže na znanstvenim skupovima te primjenjuje u stručnom radu. Sudjelovala je na pedesetak domaćih i međunarodnih znanstvenih skupova, objavila je tri knjige, tridesetak znanstvenih radova na hrvatskom i engleskom jeziku u časopisima i tematskim zbornicima te niz prikaza, osvrti i stručnih ekspertiza u raznim publikacijama.

Tradicijski crescendo: propitkivanje učinaka procesa baštinizacije

Dora Dunatov, Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb
ddunatov@ief.hr

Tanja Halužan
Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb
tanja@ief.hr

Polazeći od različitih razina vidljivosti, tradicijske prakse možemo podijeliti na vidljive i manje vidljive. Pritom je fokus našeg izlaganja upravo na potonjima. Referirajući se na njih kao na „tihu“ tradicije, razumijevamo ih kao specifične prakse lokalnih razmjera, često nepoznate izvan nosećih zajednica čiji identitet ciklički reproduciraju. Uslijed njihove manje vidljivosti, njihovi su narativi o povijesti u pravilu mnogostruki, neutemeljeni i neprecizni, što dodatno otežava kontekstualizaciju i istraživanje, ograničavajući time i akademski interes. „Tiho“ pritom ne sugerira odsutnost zvuka ili izraza, već označava njihovu zanemarenu i neprepoznatu prisutnost u širem društvenom i kulturnom životu. Na primjeru dvaju ophoda, naizgled nepovezanih, ali u svojim karakteristikama itekako usporedivih – trikraljskih *zvezdara* u Sutlanskoj dolini i običaja *lancuni* u Preku na Ugljanu – usredotočit ćemo se na relaciju tih manje vidljivih, „tihih“ tradicija naspram ovjerenih, „glasnih“ baština, supostavljajući, između ostalog, i njihovu performativnost. Na tom odnosu pokušat ćemo definirati neke od sastavnica procesa baštinizacije te propitati njegove učinke na društvenoj, kulturnoj, ekonomskoj i akademskoj razini. Uzimajući u obzir da je jedan od vodećih ciljeva procesa ba-

štinizacije očuvanje tradicija uz njihovo institucionalno prepoznavanje i zaštitu (npr. kroz liste kulturnih dobara), među pitanjima koja u ovom izlaganju postavljamo jest i uloga pojedinca u „tihim“ tradicijama, tko i s kojim motivima traži zaštitu te uz koju razinu svijesti o njezinim posljedicama. Promišljajući alternativne verzije budućnosti te uzimajući u obzir značaj koji se pridaje prisutnosti (rijetkih) istraživača u kontekstu „tihih“ tradicija, propitujemo i vlastitu pozicioniranost, učinke istraživačkog diskursa te stalne i nepredvidljive rezultate i najmanjeg uplitanja u lokalne prakse.

Dr. sc. Dora Dunatov viša je asistentica u Institutu za etnologiju i folkloristiku u Zagrebu. Doktorirala je etnomuzikologiju 2024. na Sveučilištu za glazbu i izvedbene umjetnosti u Grazu istraživanjem koje je, kao dio projekta „Diskograf“ Hrvatske zaklade za znanost, bilo usmjereno na tržišni aspekt domaćih proizvođača gramofonskih ploča na 78 okr./min., uključujući i dijasporu. Magistarski studij etnomuzikologije završila je 2017. na Muzičkoj akademiji u Zagrebu s temom zadarskog tanca kao novonastale tradicije. Uz znanstveno-istraživački rad, primarno usmjeren na diskografiju i tradicijske izričaje južne Hrvatske, surađuje u emisijama Hrvatskoga radija i piše za stručne časopise i internetske portale.

Dr. sc. Tanja Halužan viša je asistentica u Institutu za etnologiju i folkloristiku. Studij muzikologije završila je na Muzičkoj akademiji Sveučilišta u Zagrebu, a doktorski studij na Sveučilištu za glazbu i izvedbene umjetnosti u Grazu, obranivši disertaciju posvećenu glazbenim i izvedbenim praksama na svadbama zagrebačkoga područja s naglaskom na usmjerenim perspektivama izvođača i sudionika tih događanja. U središtu njezina znanstvenog interesa nalaze se odnosi glazbe i rituala, osobito u kontekstu svadbenih običaja, zatim kajkavska glazbena i diskografska baština, povijest rane hrvatske diskografije te urbane scene popularne glazbe. U novijim istraživanjima naglasak stavlja na glazbu kao oblik rada, promišljajući ekonomske i društvene uvjete glazbeničkog djelovanja. Rezultate svojih istraživanja redovito predstavlja na domaćim i međunarodnim skupovima te objavljuje u znanstvenim publikacijama.

„Novi interpretatori“ crkvenog pučkog pjevanja i izazovi očuvanja nematerijalne kulturne baštine

Joško Čaleta, Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb
josko@ief.hr

Ivan Buljan, OŠ „Šestine“, Zagreb
ibuljan1@gmail.com

Izlaganje problematizira pojam „novih interpretatora“ u kontekstu crkvenog pučkog pjevanja te propituje njihovu ulogu u procesima očuvanja i oblikovanja nematerijalne kulturne baštine. Polazeći od pretpostavke da interpretatori nisu isključivo nositelji tradicije, nego i aktivni sudionici njezine transformacije, rad analizira višeslojnu mrežu aktera koja uključuje lokalne kazivače, nove generacije izvođača te stručnjake, osobito etnomuzikologe, čija se uloga očituje i kao medijatorska. Poseban naglasak stavlja se na fenomen javnog nastupa, koji u slučaju crkvenog pučkog pjevanja podrazumijeva prijelaz iz obrednog u scenski kontekst. Takva transformacija uvodi nove izvedbene modele, kriterije vrednovanja i oblike reprezentacije, čime izravno utječe na svakodnevnu glazbenu praksu lokalnih zajednica. Na primjerima autorske suradnje s udrugama Pasijska baština i Pjevana baština razmatra se kako „novi“ izvedbeni prostori funkcioniraju kao mjesta presijecanja lokalnih praksi i globalnih paradigmi baštine. U tim praksama sustavi nagrada i priznanja djeluju kao mehanizmi simboličke valorizacije, ali i standardizacije i kanonizacije repertoara, čime se aktualizira pitanje odnosa između „živiljene“ i institucionalno artikulirane tradicije. Istodobno, izlaganje propituje ulogu institucionalnih okvira u procesima baštinizacije, osobito u kontekstu suvremenih praksi zaštite nematerijalne kulturne baštine. Ukazuje se na to da formalno priznanje određenih glazbenih fenomena ne podrazumijeva nužno njihovo očuvanje u izvornom kontekstu, već često inicira nove oblike njihove reinterpetacije, dinamičkog procesa očuvanja i proizvodnje baštine.

Dr. sc. Joško Čaleta, etnomuzikolog, glazbeni pedagog, producent i dirigent, viši je znanstveni suradnik u Institutu za etnologiju i folkloristiku u Zagrebu. Uz znanstvenoistraživački rad o glazbenim praksama dalmatinskoga priobalja, otoka i zaleđa, fokus njegovih trenutnih istraživanja su suvremene prakse klapskog pjevanja, hrvatsko pučko crkveno pjevanje (glagoljaško pjevanje), ojkanje, pjevanje uz gusle i druge glazbene tradicije primorske i dinarske regije. Aktivan je i na polju primijenjene etnomuzikologije kao voditelj brojnih vokalnih radionica i seminara. Savjetodavnu ulogu u formiranju glazbeno-scenskih izričaja folklornih skupina ostvaruje kao član stručnih, savjetodavnih i ocjenjivačkih komisija, smotri i festivala diljem Hrvatske.

Ivan Buljan magistar je glazbene pedagogije i crkveni glazbenik. Diplomirao je na Muzičkoj akademiji u Zagrebu (2021.) s radom iz područja didaktičke integracije duhovne glazbene baštine u nastavu Glazbene kulture, pod mentorstvom dr. sc. Joška Čalete. Njegov istraživački interes usmjeren je na etnomuzikološke i metodološke aspekte hrvatske tradicijske vokalne glazbe, osobito crkvenoga pučkog pjevanja. U radu primjenjuje kvalitativne metode, uključujući terensko istraživanje, transkripciju (notografiju) i analitičku obradu napjeva, s naglaskom na njihovu pedagošku primjenjivost. Sudjelovao je u provedbi stručnih seminara kao suradnik na brojnim radionicama i demonstracijskim izvedbama. Suautor je zbirke „Oj, devojko Maro“ (2023), nagrađene godišnjom nagradom „Milovan Gavazzi“ koju dodjeljuje Hrvatsko etnološko društvo. Profesionalno djeluje u području glazbenog obrazovanja i crkvene glazbene prakse.

Iška fešta i običaj biranja Iškog kralja: lokalne prakse i procesi baštinizacije

Ivana Štokov, Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb
stokov@ief.hr

Iška fešta je manifestacija koja se od 1970. godine održava na otoku Velom Ižu. Iako relativno nevidljiva u nacionalnom okviru velikih događanja, riječ je o lokalnoj praksi koja je s vremenom stekla regionalnu prepoznatljivost te ima važnu ulogu u oblikovanju kulturnog sjećanja i kolektivnog identiteta otočne zajednice. Unatoč izostanku formalne institucionalizacije, zajednica je prepoznaje kao vlastitu baštinu, pri čemu manifestacija pokazuje elemente procesa baštinizacije u organizacijskim i izvedbenim praksama. Središnji dio manifestacije čini običaj biranja Iškog kralja, čiji korijeni sežu u prošlost, dok je praksa prekinuta 1876. godine. Običaj je ponovno uspostavljen 1970./1971. godine u okviru manifestacije, u izmijenjenom kontekstu. Danas postoji kao živa društvena praksa koja se kontinuirano oblikuje aktivnim sudjelovanjem i okupljanjem otočana te se može promatrati kao repertoar utjelovljene prakse koji se prenosi izvedbom i sudjelovanjem (usp. Kirshenblatt-Gimblett 2013). U izlaganju se analizira kako se Iška fešta i običaj biranja Iškog kralja mijenjaju pod utjecajem suvremenih društvenih i kulturnih čimbenika, poput turizma, medija i lokalnih društvenih odnosa. Središnji fokus izlaganja usmjeren je na ulogu zajednice u održavanju i oblikovanju manifestacije te na načine na koje sudionici kroz izvedbu, improvizaciju i prilagodbu pregovaraju i oblikuju njezino značenje. Analiza se temelji na terenskom istraživanju, uključujući promatranje sa sudjelovanjem i intervjuje, s ciljem razu-

mijevanja procesa baštinizacije na lokalnoj razini te uloge zajednice (i stručnjaka) u njihovu oblikovanju.

***Dr. sc. Ivana Štokov** diplomirala je 2014. godine etnologiju i geografiju (nastavnički smjer) na Sveučilištu u Zadru, gdje je 2020. godine i doktorirala etnologiju i antropologiju obranivši disertaciju „Primjena novog teorijsko-metodološkog pristupa u etnokartografskim istraživanjima“. Od 2015. do 2020. godine bila je zaposlena na Sveučilištu u Zadru kao doktorandica na projektu HRZZ-a „Općeslavenski lingvistički atlas (OLA) i Europski lingvistički atlas (ALE)“, a od 2021. do 2023. sudjelovala je u projektu „Politike zapisivanja etnografske građe 1897.–1954. Učitelji kao stvaraoci etnografskog znanja“. Iskustvo u nastavi stekla je kao učiteljica geografije u osnovnim školama (2021. – 2022.). Od 2024. godine zaposlena je kao viša asistentica u Institutu za etnologiju i folkloristiku u Zagrebu te sudjeluje u radu nacionalne koordinacije DARIAH-HR. Njezini znanstveni interesi uključuju digitalnu humanistiku, antropologiju prostora i mjesta, otočne studije, kritičku kartografiju te urbanu antropologiju.*

Izum Božića: od povijesne konstrukcije do suvremenih procesa baštinizacije

Danijela Križanec Beganović, Etnografski muzej, Zagreb
dkrizanec@emz.hr

Božić nije ono što mislimo da jest. Nije fiksna tradicija, nego proces koji se stalno oblikuje. Od rimskih svetkovina i crkvenih rituala, preko 19. stoljeća kada, uz darove, drvca, sajmove i jaslice, dobiva svoj moderni oblik, do danas – kada mediji, muzeji i javni prostor aktivno kreiraju njegova značenja. Ono što danas doživljavamo kao “pravi Božić” proizvod je selekcije, prilagodbe i kombinacije lokalnih i globalnih obrazaca, odnosno kontinuiranih procesa baštinizacije, a ne neprekinutog kontinuiteta. Suvremeni Božić balansira između privatnog i javnog, lokalnog i globalnog, religijskog i sekularnog. Dekoracije, darovi, adventski sajmovi i muzejski eksponati susreću lokalne interpretacije i identitete, stvarajući višeslojni kulturni fenomen. Božić je kulturna produkcija u kojoj sudjeluju svi – zajednice, mediji i stručnjaci. Ključno pitanje nije kako ga „očuvati“, nego kako prepoznati i razumjeti njegovu suvremenu formu i značenje. Uloga kustosa i istraživača važna je u oblikovanju suvremenog razumijevanja Božića. Kustoski rad uključuje selekciju, kontekstualizaciju i estetizaciju izložaka, što kulturne objekte, poput jaslica, transformira iz liturgijskog ili obiteljskog konteksta u muzejske eksponate s reprezentacijskom funkcijom. Analitički okviri istraživača određuju što postaje vidljivo i relevantno te što će biti prepoznato kao baština. U tom smislu muzeji

aktivno sudjeluju u oblikovanju percepcije Božića, dok ga mediji i javni diskurs oblikuju u širem društvenom i kulturnom kontekstu.

Danijela Križanec Beganović muzejska je savjetnica u Etnografskom muzeju u Zagrebu. Autorica je i kustosica brojnih izložbi i kataloga te znanstvenih, stručnih i popularnih članaka. Od 2020. godine matičarka je I. razine za etnografske muzeje i zbirke Republike Hrvatske te je aktivna članica Hrvatskog etnološkog društva. Voditeljica je nekoliko važnih zbirki, među kojima su Zbirka predmeta vezanih uz običaje i vjerovanja, Zbirka božićnih jaslica, Zbirka pisanica, Zbirka čestitki i razglednica, Zbirka narodne medicine i vjerovanja (ZMBiH, 2007.–2009.). U svojem radu značajno doprinosi dokumentiranju, istraživanju i interpretaciji kulturne baštine te razvija izložbene projekte koji povezuju znanstveni pristup i popularizaciju etnološkog znanja.

Politike, prakse i iskustva financiranja tradicijske graditeljske baštine

Sanja Lončar, Odsjek za etnologiju i kulturnu antropologiju

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

sloncar@m.ffzg.hr

U izlaganju se govori o politikama, praksama i iskustvima financiranja tradicijske graditeljske baštine, pri čemu se u fokus stavlja pitanje neophodnog i neodgodivog uključivanja etnologa i kulturnih antropologa u proučavanje sustava i modela financiranja s teorijskog i praktičnog stajališta, tj. sudjelovanje u njihovoj razradi, prilagodbi i primjeni u praksi. Dok se s jedne strane tradicijska arhitektura koristi u svrhe promocije nacionalne, regionalne i lokalne baštine te se deklarativno vrednuje, s druge strane razmjeri njezina propadanja i nestajanja posljednjih su desetljeća toliko ozbiljni i zabrinjavajući da ona na nacionalnoj razini predstavlja ugroženu baštinu. Postaje sve jasnije da se ova baština, koja je ključna za očuvanje kulturnog i prostornog identiteta hrvatskih regija, ne može očuvati bez razvijanja nacionalnih i regionalnih politika, osobito sustava financiranja i potpore. Etnolozi konzervatori od 1960-ih godina do danas kontinuirano ukazuju na nedostatak financijskih sredstava u zaštiti i očuvanju materijalne baštine. Brojna i vrijedna iskustva s terena do kojih etnolozi i kulturni antropolozi dolaze u direktnom kontaktu s vlasnicima i korisnicima povijesnih građevina najčešće ostaju u bilješkama te vrlo rijetko dolaze do kreatora politika i strateških dokumenata, kao i do donositelja odluka o financiranju. Također, u javnosti se vrlo rijetko govori o privatnim ulaganjima, kvaliteti života, siromaštvu, društvenoj nejednakosti, međusektorskim politikama i drugim temama usko povezanim

sa zaštitom i očuvanjem tradicijske graditeljske baštine. Na globalnoj razini, u različitim urbanim i ruralnim kontekstima, već se desetljećima razvijaju sustavi upravljanja i financiranja povijesnih građevina i cjelina. Nerijetko je riječ o hibridnim financijskim modelima, odnosno različitim vrstama partnerstava razvijanima uzimajući u obzir lokalne okolnosti i potrebe. Oni su nerijetko vođeni idejom da (graditeljska) baština može biti sredstvo unapređenja i razvoja, odnosno da regeneracija može biti vođena (graditeljskom) baštinom (engl. *architectural regeneration, heritage-led regeneration*). Polazeći od analize odabranih primjera i vlastitih iskustva s terena, u izlaganju se postavljaju pitanja o mogućnostima prijenosa i uspostave takvih modela u hrvatskom kontekstu, ulozi različitih donika te specifičnom doprinosu etnologa i kulturnih antropologa u oblikovanju održivih sustava financiranja i upravljanja tradicijskom graditeljskom baštinom.

Dr. sc. Sanja Lončar izvanredna je profesorica na Odsjeku za etnologiju i kulturnu antropologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Područja njezinih profesionalnih i znanstvenih interesa obuhvaćaju interdisciplinarna istraživanja izgrađenog i prirodnog okoliša, zaštitu i očuvanje kulturne baštine te regeneraciju i održivost u urbanom i ruralnom kontekstu. Tijekom posljednjih desetak godina bila je voditeljica ili suradnica na nekoliko projekata posvećenih dokumentiranju i popularizaciji drvene tradicijske arhitekture središnje Hrvatske, kao i transformacijama prostora i arhitekture u urbanim i ruralnim sredinama. Trenutno je suradnica na projektu „Praznina: naracije, prostori i zajednice“. Uz akademski rad, surađuje s organizacijama civilnog društva i lokalnim zajednicama na primijenjenim istraživanjima i inicijativama u području očuvanja baštine i regionalnog razvoja. Aktivna je članica Društva Terra banalis i Hrvatske sekcije ECOVAST-a – Europskog vijeća za sela i male gradove.

Janjevo: od nastanka do nestanka

Filip Škiljan, Institut za istraživanje migracija, Zagreb
filip.skiljan@imin.hr

Dubravka Petrović Štefanac, Institut za istraživanje migracija, Zagreb
dubravka.petrovic.stefanac@imin.hr

Autori u radu prikazuju povijesni razvoj Janjeva, naselja koje je kroz stoljeća prošlo put od važnog trgovačkog i obrtničkog središta do gotovo napuštenog mjesta koje je u potpunosti promijenilo svoju etničku i društvenu strukturu. U radu se iznose podaci o nastanku i razvoju Janjeva tijekom srednjeg vijeka i ranog novog

vijeka, kada je ono, zahvaljujući povoljnom geografskom položaju i razvijenoj trgovini, bilo značajno gospodarsko središte. Janjevo je u tom razdoblju bilo poznato po razvijenim obrtima i trgovini, a njegovi su stanovnici održavali trgovačke veze s brojnim gradovima u širem regionalnom prostoru. Posebna pažnja posvećena je promjenama koje nastupaju sredinom i u drugoj polovici dvadesetog stoljeća, kada započinje postupno opadanje gospodarske aktivnosti i demografske snage naselja. Autori, na tragu migracijskih procesa koji su uslijedili kao posljedica ekonomskih promjena i doveli do smanjenja broja stanovnika u Janjevu, analiziraju slabljenje lokalne zajednice, što je posljedično rezultiralo dinamizmom i svojevrsnom transformacijom baštine. Naime, značajan broj stanovnika Janjeva u tom se periodu seli prema Zagrebu, Kistanjama i drugim gradovima Hrvatske u potrazi za boljim životnim i radnim uvjetima, gdje se formiraju nove zajednice doseljenika. Na temelju osobnih svjedočanstava i iskaza pojedinaca autori prikazuju načine na koje su se doseljenici prilagođavali novim društvenim i kulturnim okolnostima te kako su u tim procesima doživljavali vlastiti identitet, nasljeđe i odnos prema zavičaju. Poseban naglasak stavljen je na sezonske povratke u Janjevo (obično za vjerske svečanosti) i trajnu emocionalnu povezanost Janjevaca s mjestom njihova podrijetla. Iz toga postaje vidljivo da, unatoč migracijama i raseljavanju, osjećaj pripadnosti i sjećanje na zavičaj kao faktori otpornosti i dalje ostaju važan dio njihova kolektivnog identiteta i baštine.

Dr. sc. Filip Škiljan završio je dvopredmetni studij povijesti i arheologije na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Godine 2006. obranio je magistarski rad „Politički zatvorenici u logorima Jasenovac i Stara Gradiška“, a doktorirao je 2009. godine s temom „Politička opredjeljivanja u Hrvatskom zagorju u Drugom svjetskom ratu“. Od 2003. do 2006. godine radio je kao kustos zbirke fotografija, video-materijala i digitalnih zapisa u Spomen-području Jasenovac. Između 2006. i 2010. vodio je Arhiv Srba u Hrvatskoj pri Srpskom narodnom vijeću. Od 2010. godine zaposlen je u Institutu za migracije i narodnosti, gdje je 2019. godine izabran u zvanje znanstvenog savjetnika. Bavi se Drugim svjetskim ratom i nacionalnim manjinama u Hrvatskoj. Autor je više monografija i znanstvenih članaka.

Dr. sc. Dubravka Petrović Štefanac diplomirala je na Katoličkom bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu 2001. godine, a 2006. doktorirala na Katoličkom bogoslovnom fakultetu Karl-Franzens sveučilišta u Grazu (Austrija) iz područja socijalne etike. Od 2024. zaposlena je u Institutu za istraživanje migracija. Od 2007. do 2024. radila je u Centru za promicanje socijalnog nauka Crkve Hrvatske biskupske konferencije (kao tajnica ustanove). Od 2007. članica je Komisije Hrvatske biskupske konferencije „Iustitia et Pax“. Kao vanjska suradnica predaje na Katoličkom bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Godine 2013. izabrana je u zvanje znanstvene suradnice, a 2019. u zvanje docentice. Bavi se dostojanstvom ljudske osobe, općim dobrom, međukulturnim dijalogom i identitetima hrvatskih

migrantskih zajednica u svijetu. Voditeljica je projekta Instituta za istraživanje migracija i Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske „Janjevo izvan Janjeva (Hrvati iz Janjeva u Hrvatskoj)“.

Primjeri očuvanja nematerijalne baštine u Češkoj i Slovačkoj

Vlasta Šabić, muzejska savjetnica u mirovini
sabicvlasta@gmail.com

Izuzetno važni nositelji tradicijskih znanja često su na terenu malobrojni. Stavljanje na listu zaštićene nematerijalne baštine Republike Hrvatske svakako daje novi poticaj, no za njezino očuvanje to često nije dovoljno. Bila bi potrebna organizirana aktivnost na širem planu, kakvu možemo pronaći na ne tako dalekim europskim primjerima, koji mogu biti inspirativni. U Čehoslovačkoj je tako u 20. stoljeću djelovao Centar tradicijske i umjetničke proizvodnje (ÚLUV), koji je organizirao rad proizvođača, imao mrežu prodavaonica po cijeloj zemlji te do 1989. godine proizvodnju u 45 radiona. Profesionalna suradnja etnologa i dizajnera u Centru i danas je u europskim okvirima jedinstvena te je stekla brojna međunarodna priznanja. U Češkoj Republici Centar je prestao s radom, no u Slovačkoj djeluje i danas. U novom tisućljeću Ministarstvo kulture Češke zadužilo je Nacionalni institut tradicijske kulture (ranije regionalnog karaktera) za koordinaciju i sustavnu brigu o nacionalnom nasljeđu. Institut se bavi proučavanjem, obradom i očuvanjem tradicijske kulture Češke Republike. Povjeren mu je i projekt „Nositelji tradicije pučkih obrta“, u kojem se već nalazi 97 obrtnika. Sljedeći primjer govori o važnosti udruživanja nositelja tradicijskih umijeća. Naime, u sklopu Asocijacije regionalnih oznaka Češke, odnosno certifikata s prepoznatljivim logom za svaku regiju, označavaju se svi proizvodi koji prolaze neovisnu komisiju. Svaka regija ima koordinatora sa zadatkom praćenja i posredovanja. Nositelji certificiranih proizvoda dobivaju mogućnost zajedničke prezentacije, veću vidljivost, uključenje u internet prodaju, pomoć u marketingu te sudjelovanje na zajedničkim aktivnostima i događanjima. Istodobno se osigurava bolja i pouzdanija kvaliteta proizvoda, naglašava identitet određene regije, povećava zanimanje za tradicijska znanja te potiče njihova predaja budućim generacijama. Zahvaljujući tom pristupu, certifikat je dobilo više od stotinu proizvođača, a njihov broj kontinuirano raste. Certifikati se dodjeljuju u tri kategorije: proizvodi, doživljajna ponuda te uslužne djelatnosti smještaja i prehrane.

Vlasta Šabić završila je studij etnologije i klasične arheologije u Pragu na Filozofskom fakultetu Karlovog univerziteta. U Brnu je završila tečaj za konzervatore, na

temelju kojeg je radila u Muzeju Slavonije od 1982. do 1992. godine kao preparatorica za keramiku. Od 1992. do 2022. bila je zaposlena na radnome mjestu etnologinje i voditeljice Etnografskog odjela Muzeja Slavonije. U svom radu istraživala je razne teme iz djelatnosti Muzeja Slavonije, čiji je Etnografski odjel koncipiran tako da svojim fundusom obuhvaća cijelu Slavoniju i Baranju, s obzirom na to da je pri osnivanju 1951. godine bio prvi i jedini na tom području. Nešto više bavila se narodnim nošnjama. Pojedine teme prezentirane su publiciranim radovima, među kojima se ističe katalog cjelokupne Zbirke tikvičarstva Etnografskog odjela MSO pod nazivom „Tikvice!“, te izložbenom djelatnošću, među kojom se izdvajaju izložbe „Ruho iz Etnografskog odjela Muzeja Slavonije s velikim katalogom“, „Tradicijska baština na primjeru Šokačke kuće u Topolju (Baranja)“, „Tikva mala, a stotinu šara; šarane tikvice iz Muzeja Slavonije“, „Baranjski šokački vezovi“, te niz izložbi nastalih u koautorstvu i suradnji, didaktičkih i informativnih izložbi. Pripreme za stalni postav, terenski, pedagoški rad, izlaganja i drugi stručni poslovi neizostavan su dio njezina rada. Pripremila je projekt i sudjelovala u realizaciji muzeja na otvorenom „Šokačka kuća“ u Topolju. Radni vijek posvetila je osobito obradi i sistematizaciji muzejske građe Etnografskog odjela.

Izazovi, transformacije i heterogenost baštine Hrvata u Sloveniji

Marijeta Rajković Iveta, Katedra za migracije i manjinske zajednice

Odsjek za etnologiju i kulturnu antropologiju

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

mrajkovi@ffzg.unizg.hr

Na temelju terenskih kvalitativnih etnoloških i kulturnoantropoloških istraživanja provedenih od 2024. do 2026. u okviru dvaju jednogodišnjih znanstvenih projekata koje je financirao Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske, u izlaganju se prikazuju i analiziraju transformacije, politike i heterogenost baštine Hrvata u Sloveniji. Od osamostaljenja Republike Slovenije Hrvati u Sloveniji prolaze brojne izazove u održavanju kohezije zajednice, te u prakticiranju svoje lokalne, regionalne i nacionalne kulture i baštine. Multilokalno istraživanje u različitim gradovima i mjestima u Sloveniji (Ljubljani, Velenju, Mariboru, Lendavi itd.) pokazuje transformacije baštinskih praksi uvjetovane procesima integracije, etničke mimikrije, asimilacije te težnjama za postizanjem statusa hrvatske nacionalne manjine u Sloveniji. Prilikom prezentacije baštine vidljiva je velika heterogenost u praksama očuvanja nacionalne baštine te regionalnih i lokalnih praksi, kao posljedica različitog porijekla hrvatskog stanovništva u Slove-

niji, koje se sastoji od autohtonog stanovništva na prostoru Bele krajine, Hrvata doseljenih iz Istre, Međimurja, Bosne i Hercegovine i dr. Istraživanje pokazuje utjecaj nacionalnih politika na baštinu. S jedne strane, Republika Hrvatska baštinu promatra kao sredstvo očuvanja i prezentacije (nacionalnog, hrvatskog) identiteta, dok država primateljica Slovenija javne prezentacije baštinskih praksi (posebice folklornih, glazbenih, prehrambenih i običajnih) promatra kao doprinos turističkoj ponudi i razvoju gospodarstva. Nadalje, istraživanje, u kojemu su korištene teorijske spoznaje studija baštine, studija granica i transnacionalne teorije, pokazuje specifičnosti baštine ovih hrvatskih (iseljeničkih) zajednica uvjetovane promjenama država i državnih granica (suživot u Jugoslaviji, osamostaljenje Slovenije i Hrvatske, ulazak država u EU, uspostava schengenskog režima), životom na pograničnom prostoru Hrvatske, Slovenije i Mađarske te povezanošću migranata s državama porijekla.

Prof. dr. Marijeta Rajković Iveta redovita je profesorica na Odsjeku za etnologiju i kulturnu antropologiju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Na Filozofskom fakultetu u Zagrebu diplomirala je etnologiju i povijest te doktorirala u polju etnologije i antropologije. Njezin znanstveni i nastavni interes usmjeren je na studije migracija (posebice suvremene migracije i integraciju imigranata), Hrvate koji žive izvan Republike Hrvatske, manjinske zajednice, studije granica i historijsku antropologiju. Kao istraživačica ili voditeljica sudjelovala je na dvadesetak nacionalnih ili međunarodnih znanstvenih projekata. Objavila je dvije autorske knjige („Češi v Jazveniku – Česi u Jazveniku“, 2013.; „Nogomet, migracije, integracija“, 2024./2025) i dvije koautorske knjige („Oni koji noću ustaju iz groba: vampiri od lokalnih priča do popularne kulture“, 2017. (s V. Ivetom), „Hrvati u Boki kotorskoj: migracije, svadbeni običaji, identiteti“, 2018. (s M. Dronjićem). Suuredila je jedanaest izdanja: šest znanstvenih monografija, tri zbornika radova sa znanstvenih skupova te dvije autorske knjige. Samostalno ili u suautorstvu objavila je šezdesetak znanstvenih radova i niz stručnih radova (na hrvatskom, engleskom, španjolskom, portugalskom, ruskom i češkom jeziku). Iz područja migracijskih, integracijskih i manjinskih studija usavršavala se na inozemnim sveučilištima, gdje je ujedno često izvodila i nastavu (u Argentini, Brazilu, Švedskoj, Španjolskoj, Njemačkoj, Poljskoj, Sloveniji, Mađarskoj itd.). Članica je međunarodnih i domaćih strukovnih organizacija. Sudjeluje u raznim vidovima stručne etnološke djelatnosti (muzejskoj, arhivskoj, izradi elaborata) te popularizaciji znanosti. Za znanstveni i nastavni rad dvaput je dobila zbirne godišnje nagrade Hrvatskoga etnološkog društva u kategoriji znanstvenog i nastavnog rada, kao i tri međunarodne nagrade Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata (Republika Srbija) – dvije u kategoriji najbolje knjige i jednu trijenalnu nagradu u kategoriji najbolje knjige u području znanosti i publicistike. Također je sudobitnica Povelje grada Senja za osobite uspjehe i ostvarenja u etnološkim istraživanjima senjskog zaleđa.

Između nasljeđa, prekida i izbora: transformacije nematerijalne baštine među potomcima Hrvata u Argentini

Maria Florencia Luchetti, Institut za istraživanje migracija, Zagreb
maria.luchetti@imin.hr

Ana Perinić Lewis, Institut za istraživanje migracija, Zagreb
ana.perinic.lewis@imin.hr

Anamarija Sućec, Nacionalno sveučilište Rosario, Argentina
anamarija.sucec@gmail.com

Nematerijalna kulturna baština među potomcima hrvatskih migranata u Argentini oblikuje se između kontinuiteta, prekida i ponovnog izbora, pri čemu se njezin prijenos i značenje mijenjaju kroz različite društvene i generacijske kontekste. U radu se komparativno analiziraju procesi oblikovanja, prijenosa i reinterpretacije nematerijalne kulturne baštine na temelju etnografskog istraživanja provedenog u okviru projekta MiSjeK (IMIN, NextGeneration EU), utemeljenog na polustrukturiranim intervjuima s trima skupinama ispitanika. Analiza obuhvaća različite društvene i generacijske kontekste – od članova lokalne zajednice u Villa Mugueti, preko institucionalnog okvira škole hrvatskog jezika na Nacionalnom sveučilištu u Rosariju, do treće, heterogene skupine ispitanika iz urbanih središta (Rosario, Córdoba i Buenos Aires), uključenih u istraživanje putem društvenih i obiteljskih mreža. Oslanjajući se na kritičke pristupe baštinizaciji (Smith 2006; Harrison 2013) te studije sjećanja i postmemorije (Hirsch 2008), izlaganje baštini promatra kao dinamičan i relacijski proces u kojem se prepliću institucionalizirani i svakodnevni načini oblikovanja i prijenosa baštine, kao vidljivi i manje vidljivi oblici. Posebna se pažnja posvećuje transformacijama baštine u migracijskom kontekstu, uključujući procese prilagodbe, reinterpretacije i simboličkog učvršćivanja “hrvatstva” kroz jezik, običaje, prehrambene i komemorativne prakse. Rezultati ukazuju na neujednačene obrasce: od kontinuiranog prijenosa kroz svakodnevnicu, preko fragmentiranja i prekida obilježenih šutnjom, traumom i asimilacijom prve generacije iseljenika, do njihove ponovne artikulacije u postmigracijskim generacijama kroz individualne i institucionalne inicijative. Posebno se ističe transformacija jezika iz svakodnevnog komunikacijskog sredstva u simbolički resurs koji potiče osobne projekte identifikacije i transnacionalne mobilnosti. Komparativna analiza upućuje na postojanje najmanje dvaju modela oblikovanja baštine: prvi, vezan uz kontinuitet i svakodnevni prijenos unutar lokalnih zajednica, i drugi, heterogeniji, u kojem se baština pojavljuje kao prostor refleksije, pregovaranja i rekonstrukcije kolektivnog pamćenja. Baština u

migrantskim zajednicama nije stabilan skup tradicija, već dinamičan proces koji se oblikuje između kontinuiteta i diskontinuiteta, nasljeđa i izbora, kroz interakciju individualnih biografija, obiteljskih narativa i institucionalnih praksi.

Dr. sc. María Florencia Luchetti viša je znanstvena suradnica u Institutu za istraživanje migracija u Zagrebu. Doktorica je društvenih znanosti, magistrica komunikologije i kulture te diplomirana sociologinja sa Sveučilišta u Buenos Airesu. Radila je kao asistentica na Fakultetu društvenih znanosti (UBA) te kao istraživačica i koordinatorica Audiovizualnog arhiva u Institutu Gino Germani. U Hrvatskoj je radila kao viša stručna savjetnica na Fakultetu hrvatskih studija, gdje je bila suradnica na nekoliko kolegija. Sudjelovala je u projektima vezanima uz audiovizualnu produkciju i kulturne prakse u Argentini. Njezini istraživački interesi obuhvaćaju migracije, kolektivno pamćenje i identitet, s fokusom na hrvatske migracije u Južnoj Americi.

Dr. sc. Ana Perinić Lewis znanstvena je savjetnica i voditeljica Znanstvenog odjela za kulturne i otočne studije u Institutu za istraživanje migracija u Zagrebu. Diplomirala je hrvatski jezik i književnost te etnologiju, a doktorirala iz područja etnologije i kulturne antropologije na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Od 2003. do 2022. radila je u Institutu za antropologiju. Njezini istraživački interesi obuhvaćaju otočne zajednice, migracije, identifikacije i stereotipizacije. Kao suradnica sudjelovala je u radu interdisciplinarnih projekata koji su se bavili antropološkim istraživanjima jadranskih otoka, a trenutačno je voditeljica projekta "Etnografije otočnosti – otočne migracije, mobilnosti i identifikacije (ETNOTOK)" (IMIN, NPOO 2021. – 2026., NextGenerationEU).

Anamarija Sućec lektorica je hrvatskog jezika i književnosti na Fakultetu humanistike i umjetnosti Nacionalnog sveučilišta u Rosariju. Završila je kroatistiku i komparativnu književnost na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Radila je kao nastavnica hrvatskog jezika u osnovnim i srednjim školama u Hrvatskoj. Od 2019. do 2022. bila je lektorica hrvatskog jezika na Fakultetu slavenskih filologija Sveučilišta svetog Klimenta Ohridskog u Sofiji. Od 2023. živi i radi u Argentini. Osim poučavanja hrvatskog jezika, književnosti i kulture, usko surađuje s hrvatskim zajednicama i sudjeluje u projektima vezanim uz hrvatsku dijasporu u Južnoj Americi. Od 2025. izdaje digitalni časopis na španjolskom jeziku „Nedeljnik“.

Na rubu zaborava: transformacije i nositelji osmanske baštine u suvremenoj Hrvatskoj

Emina Hodžić, doktorandica Odsjeka za etnologiju i kulturnu antropologiju,
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
e.hodzic.zg@gmail.com

U radu se analiziraju procesi transformacije osmanske baštine u Hrvatskoj, s naglaskom na ulogu njezinih suvremenih nositelja. Posebna se pažnja posvećuje vidljivosti, mogućnostima djelovanja različitih aktera te izazovima revitalizacije u društvenim i institucionalnim okvirima. Baština se promatra kao višeslojan i dinamičan fenomen u kojem se značenja kontinuirano pregovaraju između konkurentskih interpretacija – od povijesnog tereta do kulturne vrijednosti i ekonomskog resursa. Problematiziraju se uloge državnih institucija, lokalnog stanovništva i stručnjaka u procesima identifikacije, očuvanja i (re)interpretacije baštine. Usporedbom etnografskih studija slučaja Sulejmanovog mosta u Dardi, Turbeta šejha Gaibije u Staroj Gradišci i Maškovića hana u Vrani omogućuje se uvid u raznolikost transformacija, kontinuiteta i diskontinuiteta osmanske baštine te se otvara prostor za kritičku refleksiju o ulozi stručnjaka, lokalnih zajednica i kulturnih politika u njezinoj valorizaciji. Rad ističe važnost suvremenih nositelja u oblikovanju i prezentaciji osmanske baštine, doprinoseći razumijevanju njezine složenosti i stalnog pregovaranja značenja u suvremenom društvenom kontekstu.

***Emina Hodžić** diplomirala je etnologiju i turkologiju na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Trenutno je doktorandica na Odsjeku za etnologiju i kulturnu antropologiju. Njezina istraživačka područja uključuju studije sjećanja, studije granica i baštinske studije, s posebnim naglaskom na prakse konstruiranja osmanske baštine u suvremenom kontekstu. Članica je Hrvatskog etnološkog društva (HED) i Međunarodnog udruženja etnologa i folklorista (Société Internationale d'Ethnologie et de Folklore, SIEF).*

Godišnji skup Hrvatskog etnološkog društva
PRAKSE, POLITIKE I TRANSFORMACIJE BAŠTINE
Đakovo, 24. – 26. svibnja 2026.

ORGANIZATOR SKUPA: Hrvatsko etnološko društvo

SUORGANIZATOR: Muzej Đakovštine, Đakovo

Skup je financiran sredstvima Ministarstva znanosti, obrazovanja i mladih Republike Hrvatske, Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske, Grada Đakova, Instituta za etnologiju i folkloristiku i Etnografskog muzeja Zagreb.

Uz potporu TZ Grada Đakova i KUD-a Gorjanac iz Gorjana.

UREDNIŠTVO: Katarina Bušić, Katarina Dimšić, Jasmina Jurković Petras,
Tanja Kocković Zaborski, Olga Orlić, Tvrtko Zebec

LEKTURA: Vesna Beader

GRAFIČKO OBLIKOVANJE: Studio Kajba

NAKLADNIK: Hrvatsko etnološko društvo

ZA NAKLADNIKA: Olga Orlić

NAKLADA: 80 komada

TISAK: Hardy, Đakovo

Đakovo, 2026.

hrvatsko etnološko društvo
croatian ethnological society

